

143

12

60

237.

143
12
60
237

Novarum Dissertationum
DE
MORBIS ABSTRUSIORIBUS
TRACTATUS PRIMUS.
DE
FEBRIBUS
INTERMITTENTIBUS,

In quo obiter Febris Continuæ
natura explicatur.

Authore

JOHANNE JONES, LL.D. & Medico.

1740

HAGÆ-COMITUM,

Apud ARNOLDUM LEERS,
M. DC. LXXXIV. 27

*Spiritus
Philippus
Bonetti*

*Franciscus
Joseph
Ph. M. D.*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1891

TRACTATUS PRIMUS

DE

LIBER PRIMUS

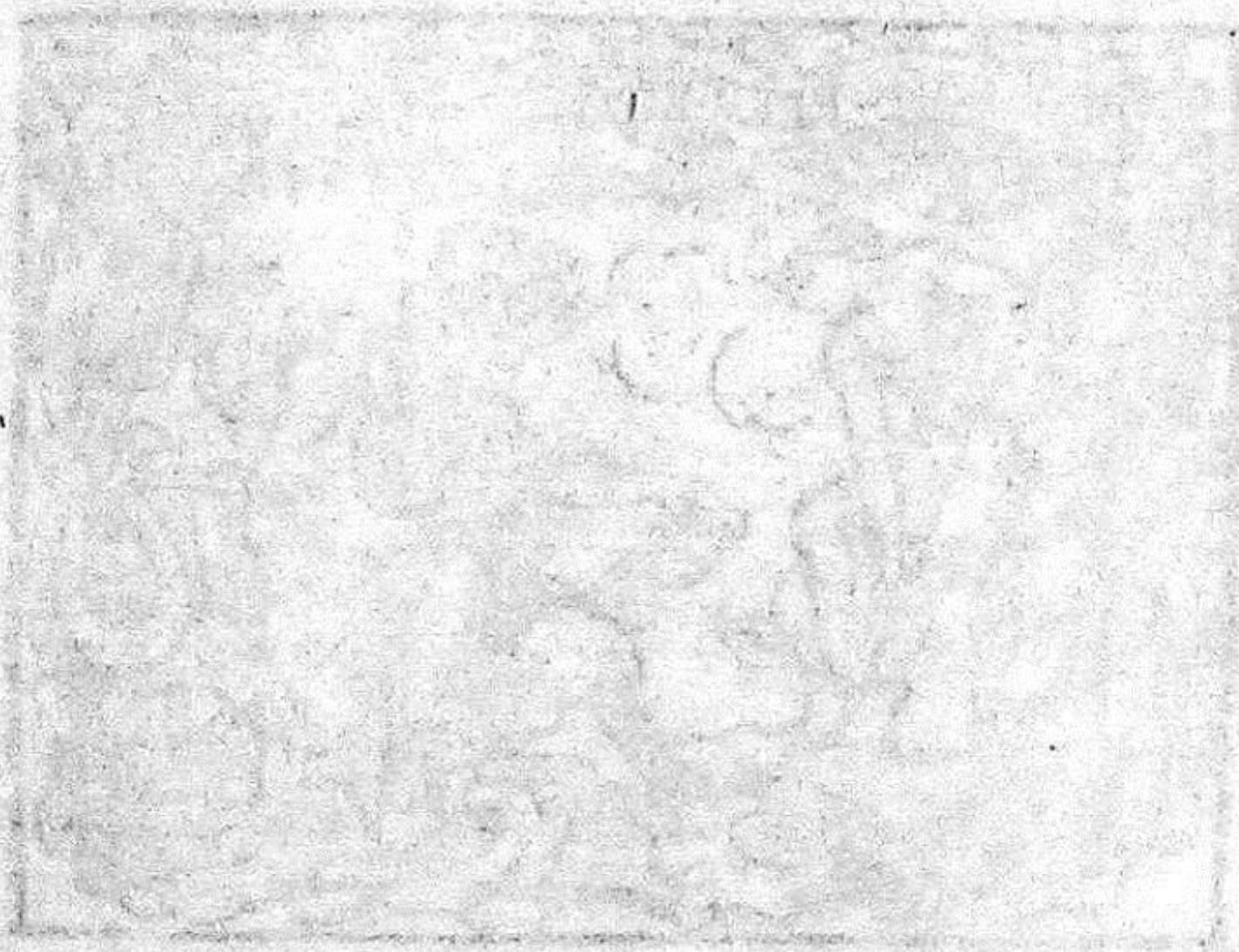
INSTITUTIONES

In quo objecti febris Continuae

causae explicantur.

Auctore

JOHANNES JOHANNES

LIBRARIUM

UNIVERSITATIS CHICAGO

1891

ELENCHUS RERUM.

PARS PRIMA.

De Febris intermittentibus in genere.

C A P. I.

*De Februm intermittentium causis Procatarticis,
quæ diathesin Febrilem pariunt.*

Causæ Procatarticæ recensentur, p. 1, 4. Ad tres classes rediguntur, p. 5. Prima classis, *ibid.* Effectus causarum hujus classis est cruditates sanguini suggerere, *ibid.* Secunda classis, p. 7. Idem est hujus classis effectus. *ibid.* Tertia classis, *ibid.* Idem etiam hujus classis effectus est, *ibid.* Conclusio generalis ex præmissis elicitæ, p. 8. Humor celebrata Ternio (*bilis nempe, pituita, & melancholia*) improbantur, *ibid.* Conclusio generalis confirmatur à morbis Febres intermittentes excipientibus, p. 9. à Medicamentorum Febrifugorum facultatibus, *ibid.* Aëre febrifugo, *ibid.* Urinæ & sanguinis autopsiâ, p. 10. Cruditates Febriles à pituitâ (proprie sic dictâ) variis modis discrepant, *ibid.*

C A P. II.

De causis quæ diathesin Febrilem in actum suscitare solent.

Enumerantur causæ diathesin in actum excitantes, p. 11. Omnia horrifera, cruditates generantia, & sanguinem perturbantia paroxysmos Febriles evocant, *ibid.*

C A P. III.

*De Paroxysmorum præludiis, signisque accessionem
mox ingruentem præsagientibus.*

Præsagia enumerantur, p. 12. Quædam conclusiones à præsagiorum consideratione profluentes, p. 13.

Res præcipuæ notæ , quæ ex eisdem præfagiis eliciuntur , p. 14.

C A P. I V.

De Symptomatis exhorrescentiæ tempore emicantibus.

Symptomata in horrore Febrili se proferentia , p. 15. Quædam præcognita , quæ ad symptomatum , signorum præfagientium , & causarum excitantium explicationem viam sternunt , utpote partium sensilium contractio , extensio , &c. p. 16. & deinceps. Membrana est proprium sensationis organon p. 19. Frigoris consideratio quatenus rigori Febrili analogum est , p. 20. Ejus effectus in corpore animato à partium sensilium contractione oriuntur. Causa palloris , p. 21. 22. Quare Frigus sanguinem , aliósque humores repellit , *ibid.* Quare hæmorrhagias sistit , *ibid.* Quare cutem anserinæ similem reddit , p. 23. Quare sudores è vestigio cohibet , *ibid.* Quare lachrymas movet , *ibid.* Quare sputationes , defluxiones , catarrhos , narium stillicidium , diarrhœas , &c. causat , p. 24. Quare micturitionem ciet , *ibid.* Cur dormiens in lecto mingit , si manus ejus aquâ frigidâ immergatur , *ibid.* Cur frigus horrorem excitat , p. 25. Cur stuporem inducit , p. 26. Frigus , & horror Febrilis præmissis ferè omnibus conveniunt , *ibid.* Eorum discrepantia statuitur , p. 27. Rigoris Febrilis causa ad repellentium album necessario referenda est , *ibid.* Repellentia recensentur , *ibid.* Ex quibus materia Febrilis solius aciditatis capax est , p. 28. In corpore stagnans necessario acescit , *ibid.* Frigoris , & rigoris Febrilis convenientiâ oritur à materiæ morbificæ , & frigoris simili repellendi , & partes contrahendi vi , p. 29. Quædam alia rigori Febrili analogâ proferuntur *ibid.* Aciditatem rigoris Febrilis causam esse confirmatur morbis Febres intermittentes consequentibus , utpote affectionibus hypochondriacis , &c. *ibid.* Obiter , cur Melancholicis e mentita spectra , larvæ , & funesta phantasmata objici videntur , p. 30. Aciditas ad omnia rigo-

R E R U M.

rigoris Febrilis phænomena dilucidanda sufficit, *ib.* Materiae morbificæ magna quantitas partium sensilium contractionem quandoque excitat, *ib.* Eandem promovere potest ejusdem materiae frigiditas, *p. 31.* Aciditatis genesis perpenditur, quò melius ejusdem in Febricitantibus sedes investigetur, *ib.* Aciditas oritur à sale in minutias redactò, *ib.* Calor, aut fermentatio ad sales comminuendos requiritur, *p. 32.* Particulæ acidæ semper salibus inesse videntur, seu potius, omnis sal ex se acidus est, *p. 33.* Illud probatur ex *Nicholao Limerio, ibid.* A vinorum novellorum, & mustorum effectibus, *ibid.* A fructuum vario statu, *ibid.* Quæ acidas particulas ab involucris suis expediunt aciditatem promovent, *p. 35.* Sic etiam quæ acidas, & non sulphureas particulas evehunt aciditatem evocant, *ibid.* Ut calor lenis, *ibid.* Fermentatio languidior, *p. 36.* Quibus suppetias fert liquorum dissoluta mixtio, *ibid.* Acorem etiam promovent, quæ sulphurearum particularum dissipationi conferunt, *p. 37.* Ut calor, *ibid.* Immodicæ fermentationes, & nimis frequentes, *ib.* Vasorum, aut liquorum agitatio, *ib.* Tempus & mora, *ib.* Liquorum tenuitas, *ib.* Sulphuris penuria & salis copia *p. 38.* Quantitas exigua, *ib.* Ea recensentur, quæ aciditatem impediunt, *p. 39.* Disquisitio instituitur de aciditatis Febrilis propriâ & primariâ sede, *p. 40.* An materia Febrilis in sanguine acescat? *ibid.* Liquores spiritu & sulphure turgidi aciditati minus obnoxii sunt, & alia ab aciditate vindicant, *ibid.* Liquores nullo aut exiguo sale fixo præditi seriùs aut nunquam acescunt, *p. 41.* Liquores crassiores seriùs & difficiliùs acescunt, *ibid.* Liquor oleosus & sulphureus dum ejus sulphur evehitur non acescit, *ibid.* Omnia præmissa in sanguinis tutamen conspirant, *ibid.* Proinde aciditatis prorsus incapax esse videtur, *p. 42.* Illud variis rationibus probatur, *p. 43.* Veteres materiam morbificam extra venas corrumpi statuerunt, *p. 47.* Chyli motus indagatur, quò melius ejusdem aciditatis focus perquiratur, *p. 48.* Chylus sanguinem in venis axillaribus subit, *ibid.* Circulationis legibus quaquaversum propellitur, *ibid.*

Materia morbifica crassior est, & tenacior chyli portio, *ibid.* Res crassa & tenax angustos meatus ægrè pervadit, *p.* 49. Quare materia morbifica in capillaribus, & tenuissimis meatibus & vasculis necessariò hæret, *ibid.* Ubi etiam necessariò acefcit, quare angustia ad vasorum sanguineorum fines sunt aciditatis Febrilis vera, & primaria sedes, *ibid.* Nullum datur ejusdem materiæ peculiare receptaculum, aut capsula, *p.* 50. Illud variis modis probatur, *ibid.* & *p.* 51. Materia morbifica consideratur quatenus in angustis hærens, *p.* 52. Ipsarum angustiarum status & dispositiones perpenduntur, *p.* 53. Omnia rigoris Febrilis symptomata, & phænomena sigillatim explicantur, *ibid.* Causæ excitantes, & paroxysmi ingruentis signa illustrantur, *p.* 58.

C A P. V.

De symptomatis in Æstu Febrili se proferentibus.

Æstus Febrilis symptomata, *p.* 59. Caloris & ignis ratio investigatur, *p.* 60. Sulphureis particulis originem debent, *ibid.* Ex minutissimis particulis constant, *ibid.* Eadem particulae à se invicem discretæ sunt, & disseminatæ, *p.* 61. Sulphureæ particulae quæ maximè discretæ sunt, quàm proximè ad ignis statum accedunt, *ibid.* Hæc sententia stabilitur rationibus sumptis à rerum destillationibus, *ibid.* A spiritibus sulphureis fauces urentibus, *p.* 62. A fermentatione, quæ fit à pulveribus in liquores injectis, *p.* 63. Ea considerantur quæ affusà aquâ calefcunt, *ibid.* Cur semivista facilè ignem concipiunt, *p.* 64. Cur elychnium sevo inebriatum cineribus oblinitum citiùs accendatur, *ibid.* Cùm calor, & ignis, particularum sulphurearum disgregatione, vel sulphuris divisione fiant; Divisio, ejusque requisita expendenda sunt, *p.* 65. Ejus Definitio, *ibid.* Requisita generalia, *ibid.* Requisita specialis divisionis, quæ ad ignem, aut fermentationem excitandam exigitur, *p.* 66. Acidum hujusmodi requisitis maximè instruitur, *ibid.* Eorum autem opinio

R E R U M.

opinio reprobatur, qui ignem ipsum acidum esse statuunt, *p.* 67. Acidæ & sulphureæ particulæ ad ignitionem conspirant, *p.* 69. Acida ignitionis sunt instrumenta, sulphur matéria ignem constituens, 70. Instrumentum nihil efficit sine motu, *ibid.* Acidæ particulæ in sanguinem introductæ motu carere nequeunt, *p.* 71. Sanguinem ejusque sulphur dividendo *Æstus* cient *ibid.* Quâ ratione *Æstus* Febrilis plenum statum acquirit, *p.* 72. Omnia ejusdem *Æstus* symptomata sigillatim explicantur, *ibid.* Paroxyfmi declinatio, *p.* 75. Phænomena in Declinatione notabilia, *ibid.* Quædam præmittuntur, quæ ad Declinationis explicationem conducunt, *ibid.* Declinationis ratio proditur, *p.* 77. Sudor ad solidiorem intermissionem nonnihil conducit, *p.* 78. Ratio sudoris in paroxyfmorum declinationibus emanantis, *ibid.* Cur sudor in *Æstu* non effluit, *p.* 80. Cur sudore emanante, fitis statim sedatur, *p.* 81. Autoris sententia circa hujus sudoris causam confirmatur, *p.* 82. Fermentationis despumatio non est illius causa, *p.* 84. Nec materiæ morbificæ coctio, *p.* 89. Nec feri attenuatio, *ibid.* Nec Archæus, *p.* 90. Sudor criticus & symptomaticus, *p.* 91. Urina critica & symptomatica, *ibid.* Ratio elucescit, cur opiata sudorem evocant, *ibid.* Cur plurima astringentia alexipharma sunt, sudorifica, & diuretica, *p.* 92. Cur potus frigidi in Febris ardentioribus sudorem movent, *ibid.* Cur in iisdem Febris frigida externè admota idem nonnunquam præstant, *ibid.* Ratio somni blandioris in declinatione, *ibid.* Cur somnus in declinationibus quandoque varius sit, & infomniis gravis, *ibid.*

C A P. V I.

De intermissione.

Varia problemata ad intermissionem spectantia, *p.* 93. Problematum explicationes; *p.* 95. Anacephalæosis, *p.* 98.

E L E N C H U S

P A R S S E C U N D A.

De Febris intermittentibus in specie.

C A P. I.

De methodi in hac parte institutione.

Methodus in hac parte observanda proponitur,
&c. p. 101.

C A P. II.

De Tertianis intermittentibus Autumnalibus.

Bilis non est harum Februm causa, sed cruda materia, &c. p. 103. Ratio, *ibid.* Ratio. p. 104. Ratio, p. 105. Ratio, *ibid.* Ratio, *ibid.* Tertianæ Autumnalis ratio, *ibid.* Cur curatu difficilis est, p. 107. Causæ procatacticæ, *ibid.* Signa diagnostica. *ibid.* Eorundem rationes sigillatim proferuntur, p. 108. Febris continua, & Quartana intermittens maximè à se invicem distant, p. 113. Veræ & essentielles omnium Februm putridarum differentia. *ibid.* Ratio quâ præscimus Tertianam Autumnalem in Quartanam delapsuram, *ibid.* Cacoehymia præsagium certissimum, p. 114. Signa Tertianæ continuæ in intermittentem tendentis, *ibid.* Accuratio intermissionis tempus computandi ratio, *ibid.*

C A P. III.

De Febris intermittentibus Quartanis

Tertiana Autumnalis Quartanæ typum sæpiùs assumit, p. 115. Quædam Quartanæ ex se sine præviâ Tertianâ invadunt, *ibid.* Causæ procatacticæ, p. 116. Signa diagnostica, *ibid.* Eorum rationes, p. 117.

C A P. IV.

De Febris intermittentibus Quotidianis

Quotidianæ circa solstitium Hyemale grassantur, p. 120. Cruditates nonnunquam in sanguine diù hospitantur.

R E R U M.

pitantur, priusquam Febrem excitent, *p.* 121. Quo pacto illud fit & Quare, *ibid.* Causæ procatacticae, *p.* 126. Signa diagnostica, *ib.* Quotidianæ horror non oritur ab aciditate, *p.* 127. Ratio 1, *ib.* Ratio 2, 128. Ratio 3, *ibid.* Ratio 4, *ibid.* Ratio 5, *ibid.*

Quicquid sit, partibus sensilibus contractionem infert, 129. Omnia quæ ejusmodi contractionem eis partibus inducunt, recensentur, *ibid.* Ex illis acria rejiciuntur, *ibid.* Et Astringentia propriè sic dicta, *ibid.* Frigus quoquæ ad omnia rigoris Febrilis phænomena explicanda non sufficit, *ibid.* Frigus horrore Febrili subvenire potest, *p.* 130. Quantitas ergo est horrore Febrilis Quotidianæ causa, *ibid.* Externum frigus ei quandoque suppetias fert, *ibid.* Sensilium partium contractio inchoata facilè provehitur, *ibid.* Ingluvies, pastusque pleniores cruditatum quantitatem augendo paroxysmos evocant, 131. Confirmatur, quòd Quotidianarum paroxysmi à materiæ morbificæ ingenti quantitate excitantur, *p.* 132. Signa diagnostica sigillatim explicantur, *ibid.* & 161.

C A P. V.

De Febre Tertianâ Vernali.

Tertiana Vernalis à cruditatibus, non à bile provenit, *p.* 137. 1 Ratio, *ibid.* 2 Ratio, *p.* 138. 3 Ratio, *ibid.* 4. Ratio, *ib.* 5 Ratio, *ib.* 6 Ratio *p.* 139. 7 Ratio, *ibid.* 8 Ratio, *ibid.* 9 Ratio, *ibid.* Causæ vulgò dictæ biliosæ recensentur, *p.* 140. Non diathesin pariunt, sed eam solùm in actum deducunt, *ibid.* Quare causæ excitantes dicuntur, *ibid.* Variis rationibus probatur, quòd jure merito sic dicuntur, *ibid.* Causæ disponentes, *p.* 142. Signa diagnostica, *ibid.* & *p.* 143. Signorum diagnosticorum rationes sigillatim redduntur, *ibid.* Discrimen inter Tertianas Autumnales, & Vernales variis modis elucescit. *p.* 147.

C A P. V I.

De Febrium intermittentium ingeminationibus.

Materiæ Febrilis varietates considerantur, *p.* 149. Materia tenuis citius acescit, & faciliùs ex angustis
★ 5
repel-

E L E N C H U S

repellitur, *ibid.* Crassior seriùs & difficiliùs repellitur. 150. Materia copiosa paroxysmos accelerat, *ibid.* Exigua retardat, *ibid.* Quantitas debiliorem, aciditas validiorem contractionem parit, *ibid.* Febres intermittentes duplices & triplices quæ sunt, p. 151. emergentes primariæ Febris nomen adsciscunt, *ibid.*

Quotidiana duplex, & triplex describuntur, p. 151. Earum Paroxysmi sunt tantùm Quotidianæ simplicis longior Accessio horrore uno, vel altero interrupta, *ibid.* Ratio 1, 2, 3, 4, *ibid.* & p. 152. Tot, & tam frequentes horrores ab aciditate excitari nequeunt, *ib.* Ab ingenti materiæ quantitate proveniunt p. 153.

Tertianæ ingeminantes describuntur, *ibid.* Una Tertianæ duplex quotidie paroxysmum habet; altera duos eodem die, *ibid.* Illa potius *ἡμιτερταία*, sive *semitertiana* dicenda est, *ibid.* Ejus paroxysmus emergens Quotidianæ accessionem refert; mitior est, & citius curatur *ibid.* Ejusdem Tertianæ duplicis ratio, p. 154. Ex hujus Tertianæ ratione omnia ejus phænomena elucescunt, p. 155. Altera Tertianæ duplex constat ex duabus reverà Tertianis, *ibid.* Illius ratio redditur, 156. Datur (ut quidam volunt) Tertianæ triplex, p. 157. Tres paroxysmi 48 horis fieri possunt, *ibid.* Ratio, *ibid.*

Quartanarum ingeminaciones, *ibid.* Quartanæ duplicis descriptio, & ratio, *ibid.* Quartanæ triplicis descriptio, & ratio 158.

C A P. V I I.

De Febribus anomalis; quæ à communi aliarum ratione deflectunt.

Febres algidæ describuntur, p. 159. Earum ratio, *ibid.* Ardentes describuntur, p. 160. Earum ratio, p. 161. Earundem Phænomena explicantur, *ibid.* Epialæ describuntur, p. 162. Earum Ratio, *ibid.* Lipyriæ describuntur, p. 163. Earum ratio, p. 164. Febrium siccarum Descriptio, & Ratio, *ibid.* Sudatorias Descriptio, & Ratio. p. 165. Tussiculosa-
rum Descriptio, & Ratio, *ibid.* Catharrhalium Ratio, *ib.* Sputatorias Ratio, p. 166. Micturientium;
sive

R E R U M.

sive ureticarum Descriptio, & Ratio, *ib:* Dejectionarum Descriptio, & Ratio, *ib.* Bilis excrementitia in Febribus incrementum patitur, *ibid:* Emeticarum Descriptio, & Ratio, *p.* 167. Syncopalium Descriptio, & Ratio, *ibid:* Cardiacarum Descriptio & ratio, *p.* 168. Terminalium Descriptio, & Ratio, *ib:* Præfocantium Descriptio & Ratio, *ibid:* Anhelosarum Ratio, *p.* 169. Asthmaticarum Ratio, *ibid:* Arthriticarum Descriptio, & Ratio, *ibid:* Insanarum, sive Delirarum Descriptio & Ratio, *ibid:* Maniacarum Descriptio, & Ratio, *ibid:* Siticulosarum Descript. & Rat. *p.* 171.

C A P. V I I I.

De Prognosticis in Febribus intermittentibus notabilibus.

Prognostica generalia boni ominis, *p.* 172. Prognostica generalia infausta, sive mali ominis, *p.* 175. Februm Autumnalium prognostica specialia, *p.* 180. Tertianæ Autumnalis prognosticon singulare, *ibid:* Quartanæ prognostica specialia, *p.* 181. Quotidianarum prognostica, *p.* 182. Tertianarum Vernalium prognostica, *p.* 183.

T E R T I A P A R S.

Curationis Synopsis.

Sive

Dogmatica Constructio.

Introductio, *p.* 185. Intentiones curativæ generales, *p.* 186.

C A P. I.

De Præservatione.

Præservationis methodus, *p.* 187. Quâ ratione sanguis à cruditatibus immunis servatur, *ibid:* Regimen, & diæta Primæ causarum procatacticarum Classi opponenda, *p.* 188. Medicamenta aliqua eidem usui inservientia, *p.* 191 Regimen, & diæta Secundæ Classi opponenda, *ibid:* Regimen, & diæta Tertiæ Classi

E L E N C H U S

Classi opponenda, p. 192. Quâ ratione paroxysmi prævertuntur, quamvis cruditates in sanguine subsint, ibid:

C A P. I I.

Curatio perfunctoria, seu palliativa quâ paroxysmi, materiâ morbificâ non subductâ, sistuntur.

Paroxysmi sistuntur cruditates comminuendo, & sanguinem ad firmiorem compagem reducendo, p. 199. Ea recensentur, quæ optimè alias res comminuunt, *ibid.* Calor, & ignis quamvis optimè corpora comminuant, rejiciuntur, p. 200. Aspera, & dura paroxysmos palliandi scopo respondent, p: 201. Salsum eximie in cruditatibus comminuendis vires. *ibid:* Terreæ particulæ sanguini firmiorem compagem largiuntur, p: 203: Terreo-salina sunt præstantissima palliativa, p: 204: Narcotica, & Paregorica iis quandoque subserviunt, p: 205. Autoris sententia de Terreo-salinis confirmatur, p: 206: Quâ ratione operantur cataplasmata terreo-salina, *ibid:* Cortex Peruvianus est terreo-salinus, p: 208: Quare inter terreo-salina excellit, p: 209: Phænomena à corticis usu provenientia explicantur, p: 211: Cautiones & canones circa corticis Peruviani usum observandi, p: 217.

C A P. I I I.

Curatio consummata, quâ Febres intermittentes radicitus evelluntur.

Prima methodus Febres intermittentes penitus tollendi, p: 225: Arcanum Talborianum, p: 227: Secunda methodus, p: 229: Cautiones & canones circa hanc curandi methodum observandi, p: 231:

C A P. I V.

De Diatheseos Febriles emendatione.

Quâ ratione diathesis Febrilis emendatur, p: 235.

C A P. V.

De damnis à Febre intermittente illatis resarciendis.
Quâ ratione hujusmodi damna resarciuntur, p. 235.

NOVARUM DISSERTATIONUM
DE
MORBIS ABSTRACTIORIBUS,
PARS PRIMA.

*De Febris intermittentibus
in genere.*

C A P. I.

*De Februm intermittentibus causis
procatarcticis, quæ diathesin
febrilem pariunt.*

C*Ausa Procatarticae* sunt omnes terrarum plagæ, quæ nimia humiditate macerantur, aut uberiori aquarum illuvie superari solent, utpote paludes dissolutæ, & infidæ, loca uliginosa, humilia, & maritima; *ex. gr. Cantij* partes inferiores, paludes *Lincolnienses*, cum non paucis aliis latifundiis in *Angliâ, Hiberniâ, Hollandiâ, Flandriâ, &c.* madore suo jugiter

Causa Procatartica.

A

ter fordescentibus. Quinetiàm *Ædes*, quas stagna, piscinæ, natatoria, & flumina alluunt, Febris intermittentibus magis obnoxia sunt, quàm alia domicilia quæ ab hujusmodi undis sejunguntur. His adjicienda sunt importuna piscandi consuetudo, omneque in tempestivum cum aquis commercium, navigatione putà, balneis, lavacris, &c. omnis insignis, & subita aeris mutatio a calidâ & siccâ temperie, in humidiorē, & frigidiorē; qualem in Autumno humorum, & Februm foecundiori parente non rarò experimur. Hæc veridica, & fidelissima experientia testatur, & rata habet; imò *aer humido-frigidus* inter has causas jure merito primatum obtinet; semper enim in illis locis, quos squalore suo inquinat, immaniter grassantur hæ Febres.

Aer humido-frigidus.

Pororum constipatio.

Prædicto causarum Antesignano *pororum constipationem* submittimus, quæ a quovis ambiente frigido evenire potest.

Esculenta humido-frigida.

Diatthesi etiam febrili (vulgo dictæ *Alguishness*) non parum tribuunt *esculenta frigida, humida, limosa, mucilaginosa, &c.* olera putà frigidiora, crudoque succo turgida, qualia sunt lactuca, portulaca, beta, brassica, spinachia, &c. necnon *Acetaria* ex his confecta; *Lacticinia, fructus immaturi, horarii, succidi, crassi, frigidi, &c.* omnesque *radices, & caules* his affines. Inter *animalia* idem malum fovēt *aquatilia*. anguillæ nempe, ranæ, & pisci-

& pisciculi molliores; animalia subruma, vituli nempe, porcelli lactantes, &c. Inter *potulentia* haud immeritò infamia sunt *crudiora*, *aquosa*, *jejuna*, *languida*, *emortua*, & *vapida*; ut serum lactis, lac ebutyratum aut aquâ dilutum, aqua ipsa, cerevisiæ tenuiores, &c. & hinc quidem fit quòd misella plebecula, proletarii, strigosi, famelici, vespuli, & mendici, morbi horrore frequentiùs, & diutiùs contremiscant; cum interim Magnates, generosi, & auspicatoris fortunæ viri opiparâ, lautâque victûs ratione, vegetiorique Baccho calentes, & auxiliarium spirituum turmâ freti vilem dedignantur hostem, imparemque debellant.

*Totulenta
frigidiora,
crudiora,
&c.*

Nec sicco pede prætereundæ sunt *hæmorrhagiæ* utrùm accidant per venæ sectionem, arteriotomiam, aut vulnera, an per nares, menses, hæmorrhoides, sanguinis sputum, &c. quantum enim sanguinis, tantum caloris amittitur; unde crudi humores, Febres intermittentes, & hydropicæ affectiones suboriuntur. His annumerandæ sunt omnes aliæ *evacuatio- nes insigniter debilitantes*, ut alvi profluvia, diarrhœæ, dysenterix, &c. sic quoque elumbes jejuniis, solitudine, metu, mœrore, laboribus, æstivo fervore, aut curis confectos, aut morbis gravioribus, Febribus præsertim Autumnalibus attritos, datâ languoris occasione, quasi subdolè invadit inimica lues.

*Omnes eva-
cuationes
insigniter
debilitan-
tes, ut hæ-
morrhagiæ,
alvi fluxus,
&c.*

*Omnia alia
debilitan-
tia, ut labo-
res, jejunia,
mœror, &c.*

Postremò diathesin febrilem pariunt *dyspe-
pta*,

*Dyspepsia, &
concoctioni
officientia.*

ta, debitæque *concoctioni obnitentia*; qualia sunt viscosa, tenacia, dura, ut animalium pedes, cutes, tendines, cartilagine, partesque membranosæ, ut intestina, ventriculi, &c. carnes crudæ, & fumo induratae planipedum volatilium, ut anserum, cygnorum, & anatium carnes; panis semicoctus, vel ex germinanti grano confectus, omniaque ex pasta non probè fermentata conficta, utilagana, fritillæ, & variæ ejusdem farinæ, nescio, an magis adulatoriæ, an perniciosæ nugæ; Salmones butyrati, fungi, gelatinæ, pulticulæ graviores, & id genus multa, quæ ventriculum laceffunt, aut crapulam post se trahunt, quæ omnia eò certius febrilem dispositionem suggerunt, quo magis ventriculus pituitosis sordibus, aut alio quovis defuncto humore foedatur.

*Ventriculus
pituita aut
defunctis
humoribus
sordescens.*

Hic uno quasi intuitu conspicere licet infestum, & hostile agmen ingenti apparatu mortalibus excidium denuncians: Quandoque solitaria ex his causa Febri generandæ ex se par est, plerumque verò causarum fit *συνδρομή*, & diversæ in unum consentientes sibi invicem quasi auxiliares manus porrigunt, eòque certius, & funestiùs mortales pessundant.

Recensitis omnibus, aut plerisque, aut saltem præcipuis Februm intermittentium causis evidentibus, nunc, (jactis fundamentis) arduum sanè aggrediendum est opus, & fa-

falebrofa calcanda est provincia; cum mihi incumbat ex causis penè innumeris, multumque diversis unum, eundemque effectum eruere, adeoque omnium inter se efficaciam conciliare, ut nullatenus sibi invicem adversari videantur; penitiùs autem perpenfis, & eventilatis singularum viribus, & energiis, indigestaque hâc farragine in aliquem ordinem redactâ, nullus dubito, quin tanti momenti, tantæque difficultatis pensum facili negotio expedire liceat, propiùs enim inspicienti causæ omnes eodè spectare, & coincidere videntur; quod ex sequentibus constabit.

Ad hoc susceptum absolvendum totam *Omnes causas procatacticas ad tres Classes rediguntur.* causarum procatacticarum congeriem (haud alio, quàm naturæ ductu) in tres *Classes* discerno.

Primam Classem constituunt aer, & diæta humido-frigida, pororum constrictio, & *Prima Classis.* (quod mihi priùs excidit) vivendi ratio iners, & deses.

Quod ad *aerem humido-frigidum* spectat, in promptu est concludere, quòd sanguinem (dum nimias humiditates suggerit) *Effectus causarum hujus Classis est cruditates sanguini suggerere.* luxurianti fero diluat & aliquatenùs restinguat, ita ut calor inertis aquarum mole supprimatur, fermentatio torpescat, & consopiat; quare vitalis latex languore quodam, & deliquio fatiscens muneri suo impar evadit, & succi nutritii assimilatio enormiter labefactatur,

tur; non enim fieri potest, ut calore, & fermentatione imminutis, chylus debitè subigatur, & in sincerum sanguinem mutetur, proinde necessariò in *crudam* quandam *materialiam* faceffit.

Dietæ etiam *humido-frigidæ* usu haud dubiè succrescit serum, quod pariter calorem, & fermentationem obruendo eundem planè effectum producit.

Cui porrò sciolo non innotescit maximam humorum copiam per poros eliminari? totiusque corporis emortuam serositatem hoc pacto fusissimè amandari? fidem propemodum superaret si illius mensuram ad calculum vocaverimus, cujus immensitatem passim testantur Autores, qui non impensiùs illam admirantur, quàm lubentiùs concedunt; His igitur innumeris foraminulis, & perennibus feri colatoriis constrictis, & obferatis, humores per transpirationem amoliendi intra limina coercentur, & quidam quasi Microcosmi cataclysmus necessariò contingit, quo principia activa, spiritus nempe, sal, & sulphur, involuta & præpedita, oneri se submitunt, sanguisque ad functiones suas exerendas ineptus redditur; quare & ex his etiam (quoad *cruditates* congestas) eadem prorsus elicienda est sequela.

Nec dissimilis est illorum conditio, quorum vita iners & deses, motu & exercitatione posthabitis, humores sistit, & ex humano corpore
 stagnum

stagnum efficit, unde calor, & fermentatio obruuntur, idemque fatum subeunt, & chylus non satis subtiliter comminutus justam maturationem non consequitur, sed crudioris cujusdam pulticulæ formam induit. Et sic omnes hujus *Classis* causæ Procatacticæ ad *cruditates* sanguini suggerendas conspirant.

Secunda causarum Procatacticarum *Classis* ex debilitantibus, hæmorrhagiis nempe, fluxibus immodicis, jejuniis, curis, passionibus importunis laboribus, &c. constituitur.

Secunda Classis.

Nullâ sanè indagine ex his alium quàm prædictum effectum inferre licet; uti enim in superioribus casibus principia activa emergere nequibant; sic in hac *Classe* evanidus cruor vegetioribus particulis destitutus chyli penum affatim illi transmissum subigere nequit, & sanguificatio Spartæ suæ succumbit, chylusque immaturus in vasis sanguiferis coacervatur. Accedit quòd, calore, & fermentatione languescentibus, humores etiàm succrescunt, qui principia activa magis magisque subjungant, & pessundant; propterea & *cruditates* augescunt.

Idem est Effectus causarum secundæ Classis.

Tertia Classis constat ex dyspeptis, viscosis, tenacibus, debitæque digestionis inimicis, ventriculum gravantibus, crapulam accersentibus, &c.

Tertia Classis.

Uti in prioribus *Classibus* sanguinem quodammodo vitiatum tanquam malorum scaturiginem,

Idem Effectus causarum tertie Classis.

riginem, sic in hac Classe chyli rudiores indolem, & contumaciam incusamus; qui, licet sanguis sincerus sit & illibatus, omnibusque (ut aiunt) numeris absolutus, impedire potest, quò minus debitè assimilari queat, quare *cruditates* parit; multò verò magis, si causæ sanguinem diluentes, aut debilitantes, concurrant.

Generalis
conclusio
Cruditates
sunt om-
nium Fe-
brium inter-
mittentium
causa.

Ex his videre est, quòd tota causarum series ad unum eundemque effectum tendunt, quòdque *cruda quaedam materia à sanguinis, & chyli disproportionione orta, est omnium Februm intermittentium pabulum, & præcipua causa.*

Si quis autem incautus tyro, qui primoribus tantum labris meliores literas delibavit, anilium fabellarum contagio correptus superstitiosam humorum in corpore humano *quaternionem* adstruere aggrediatur, illius nugæ nulli rationi innixas, nullisque cordatis, & sanioribus Medicis arridentes fusque deque habeo; hoc tamen concedo (si humorum istorum patronulis satisfaceret) quod magna sit cruditatum moles in Quotidianis; sanguis fit, ut plurimum, magis sulphureus in Tertianis; minus sulphureus, & spirituosus in Quartanis: de nihilo tamen est, quòd inanes loquaculi præjudicio fascinati de celebratæ *Ternionis*, (*bilis, pituita, & melancholia*) putrescentiâ obstrepunt. Sed de his paulò fusiùs suo loco, cum nempe ad Februm intermittentium species, & differentias deveniemus.

Humorum
celebrata
Ternio, bilis
nempe, pi-
tuita & me-
lancholia,
impro: an-
ticip.

Interim tamen ne Lectorem in re tam gravi (si illi adhuc ambigere fas sit) ullatenus suspensum teneamus, liceat hîc, priusquam ad alia transeamus, paululum subsistere, paucaque subnectere, quæ conclusioni nostræ non parùm roboris apponunt.

*Confirmatio
generalis
conclusionis*

Primò. Advertendum est omnes Febres intermittentes diuturniores, aut malè judicatas in morbos cruditatibus infames transire, utpote in *Anasarcam*, *Ascitem*, *Leucophlegmatiam*, *Cacochymiam*, *Cachexiam*, *Chlorosin*, *Appetitûs Dejectionem*, *parotidûm*, *lienis*, *crurum*, *abdominis*, & *aliarum partium Tumores pituitosos*, & *serosos*; *Scorbutum frigidiorum*, *Fluorem album*, *Rachitidem*, *manuum* & *pedum stuporem*, *Asthmata*, *spirandi difficultates*, & *quandam sui generis Maniam pituitosam* (a clarissimo Sydenhamio observatam) febrifugis, & cardiacis moderatè calidis emendandam, & communem Maniarum curationem aspernantem.

*A morbis
Febres inter-
mittentes
excipienti-
bus.*

Secundò. Quòd medicamenta ad has Febres abigendas efficacissima, & fidelissima sunt *Salia*, præcipuè *lixivialia*; *Amara*, præsertim *asperiora*, ut *cortex Peruvianus*, *radix gentianæ*, *centaurium minus*, &c. *Stomachica*, & *Discussiva* calidiora, quæ omnia cruditatibus quasi ex diametro opponuntur.

*A medica-
mentorum
febrifugo-
rum facul-
tatibus.*

Tertiò. Quòd regiones calidæ & siccæ has

*Ab aere fe-
brifugo.*

Febres rarò aut nunquam experiuntur; nec nos latet quosdam populos perpetuis, & æqualibus solis radiis æstuentes earum typum prorsus ignorare, illis enim qui in nonnullis regionibus sub Æquatore positis vitam degunt vix quidem nomine tenus innotescunt.

*Ab urina
& sanguinis
autopsiâ.*

Postremò, ne qua fides desit, autopsia ipsa rem persuasissimam facit, si enim in febricitantium urinam oculos conjicias, semper à debitâ materiæ morbificæ coctione hypostasis alba, aut saltem subalbida, & crassa apprehenditur, quæ certo certius à cruditatibus concoctis originem ducit, cum neque bili, aut spiritui, sali, aut terræ, nec alii cuivis, tanquam causæ materiali ascribi possit. Adhuc scaturigini propiùs accedamus, ipsumque sanguinem in chirurgorum patellis exceptum speculemur, & rarò non in his Febribus crudiori quodam recremento foedatum conspicitur. Qui plura de hac re avidiùs cupit, adeat *Partis Secundæ Cap. 2. & 5.*

*Discrepan-
tia inter
meram
pituitam, &
cruditates
febriles.*

Nota, quòd longè dispar est ratio crudæ hujus materiæ quam morbificam statuimus; & pituitæ quæ excreando, tussiendo, sternutando, nares emungendo, &c. rejicitur. *Illa* concoctionem præcedit, illiusque (si calor intendatur, uti in Febribus cernitur) capax est; *hæc* verò concoctionem sequitur, & quasi posthabitam renuit, & vix quidem ejus jussa audit; *Illa* chylus est indigestus, *hæc* serum

in-

inspissatum; *Illa* Febres excitat, *hæc* potiùs prohibet.

CAP. II.

De causis quæ diathesin Febrilem in actum suscitare solent.

EXploratâ in superiori capite Februm intermittentium *materiâ*, proditâque *diatheseos Febrilis* indole, nunc haud aliis, quàm naturæ vestigiis insistentes ad illa procedimus, quæ dictam dispositionem in *actum* excitare solent. Hæc sunt humi, aut lintheaminibus humidiusculis decubitus; subitus, & incautus ex cubiculis & lectulis calentibus decessus in auræ frigidioris afflatum; omnis pororum insignis constrictio, qualis illis contingit, qui è laconicis, sudatoriis, & hypocaustis subitò egrediuntur, terrores inopinati, cibi, & potus actu frigidi; & quæcunque demum corpus refrigerant, aut tremorem, & rigorem accersunt. Dyspepta etiam, nimia repletio, crapula, &c. dùm novas cruditates adjiciunt, naturam (quo nomine partes sensu dotatas innuimus) onerando, & laceßendo (uti inferiùs patebit) paroxysmum evocant, quamvis aliàs, (saltem per aliquod tempus) claudicaret. Hic notare licet, quòd omnia *horrifera*, vel *cruditates suppeditantia* paroxysmum accelerare queunt.

Causa excitantes quæ diathesin Febrilem in actum deducunt.

Aliæ

Aliæ etiam causæ sunt, quæ sanguinem perturbando latentem *diathesin* exsuscitant, utpote insolatio, nimia exercitatio, ira immodica, vomitoria, cathartica, vigiliæ, vinorum, & potuum calidiorum ingurgitationes &c. quorum rationes ex capite, quod de *Tertianis Vernalibus* in *Secundâ Parte* habebitur, desumendæ sunt.

C A P. III.

De Paroxysmorum præludiis, signisque accessionem mox ingruentem præsagientibus.

*Paroxysmi
ingruentis
præfagia.*

TRagœdiæ prologum agunt, hostemque in proximo esse, brevique invasurum prænunciant pandiculationes, & oscitationes importunæ; punctiones subcutanæ, anxia totius corporis gravitas, torpor, & inquietudo; animus subito perculsus, & loquendi, movendique conatum ægrè ferens; mores plùs solitò asperiores; extremarum partium, digitorum nempe, & unguium tum manuum, tum pedum, orbiculi nasi, menti, labiorum, aurium, mamillarum, & quandoque ipsius linguæ frigus, & pallor; cutis aspera anserinæ æmula, in femoribus præsertim, & brachiis conspicua; sudoris subita suppressio, scroti corrugatio, digitorum coarctatio, adeo ut annuli quamvis aliàs probè

bè adaptati facillimè decidant; pulsus debili-
 or & exilior paulò tamen frequentior, &
 cujusdam denique per totum corpus compres-
 sionis quasi dubius sensus, sivè leviuscula in-
 timatio. Quandoque (rariùs tamen, & se-
 riùs quàm ut meritò præfagia haberi possint)
 sentiuntur cephalalgia, vertigines, oculorum
 coruscationes, somni inquieti, &c. Hæc
 sanè, si non omnia, præcipua saltem, sunt
 paroxysmi imminentis signa; & quorsum
 alia nullius ferè momenti, aut certitudinis
 auguria commemorem?

Ex his fatidicis prodromis (citra divinum
 furorem) non tantùm quod paroxysmus in-
 gruit hariolari licet, sed & rigoris quasi præ-
 foribus astantis causas aliquatenùs suspicere
 licet, quoniam prædicta signa non tantùm
 ad Febrilem horrorem viam sternunt, sed &
 de illius naturâ, (inchoatè tamen) participant.
 Quis enim adeò insulsi capitis est, ut pandicu-
 lationem, & oscitationem materiam quandam
 musculos laceffentem, & sollicitantem innuere
 inficias eat? & quis vel subdubitare queat,
 quòd lassitudo spontanea, corporis gravitas,
 & torpor, animique segnities spiritus quodam-
 modo labefactos non testantur? Quòdque
 inquietudo molestum sensum non denotat? &
 frigus, & pallor, (cum omnem à sanguine ca-
 lorem & rubedinem mutuemur) non illius
 absentiam arguunt? quod (obitèr) nullâ
 fan-

*Quadam
 conclusiones
 a præfagio-
 rum consi-
 deratione
 profluentes.*

sanguinis effusione prius factâ, ejus retro-
cessu fieri necesse est; sic cutis anserinæ æmu-
la, scroti corrugatio, digitorum coarctatio,
pororum subita constrictio, & sudoris inde
suppressio, cutis contractionem disertè pro-
bant; & quid quòd universalis cujusdam
compressionis submonemur?

*Res præci-
pua notæ
quæ e dictis
præsignis
eliciuntur.*

Res ergo præcipuæ notæ, quæ ex præmissis
eliciendæ sunt, quinque haberi possunt.
(1) Materia aliqua Musculos, aliasque partes
laceffens. (2) Spirituum pessundatio. (3) Mo-
lestus sensus. (4.) Sanguinis fuga ab extremis.
(5) Partium contractio, & compressio. Quæ
omnia, uti & causæ Febrilem diathesin in
actum excitantes superiori capite traditæ, ex
cruditatibus, earumque in corporibus huma-
nis maleficiis facili negotio illustrari queunt:
Sed cum nobis animus sit, omnem (quoad
poterimus) scrupulum eximere, cumque ip-
sius horroris symptomata in sequenti capite
proferenda ad tenebras discutiendas maximè
conducant; non est quod præcipiti nimis illa-
tione, aut præproperâ temeritate tanti æni-
gmatis extricationem aggrediamur. Sinamus
ergo ut sensim, & placidè (cùm fas sit, ut na-
tura pedissequi pari cum eâdem passu ince-
dant) maturescat conclusio, ne (fructûs
instar nimis præcoci) justam non conse-
quatur gratiam, aut delicatulorum palatis
non arrideat. Procedamus itaque ad symp-
tomata

tomata expendenda, quæ in exhorrescentiæ tempore se ostentant.

CAP. IV.

De symptomatis exhorrescentiæ tempore emicantibus.

HÆc paroxyfmi Febrilis portio denso quidem *symptomatum* satellitio stipatur, quorum exordium superiori capite præcluditur, signa enim ibidem memorata paulatim adolescentia tandem integra evadunt *symptomata*; & quasi ex ephebis excedentia sui juris fiunt. Sic frigus leviuscule, idque in extremis tantum proditum, tandem longè latèque grassatur, & universum corpus pervadit, quod perpetim invalescit donec *rigorem* accersiverit, quo quandoque vel ipsa ossa confringi videntur. Sic pallor, pari ferè cum frigore incremento tandem totam cutem dehonestat; & inquietudo, molestusque sensus in deterius vergentes non rarò dolores lancinantes, & rodentes, intestinorum punctiones, & tormina inducunt. His accedunt respirandi difficultas, pectoris constrictio, præcordiorum anxietates, suspiria, aut saltem suspirandi studium, & inane conamen, digitorum, manuum, pulsus adhuc insignior coarctatio, adeo ut, rigore ad *anxiæ* perveniente, pulsus exilior evadat quam ut prom-

Symptomata in horrore Febrili se proferentia recensentur.

prompté digito admoto sentiri possit; totius corporis manifesta percipitur compressio; & febricitantes miselli tantis quandoque angustiis versantur, ut anima (arctiori suo ergastulo quasi ad incitas redacta) fugam moliantur; ut plurimum enim, qui hoc malo occumbunt, urgente rigore ad plures abeunt; ægris aliquando negotium facessunt sputatio immodica, lachrymæ involuntariæ, & sudor frigidus; vesicaque subinde, & alvus ad excretionem plus solito sollicitantur, & copiosa profunditur urina; tandem sub rigoris fine sentiuntur quædam veluti frigoris, & caloris velitationes, illudque; ab externis partibus introrsum, hic a centro ad circumferentiam copias suas ducere videtur.

Quædam præmittuntur, quæ ad symptomatum explanationem viam sterunt.

Quamvis ex prædictis sagaciori forsan Medico, aut Philosopho quid rei est subolere licet, lucemque saltem creperam, & sublustrem prospicere; tamen ut veritas splendidiùs eniteat non inconsultum duco aliqua notatu digna ad rem nostram facientia præmittere, quæ analogiâ suâ, aut similitudine, rigori Febrili facem præferant, cum autem inter illum, & frigus conjunctissima intercedat analogia, cùmque frigus (nostro quidem judicio) plerosque ejus in animalibus effectus, partes sensiles contrahendo, pariat; mihi veniam indulgeat Lector, dum pauca de hujusmodi *contractione* proferuntur, ut postea clariùs, faci-

faciliùs, & cum uberiori commodo tam *fri-*
goris, quàm *febrilis rigoris* phænomena ex-
 plicare possim.

Primò itaque notandum est partes nervo-
 sas, & membranofas, quales sunt cutis, ven-
 triculus, intestina, vesica, avicularum in-
 gluvies, panniculus carnosus, &c. ad *con-*
tractionem, & *extensionem* aptas natas esse,
 & quò magis partes Membranis, fibrillisque
 Nerveis intertexuntur, eò magis *contractio-*
nis, & *extensionis* capaces sunt, quod ab omni-
 bus, nemine reclamante, conceditur; &
 (cùm indies oculis nostris subjiciatur) vero
 verius habendum est.

*De partium
 sensilium
 contractione
 & exten-
 sione.*

Secundò, Quòd eædem partes ad *contra-*
ctionem, quàm *extensionem*, procliviores
 sunt, quod dissectione Nervi, aut Membra-
 næ, quarum partes insitâ contractionis vi ex
 se celeriter dissiliunt; necnon ex mirandis
 Ventriculi, Vesicæ, Uteri, &c. contra-
 cturis liquido constat; nam remotis solum-
 modo impedimentis, ex se, nullâ adhibitâ
 externâ vi, contrahuntur; illorum enim pa-
 rietes utcunque priùs diffiti, & expansi, sta-
 tim à contentorum evacuatione corruunt,
 & mirificè condensantur, quod illis evenit
 non tantùm intra corpus existentibus, sed
 etiam postquàm exempta sunt; præsertim si
 frigus accedat; quod vel laniis, & omasariis
 notissimum est.

Tertiò, Quod partes prædictæ quocunque modo vellicatæ, aut irritatæ (utrùm hoc fiat solâ quantitatis grandiori mole, aut qualitatis perversâ indole, puncturis, aut quovis alio pacto) ad injuriam amoliendam (quasi bellicæ disciplinæ ritu instructæ) copias suas contrahunt, & tanquam densatâ acie se asserrunt; ventriculus enim, vesica, uterus, &c. contentis onerata, acrimoniâ tacta, vel aliàs laceffita *contractionis* vi, veluti solenni, & œcumenicâ in animalibus administrationibus machinâ, gravamina sua excutere nituntur; unde fit quod ventriculus nauseabunda, emetica, gravantia, &c. rejicit; vesica gravata, aut vellicata urinam exprimit, uterus abortit, &c. Obiter, *contractionis* imperium in animalibus longè, latèque diffunditur; hâc urgente cibus, & potus per œsophagum detruduntur, chylus per pylorum exprimitur, fæces per intestina deturbantur, alvus exoneratur, cordis ventriculi sanguinem propellunt; hâc obstetricante, quadrupedes partus enituntur, aviculæ ova excludunt, &c. hâc constringente, sphincteres gulæ, vesicæ, ani, &c. papillæ carnosæ, (utpote mamillarum, vesicularum feminarum, &c.) vias præcludendo humorum fluxus sistunt. Quid plura? unicæ *contractionis* consideratio justum volumen exposcit.

Quar-

Quartò, Advertenda est insignis partium sensilium sympathia, & communicatio; unâ enim affectâ, tota ferè earum series afficitur, tremulusque motus (qui & ipse *contractioni* originem debet, uti mox patebit) in aliquâ parte, uti in ventriculo veneni, medicamenti fastiditi, aut aquæ frigidæ haustu, in vesicâ post urinæ emissionem, aut in aliâ quâvis membranâ punctione, &c. excitatus, statim eodemque ferè momento totum membranarum, & nervorum systema pervadit.

Quintò, Quod membrana est proprium sensus organon; nervus enim à membranis, Membrana est proprium sensationis organon. quas à piâ, & durâ matre mutuatur, distinctè consideratus, est mera insensilium, cerebri nempe, & medullæ spinalis, propago; quâ igitur fieri possit, ut sensilis sit? Membranæ vero ex sentiente profapiâ, viz. meningibus, oriundæ ab eisdem, (uti rami a trunco vitam) sensum derivant. Huic opinioni suffragantur magni nominis Authores, & nervosissimæ rationes, quam & ipsa experientia firmissimè statuminat; nervus enim à tunicis suis denudatus sensu caret; mihi igitur spirituum animalium *canalis* tantum, & quasi *via regia* videtur; propterea *Wedelii* sententiæ calculum meum lubentius adjicio, cum asserit *non dari motum sine nervo, & musculo; nec sensum sine nervo, & membrana*, ad quam opinionem corroborandam meâ non

parum interest *Spigeli*, *Sennerti*, *Rolfinci*, & aliorum suffragium evocare; qui non semel observavêre motum, sensu superstite, abolitum; quos brevitatis causâ missos facio.

Nervorum
Membrana
ultra Nervos
excurrunt.

Sextò, Quòd omnes nervuli, quamvis tenuissimi, & subtilissimi, membranis à piâ, & durâ matre enatis, quasi tot vaginulis, & thecis includantur; cumque sit *thecæ* ratio ultra rem in illâ reconditam exporrigi, probabile videtur membranas illas nonnihil (quam parcissimè licèt) ultra nervorum extremitates excurrere; unde ex earum innumeris finibus (quasi arboris cujusdam folia in unum coalescerent) complanatis, cutis, periotium, musculorum membranæ, &c. conflantur; quare exquisitissimo sensu dotantur; uti & omnes ferè extremæ partes.

Frigoris
consideratio
quatenus ri-
gori Febrili
analogum
est.

His prælibatis, quæ ad frigoris, rigoris-que Febrilis phænomena explicanda plurimum conferent. Nunc videamus quantam, qualemque lucem consequi possumus à rebus illis quæ Febrili rigori quodammodo similes sunt, & analogiam prætendunt; inter quas *frigus*; cùm ad rigoris Febrilis ingenium quàm proximè accedat, sibi principem locum vendicat, cùjus in corporibus animatis effectus (licèt multiplices sint, primoque intuitu multum diversi) à *contractione* in præmissis

missis notulis demonstratâ originem ducunt; quæ *contractio*, utrûm accidat, quia sedato per frigus particularum motu (quæ aliàs, urgente calore, huc illuc quaquaversum motitando ampliore locum occupârunt) partes insitâ illâ vi superiùs memoratâ coeant? aut quia (ut quidam volunt) particulæ frigorificæ ejusmodi figurâ gaudent, quâ atomi priùs agitati figuntur, & compelluntur? aut quia partes sensiles inimicâ frigoris qualitate correptæ ad gravaminis sensum se contrahunt; aut alio quovis pacto; non magni nostrâ interest, cùm *de facto* constet manifestam partium contractionem à quovis frigore oriri; cui enim Chirothecario, Calceario, Aurifabro, Sartori, &c. non exploratum sit, manus, pedes, digitos, totumque corpus à frigore coarctari, adeò ut chirothecæ, calcei, annuli, tunicæ, aliaque vestimenta, aliàs non satis ampla, tempestate frigidâ facili negotio induantur? omnes etiam venulæ eminentiores quibus carpus, metacarpium, tempora, &c. exornantur, à frigore manifestè exiliores evadunt, imo nonnullæ satis aliàs conspicuæ prorsus disparent; eâdem de causâ penis, mammæ, &c. gracilescunt, scrotum, præputium, &c. à frigore corrugantur.

Ejus effectus in corpore animato à partium sensilium contractione oriuntur.

Hoc extra controversiæ aleam posito, in proclivi est aliorum *frigoris* effectuum ratio-

*Causa pallo-
ris à frigore
proveniente.*

nes divinare; si enim de *pallore*, (qui à frigore fit) agitetur quæstio; ideo evenit, quia cutis, & partes exteriores ab ambiente frigore contractæ sanguinem repellunt; cutis autem cruore destituta, à quo ruborem mutuatur, (ex se enim subalbicat) necessariò pallefcit; quoniàm, constrictis arteriis cutaneis, sanguis ad corporis superficiem pro- manare nequit; aliorum igitur, quâ data porta, ruit, & per alios interiores arteriarum ramulos diverticulum petit; unde oritur omnis, qui à frigore fit, pallor, quia nempe cuticulæ non substernitur sanguis, qui venustatem parit.

*Ratio quare
sanguinem,
aliosque hu-
mores repel-
lit.*

Eidem basi innititur *frigoris vis repellens*, partes enim à frigidis admotis contractæ humores in illis hospitantes reprimunt. Absint itaque inania de *Archæo, instinctu, occultis qualitatibus* (ignorantiæ Diis Tutelaribus) commenta; quæ phantasia rei difficultate attonita, & in stuporem conjecta (ritu planè magico, & phanatico) in auxilium evocat; cùm liquidissimè constat, frigus mechanicâ vi sanguinem aliosque humores repellere: eosque non *instinctu* quodam, aut *principio* (uti aiunt) *interno* ab injuriis refugere.

*Quare hæ-
morrhagias
sistit.*

Sic frigida *hæmorrhagias* sistunt, arterio- las sanguinem exspuentes, & partes illis adja- centes cogendo, & constringendo donec cruori in foraminulis, & eorum ambitu stabu- lanti

lanti grumescendi ansa suggeritur; quo facto (sanguine balsami cæmentique vicem gerente) illorum angiportuum consolidatio subsequitur.

Frigus etiam *cutem anserina emulam* reddit, quoniam, dùm cutis undiquaque à frigore constringitur, simul & deprimitur, pilorum poruli à glandulis subcutaneis sustentati, & à pilorum radicibus (quasi tot columellis) suffulti, prominulas illas papillas efformant.

Quare cutem anserina emulam reddit.

Ob eandem constrictionem *frigus* effusissimos *sudores* è vestigio cohibet.

Quare sudores è vestigio cohiberi

Nec alia *lachrymarum* quas frigus elicit excogitanda est ratio, quàm quòd partes in oculorum orbitâ, & circumcirca dispositæ, dum contrahuntur, madorem suum exprimunt. Sic non solum frigus, sed arenulæ, pulvisculi, fumus, puncturæ; & acria, ut cæpa, sinapi, &c. lachrymas cient; quia membranæ quocunque modo læsæ, & cruciatæ primò seipsas contrahunt, dein alias partes, præsertim vicinas, (uti superiùs probatum fuit) pari incommodo, eidemque forti subjiciunt; sic vulsis crinibus, naso, aliisque partibus acriter vellicatis (tanta est *contractionis* propagatio) lachrymæ emanant; sic tristis apprehensio convulsis, & distortis faciei musculis, & membranis (uti in fletu videre est) à lachrymis temperare nequimus, quia partium *contractio*, adeoque compressio, serum per glandulas la-

Quare lachrymas movet.

Quare in fletu lachrymæ prorumpunt

Quare risus, tussis, sternutatio, vomitus & ventus lachrymas excutiant.

chrymales profundunt. Si denique risus, tussis, sternutatio, vomitus, ventus lachrymas excutiant, partes contrahendo id efficiunt; nec est, quòd (in his rebus posthac) alias futes, & exoticas (nescio quas) causas venatum eamus.

Quare frigus sputationes, defluxiones, catarrhos, narium stillicidium, diarrhas, &c. causat.

Quare micturitionem ciet.

Dormiens in lecto mingit, si manus ejus in aqua frigidâ immergatur.

Ex eodem ferè fonte profluunt sputationes, defluxiones, catarrhi, narium stillicidium, diarrhæ, &c. quæ à frigore suscepto ortum ducunt; serum enim à cutis, & externarum partium constrictione, & compressione refluxum, parphoresi jam præpeditâ, aliò exitum molitur. Ob has rationes indefinens micturitio homines in gelidâ natantes interturbat; lecto, vestimentis, &c. prius calentes frigido aeri per tantillum temporis expositi ad urinam reddendam sollicitantur. Ut totum verbo expediamus; omne frigus ambiens dum corpus contrahit, & contractio vesicæ communicatur, urinam movet. At si fas sit in his rebus vel subdubitare, sequens experimentum omnem (uti opinor) scrupulum eximet; cui enim de laudatâ contractione ejusque mirâ propagatione, humoribusque per illam expressis ambigere licet, si dormiens, manu tantum aquâ frigidâ immersâ, confestim urinæ profluvio lectum contaminabit? quod ipse à lepido quodam capite bis expertum novi, effectusque tum lectum, tum astantium expectationem explevit.

Ex

Ex his liquet quâ ratione *frigus repellit, pallorem cuti prætendit, cutis anserina typum effingit, sudores & hæmorrhagias sistit, defluxiones, catarrhos, tusses, lachrymas, nasi stillicidium, urinæ excretionem, diarrhœas, &c.* procurat.

Supereſt adhuc, ut de *horrore, & stupore* tanquàm frigoris progenie verba faciamus; at cùm *horror* ſit ſui generis (licèt perturbatus) motus; & *stupor* ſenſus diminutionem, aut abſentiam denotet; ſpiritus animales aliquatenùs affectos agnoſcunt. Evenit quidem *horror* à prædictâ partium *contractione* eatenus adauctâ, ut non tantùm ſanguis in vafis ſuis (uti præmittitur) ſed & ipſi ſpiritus animales in nervulis, extremis ſaltem, & exilioribus, pari ferè ritu retrocedere coguntur; eorum verò vegeta, ætherea, & elafiica viſ compreſſioni, quæ à frigore fit, fortiter renititur, nec ſibi temperare queunt, quin injuriam quaſi reposituri impigro motu veſtigia ſua, priſtinaſque ſedes repetant, & ſi non in eoſdem nervulos, in alios tamen, facto impetu, reſiliunt; dein frigore etiamnum urgente; ex his, vel aliis nervulis perpetim magis, magiſque extruſi iterum atque iterum, totiès quotiès pari impatientia, & indignatione remeant, & ex his motuum viciffitudinibus, minutulis vibrationibus, & velitationibus, vel innumeris ſpirituum

*Quare
frigus horro-
rem excitat.*

Quare stuporem inducit.

Quare prout stupor invadit, horror desinit.

Quare dolor à sensu partibus restituito percipitur.

Frigus, & horror febrilis in orationibus ferè premissis conveniunt.

fluxibus, & refluxibus, necessariò oritur tremula partium agitatio, *i. e. Horror*. Frigore autem, & *contractione* adhuc magis magisque ingravescentibus spiritibus ex nervulis ob arctiorem eorundem constrictionem exclusis revertendi ansa denegatur, nec amplius velitandi copia conceditur; adeo ut compressionis tyrannidi quasi victas manus præbentes extra illius pomœria consistant, quare pars spiritibus sic orbata, (quæ semper ferè aliqua extrema est) quasi è coelo tacta sensu destituitur; unde *stupor* fit: Verùm prout *stupor* surrepit, *horror* sensim sedatur, quia spiritibus litigandi facultas, ex quâ horror provenit, non permittitur. Laxatâ demùm nervorum constrictione, spiritibusque ab illius captivitate manumissis, *dolor* quasi innumbris punctationibus excrucians sentitur, qui fit à spiritibus in fibrillas nervosas, & membranas se præcipitantibus, dum illas violenter penetrant, & adhuc minùs justò patentes nimis subitò diducunt, & referant; nec aliunde petenda est doloris in spirituum restitutione experti ratio.

Quamvis in his, & quibusdam aliis leviusculi momenti symptomatis (hîc brevitate studio omissis) febrilis *horror* & *frigus* sibi invicem ad amissim quadrare videantur, (& si non alia apparerent discrimina, febrilis horror materiæ frigiditati forsan tribuendus

dus esset) immane tamen quantum discre-
 pant! cum frigus nullam præfagiorum pom-
 pam, & apparatus agnoscit, nullum febrilem
 æstum post se trahit, nulla periodica in-
 termissione sublevatur, nullis denique, aut
 saltem levioribus doloribus, & torminibus
 mortales excruciat.

*Eorum di-
 screpantia
 statuitur.*

Hinc constat quantum inter se discrepant
febrilis horror, & *merum frigus*, quibus-
 que conveniunt; sed cum febrilis horror sine
 frigoris adminiculo *contractionem* toties ce-
 lebratam, adeoque omnes frigoris effectus
 hinc oriundos, *pallorem* putà, *frigoris sen-*
sum, *cutem anserinam*, *sanguinis retroces-*
sum, *horrorem*, &c. proferat; manifestò li-
 quet illius causam, (qualis qualis adsit) *repel-*
lentium album referendam esse; quamobrem
 in eorundem *Classe* investiganda est: Illa au-
 tem sunt vel *actu frigida*, vel *acida*; vel
astringentia acore expertia. Cui non inno-
 tescit horrorem febrilem sine actualis frigoris
 interventu sæpissimè invadere, hominibus-
 que igne, hypocaustis, ardente Sirio, &c.
 calentibus non pepercisse? satis igitur perspe-
 cta est *horroris febrilis*, & *meri frigoris* di-
 versitas. Astringentia etiam aciditatis expertia
 in totum rejicienda sunt. (1.) Quia non eà
 gaudent acrimoniâ, quæ ad intestinorum tor-
 mina, dolores lancinantes, & gravissimè ex-
 cruciantes excitandos requiritur. (2.) Si tale
 astring-

Rigoris fe-
brilis causa
ad repellen-
tium album
referenda est.
Repellen-
tium species
recensentur.

astringens sit horroris febrilis causa, multò magis solito alvum constiparet, nec ullæ in his Febris Diarrhœæ, quæ quidem non rarò observantur, dari possint. (3.) Si materia morbifica sit astringens, tum sanguinis fermentationem sisteret potius, quàm ciceret; eademque res morbi esset causa, & medicamentum; quod absurdissimum est. (4.) Nullo modo concipi potest quâ ratione mucosa, adeò, & labida materia, quæ à terreo astringente toto genere diffidet, illius ingenium assumat. Quid multa? cruda illa materia quæ diathesin febrilem parit, (quantum ad repellendi vim spectat) solius aciditatis capax est; quod inde patet, quia lac, serum, & chylus, quæ ex similibus cum cruda illa materia principiis constant, aliquandiu asservata, vel in corpore extravasata, aut stagnantia semper suapte sponte, & necessariò acescunt; Chylus igitur indigestus, qualis nostra materia morbifica est, eadem necessitate (si stagnet, &c.) idem fatum subiturus est, uti & omnes liquores ad illius indolem accedentes, emulsiones putà, juscula, decoctiones, &c. Ab his quidem ad suspicandum ducor, quòd materia febrilis ad acorem usque alicubi in corpore stagnat, quo conciliato, paroxysmum inducit.

Inter quas species materia febrilis solius aciditatis capax est.

Eadem materia in corpore stagnans necessariò acescit.

Proditâ materiæ morbificæ aciditate, quæ acrimoniâ suâ, (frigiditate forsan non nihil ad-

adjuvante) nervulos, & membranas laceffit; res ipsa loquitur, partes illas (uti superius habetur) *contractionem* pati, & consequenter omnes *contractionis* effectus non ita pridem recensiti ad rigorem febrilem spectare, unde oritur illius, & meri frigoris insignis convenientia.

Frigoris & rigoris febrilis convenientia oritur à materia morbifica & frigoris consimili repellendi & partes contrahendi vi.

Summo mihi usui fore arbitrabar, alias res enarrare quæ *horrori febrili analogiam* aliquam, aut *similitudinem* præ se ferunt; qualis *terror subitaneus* est, qui tremorem, pallorem, urinæ profluvium, sanguinis retrocessum, frigoris sensum, &c. simili *contractione*, sed modo parum diverso, efficit; *tremor quoque & pallor* à venenis vomitoriis, catharticis, nauseabundis, spiritibus nimis calidis, gelidis liquoribus epotis, ab urinâ emissâ, &c. Unici verò *frigoris* consideratio eò rem deduxit, ut ad symptomatum in *horrore febrili* notabilium illustrationem parum aut nihil conducant, deprehensâ enim aciditate, non multum superest negotii; liceat tamen paucula in probationis subsidium adjicere. Passim observatur, (quod etiam Authores uno ore clamitant) Febres intermittentes facili descensu in affectiones *hypochondriacas & scorbuticas* delabi, undè maxima illarum affinitas apparet, has autem *affectiones* aciditate infestas esse nemo unquam inficias ivit; unde fit, quòd *Pannicus terror*, nulli evidenti causæ innixus, hos

Quadam alia rigori febrili analogia proferuntur.

Aciditatem rigoris causam esse confirmatur.

A quibusdam morbis Febres intermittentes consequentibus.

hos morbos non rarò comitatùr; dum enim acidi humores membranas, & nervos irritant, & illorum *contractionem* accersunt, horror (modo priùs enarrato) nihil tale opinantes corripit, quæ phantasiæ incautæ, (necnon forsan labefactæ) tremuloque spirituum motu percussæ *terroris* speciem obtrudit, & (ut à lingua, auribus, ac oculis malè se habentibus objecta merè imaginaria effinguntur) phantasiæ horrido spiritu tactæ varia e mentita, & infausta spectra, larvæ, & funesta phantasmata objici videntur, quæ saniores cogitationes interturbant. Sic acidi humores melancholicorum, hypochondriacorum, & scorbuticorum anxietates, spirandi difficultates, dolores lancinantes, rodentes, &c. excitant: Ab eodem fonte promanant eorum lassitudo spontanea, corporis gravitas, oscitationes, pandiculationes, aliaque symptomata. Quare aciditas universa *horroris febrilis* phænomena suo ambitu complectitur.

Ratio quare melancholicis e mentita spectra objici videntur.

Aciditas ad omnia rigoris phænomena illustranda sufficit.

Materia morbifica quantitas partium sensilium contractionem quandoque excitat.

Licet aciditas insignioris sit *horroris* causa, qui in Tertianis, & Quartanis conspicitur; absit tamen, ut *materia morbifica quantitati* nihil tribuamus: satis enim compertum est illam pondere suo, aut mole membranofas partes, ventriculum putà, vesicam, intestina, &c. ita gravare posse, ut *contractionem* indè natam patiantur, quâ se à contentorum molestiâ expediant; hujus itaque *materia*

ria quantitas partes tenellas, & exquisitè sensibiles, vel onerando, vel extendendo aliqualem earundem *contractionem*, (leviusculam saltè) dubiumque horrorem excitare valet. *Quinimo* materiæ frigidior indoles dictam *contractionem* promovere potest. Sed de his fusiùs, ubi ad *Quotidiana* discussionem devenimus.

Quam etiam materia morbifica frigiditas promovere potest.

Deprehensâ *crudâ materiâ*, illiusque degeneri *aciditate*, non adhuc me voti compotem reor, quoad scrupulos aliquos eximam, qui ad hujus aciditatis sedem, agendique periodos spectant. Quod ut expeditiùs absolvam operæ erit pretium, (1.) Aciditatis genesin, (2.) Acorem evehentia, & promoventia, (3.) Eundem impediencia, & avertentia perpendere.

Quod ad *aciditatis genesin* attinet, apud omnes in confesso est, illam salinâ profapiâ oriundam esse, salesque (utcunque videntur ab acido sapore alieni) acorem in gremiis suis fovere, quem postea produnt; siquando ignis, caloris, aut fermentationis vi sollicitati in minutias redigantur, vel (si magis arrideat Clarissimi *Willisi*, & quorundam Chymicorum loquendi formula) in fluorem extracti spicula sua distrinxerint; hoc tantum interest, quòd, salibus nudo igne adactis, acidæ particulæ expeditiùs proliciuntur; uti in distillationibus vitrioli, salis marini, nitri, &c.

Aciditatis genesis perpenditur, quo melius ejusdem in Febribus sedes inveniat.

Aciditas oritur à sale in minutias redacto.

vide re

videre est; & remissiori calore, aut fermentationis leniori motu seriùs libertate donantur.

*Calor, aut
fermentatio
ad sales
comminuen-
dos requiri-
tur, quod
variè
probat.*

Hic submonemur calorem, aut fermentationem ad sales referandos requiri, priusquam acorem suum apertè fateantur; quod non tantùm in ipsis salibus seorsim sumptis, sed & in mixtis spectabile est; si enim teneriora fructuum rudimenta, aut primordia quæ mox à florum defluxu se ostendant degustaveris, saporem perversè fatuum ab aciditate multùm diversum exhibent, donec calore solis per unum, aut alterum mensem fota aciditatem satis pungentem adsciscant, quam tamen, calore etiamnum urgente, deponunt, & à sulphure tandem evecto saporis gratiam conciliant; unde fit quòd nulla ferè radix est acida, quia crudus plantæ succus non justam in radicibus moram facit, quæ acscendi copiam suggerat, & quia radices in cryptis suis subterraneis, ubi calor deficit, (vini instar in cellis frigidis asservati) ægriùs acescunt: Notare tamen licet, sales ut plurimum, citiùs; sulphura verò seriùs evehi; quia aciditas maturitatem, quæ à sulphure provenit, præcedit; quoniam (utì nobis videtur) particularum acidarum, quæ priùs tantùm delituere, sola denudatio, & extricatio; sulphuris verò alteratio, & evectio ab oleoso, & fixo statu, in magis spirituosum, & volatilem, qui sensim tantùm, & placidè fit,

fit, requisita est. Hoc in fructibus immaturis, lacte, emulsionibus, & id genus multis adverti potest, quæ prius acefcunt, quàm sulphur evehitur.

Particulæ igitur acidæ salibus semper inesse videntur, quamvis sæpius terræ, sulphuri, &c. mancipatæ sui juris esse nequeant; imò nonnulli egregii viri, nominisque inter Medicos amplissimi nullum alium salem præter acidum agnoscunt, quorum sententiam vehementer laudo, & probo; cùm omnes sales minerales acidum spiritum per destillationem reddant, omnesque sales vegetabilium essentielles ferè merum nitrum sint, cujus spiritus acidissimi sunt; cùmque omnes animalium sales (si illorum nutrimentum spectes) his, vel illis salibus originem debeant. Sed de his rebus consule *Nicholaum Limerium* in *Appendice* ad Chymiam suam, ubi salis acidi universalitatem palàm facit; nulla enim me incessit actum agendi cupido.

Particulæ acidæ semper salibus inesse videntur, seu potius omne sal ex se acidum est.

Quod probatur.

Ex Nicholao Limerio.

Non possum tamen non advertere quòd omnia vina, cerevisiæ, pomacea, &c. mustalicèt, & novella, utcunque etiam dulcescentia, lac coagulant, rubiginem promptissimè evocant, & plures alios effectus exhibent, qui non aliundè quàm à sale acido profluunt, quòdque (ut prius innuimus) fructus, uvæ nempe, poma, grossulæ, prunæ, &c. ex quibus vina conficiuntur, adhuc

A Vinis novellis, & Mustis.

A fructuum vario statu, &c.

huc ex arboribus pendentia acescunt; dein, sulphure radiis solaribus agitato, & exaltato, dulcescunt; & sulphure demum avolante, (uti in vinis, & cerevisiis diù asservatis, calori expositis, &c. contingit) sal acidum de novo se prodit, dictosque liquores in aceta pervertit; quod planè arguit acidas particulas nunquam ab illis exulare, licèt aliquandiu sulphure circumfuso mitescant, & particulis oleosis oblinitæ pinguiculæ evadant, & mollescant; unde fiunt mustorum, vinorumque novellorum, suavitas, dulcedo, & blanditiæ. Quinetiam sales plantarum essentielles vel gustui ipsi acidiusculi sunt, & revera nihil sunt præter nitrum alienis particulis diversimode imbutum, uti superiùs proditum est; est enim nitrum omnium plantarum pabulum, penè dixeram anima, illo enim deficiente, marcescunt; illo abundante, summopere expanduntur & vigent.

In summâ : *Vel* acidæ particulæ priùs expediuntur, quàm sulphur evehitur (quod plerumque fit ob rationem priùs allatam;) tum aciditas suavitatem præcedit, uti in fructibus immaturis, &c. *Vel* unâ eâdemque operâ parùm evehuntur, uti in lacte, chyllo, &c. & tum suavitas oleosa, lenis, & mollis deprehenditur; *Vel* ambo plurimùm evehuntur, ut in liquoribus generosis penitiùs fermentatis, & tum illa spirituosæ saporis

ris gratia, quæ in vinis, cerevisiis, &c. inest, conciliatur. Sulphureis autem quocunque modo ab acidis separatis, (ut in lacte sub formâ cremoris, in vinis sub formâ spiritûs, &c.) acidæ particulæ denuò se efferentes cuiusvis obvio spicula sua intentant; & licet semper in liquoribus innatent, tamen non linguam feriunt, nec corpora penetrant, & rodunt, saltem non adeò severè; donec earum acutiores anguli, qui oléosis particulis circumdati crassescunt, ab involucris suis, quibus muniti sunt, spoliati fuerint.

Propterea quæ acidas particulas ab illis involucris expediunt aciditatem accersunt.

Illarum autem denudatio fieri potest, *Vel* in corporibus nullo, aut perpauco sulphure, aut oleo instructis, uti in spiritu nitri, vitrioli, salis, &c. berberibus, limonibus, aurantiis, citreis, &c. tum nulla prorsus spes, vel maturatoris, vel suavioris gratiæ subest, acor enim permanet ob sulphuris defectum: *Vel* in corporibus iustâ sulphuris quantitate gaudentibus; de quibus modò verba fecimus cum de fructuum maturatione egimus.

Ex præmissis liquet, (1.) *Quòd quæ, non eveccto sulphure, acidas particulas expediunt.* (2.) *Quòd quæ, utrisque evecctis, sulphur absumunt, separant, aut exhauriunt, aciditatem promovent.*

Quæ acidas particulas ab involucris suis expediunt aciditatem accersunt.

Quæ acidas & non sulphureas particulas evehunt, aciditatem promovent. Ea sunt,

Primi generis est calor lenis, & moderatus,

qui particularum acidarum, non verò sulphuris evectioni, par est; quod in lacte, ferro lactis, emulsionibus tepido loco asservatis, in chylo alicubi in corpore stagnante, fructibus immaturis, &c. spectatur.

2.
Fermentatio languidior.

Secundò, *Fermentatio quæ ad idem tantum valet, & languidior est, quàm ut sulphur evehat*, ut in fructibus priusquàm maturuerint, & in prædictis liquoribus acescen-
tibus conspicitur.

3.
Eidem suppetias fert liquorum, &c. dissoluta mixtio.

Tertiò, *Particularum, & liquorum dissoluta, & perfunctoria mixtio* ideo acescendi copiam facit, aut quia partes oleosæ faciliè secedunt, ut cremor à lacte, &c. aut quia spatiolis, & interstitiis à se invicem sejunctæ liquori salinis particulis imbuto, & interfluenti non obstant, quin, positis requisitis, calore nempe, &c. liberè acescat, quod in innumeris ferè liquoribus, emulsionibus, farinarum infusionibus, lacte, lacticiiniis, chylo stagnato, &c. contingit. Hujusmodi ergo liquores, cæteris paribus, multò citiùs illis, qui justam fermentationem, quâ intimior sit mixtio, subiêre, acorem contrahunt: quod in vinis, & cerevisiis plenius fermentatis experimur, quæ lacte, emulsionibus, &c. multò seriùs acescunt. Illa autem intimior particularum sulphurearum mistio fit, quia fermentatio vegeta oleosas partes in subtilissimos atomos regidit.

Secundi autem generis sunt omnia illa, quae sulphure perinde atque sale evecto, particulas sulphureas dissipant, & absument. Quaelia sunt:

Quae etiam sulphureas particulas dissipant, acorem promovent.

Primò, *Quilibet calor*; Quia particulae sulphureae, & spirituosae è liquoribus calore reſeratis, & exagitatis, promptius evolant; quare Acetarii radiis ſolaribus, igni, &c. vasa ſua exponunt; &, ſi contingat acorem claudicare, aut ſuſſistere, ferri, laterum, lapidum, &c. maſſas ignitas in liquoribus alterandis ſubinde extinguunt, quo maturius, magisque ex voto ſuccedat aciditas.

Ad particularum sulphurearum (quae aciditati obſant) diſſipationem conferunt.

I.
Calor.

Secundò, *Enormes, & immodica fermentationes, aut debitò frequentiores*; Quia ſulphuris particulae prius intimius mixtae, ſibiſque conſiſtentes hoc pacto expediuntur, & excutuntur; necnon faeces denuò evocatae, & confusae maiorem ſalium vim ſuppeditant.

2.
Immodica fermentationes, & nimis frequentes.

Tertiò, *Vasorum agitatio*; Propter rationes quas in paragrapho proximè præcedenti attulimus.

3.
Vasorum agitatio.

Quartò, *Tempus & mora*; Quia particulae sulphureae, & spirituosae ſenſim ſe proripientes tandem liquoribus acceſcendi facultatem concedunt.

4.
Tempus & mora.

Quintò, *Liquorum tenuitas*; Quia particulae sulphureae, & spirituosae debiliori carcere conclusae liberius motitant, & exiliunt: Quinetiam iſtiusmodi liquores, ut plurimum,

5.
Liquorum tenuitas.

spiritibus perparcè dotantur; unde vina dilutiora, & cerevisiæ tenuiores ad acescendum procliviores sunt. Ex his omnibus innotescit sulphuris ad avolandum aptitudo, salisque stabilis, & immota indoles; quod arguit salinas particulas cum liquoribus intimiùs commisceri, cujus rei ratio, (ut mihi videtur) hæc est; Quia salinæ particulæ spontè suâ, & naturaliter in aquosis dissolvuntur, & ab illis detinentur; sulphuræ verò, & oleosæ vi tantum (utpote fermentatione, &c.) ad conubium cum aqueis ineundum adiguntur; undè fit quòd illorum consortium ægrè ferrentes perenni nisu discessum meditantur, & omni occasione arreptâ, se subducunt. Accedit quòd particulæ salinæ graviores sunt, sulphuræ verò leviores, quare cùm ad motum faciliores sint, semper fugam moliuntur.

6. *Sulphuris penuria, & salis copia.* Sextò, *Sulphuris penuria, salisque copia;* Unde liquores asperiores, & tartarei citiùs acescunt.

7. *Quantitas exigua.* Septimò, *Quantitas exigua;* Quia particulæ sulphuræ compendiosiori viâ exitum inveniunt, & minori liquoris mole obsessæ faciliùs erumpunt, & acidis particulis dominium concedunt. Sic ferri, æris, &c. lamellæ candentes magnis cuneis citiùs refrigerantur, quia particulæ igneæ faciliorem, & expeditiorem exitum inveniunt.

Eventilatâ aciditatis genesi, congestisque cau-

causis quæ eidem præstò sunt, & opem ferunt; in proclivi erit illa enumerare, quæ aciditatem impediunt, aut avertunt. Velenim ^{*Ea recensentur quæ aciditatem impediunt.*} sunt, quæ salis evectioni adversantur, ut frigus, fermentationis defectus, &c. vel quæ sulphur evehunt, ut fermentationes vegetiores, vini putà, cerevisiæ, &c. vel quæ sulphur evectum fartum tectum servant, ut frigus, vasa probè obturata, liquorum spissior, sive tenacior consistentia, &c. vel quæ novum sulphuris penum liquoribus subministrant, ut res oleosæ, musta, novella, aromatica, &c. quæ vinis ad acorem vergentibus adjecta, eorundem deliquio occurrunt; hâc ratione non tantùm vina acidiuscula, sed & ipsa aceta gratiam suam, & lenitatem recuperant; imò omnibus vinorum remediis deficientibus, (cùm de illis penè conclamatum sit) unicum hoc stratagema deplorata restituere valet; & si, prout res exegerit, repetatur, non video, cur non vina in perpetuum conservaret; non enim fieri potest, ut continuo sulphure aucta acecant. Hinc fit quod olea Cinnamomi, Juniperi, &c. quòd opiata, antimoniatà, ova, carnes, lac, semina oleosa, &c. aciditatem avertunt, & tollunt. Adverte tamen quòd aromata calidiora, & volatilia, ut piper, &c. quamvis ad tempus suum sulphur subdendo, dejectumque liquoris sulphur resuscitando vina reficiunt, dum tamen nimia suâ

C 4

vehe-

vehementiâ quaquaversum displosâ maximas turbas cient, non tantum se furripunt; sed & liquoris residuum sulphur abigunt: Ut plurimum igitur oleosa parum evecta medio se modo inter oleum & spiritum habentia, ad hoc munus explendum aptissima sunt, quæ à liquore fermentato divisa, & evecta totum opus absolvunt. Hoc pacto (ut mihi videtur) sanguis à chyli oleosis particulis (annuente Numine) per seculum ab aciditate præservatur.

Deprehensis aciditatis genesi, & parentelâ, perspectisque rebus eandem evehentibus, & retardantibus; nunc videamus quæ hinc cognitionis scintillulæ eliciendæ sunt; quantumque lucis ad aciditatis febrilis latibulum explorandum suppetunt; animadverso enim illius foco nullus dubito quin hujus tenebrionis effectus, utut obscuros, detegere liceat.

*Disquisitio
de aciditatis
febrilis pro-
pria & pri-
maria sede.*

*An mate-
ria febrilis
in sanguine
acescat?*

Sed cum *cruda materia*, toties tanquam *febrifica* celebrata, in ipso sanguine generatur, ipsa methodi ratio suadet, ut primò inquiramus, an ibidem etiam acescat? Ad quam quidem questionem discutiendam, notandum est,

*Liquores
spiritu &
sulphure
turgidi aci-
ditati mi-
nus obnoxii
sunt.*

Primò, Quòd liquores spiritu, & sulphure turgidi, aciditati minùs obnoxii sunt; vina enim, cerevisiæ fortiores, &c. à perversa illâ qualitate diutissimè immunes perstant; præsertim si illorum sulphur debitâ curâ conservetur, aut sæpiùs novo sulphure refarciatur.

Secun-

Secundò, Quòd liquores nullo, aut exiguo sale fixo (unico aciditatis parente) conditi, seriùs, aut nunquam acescunt; ut aqua pluvialis, olea, spiritus vinosi, &c. prorsus enim impossibile est, ut causatum sine causâ ejus producat. *Liquores nullo, aut exiguo sale fixo præditi seriùs aut nunquam acescunt.*

Tertiò, Quòd quò spissiores sunt liquores, eò integriores permanent; spiritui enim & sulphuri in hujusmodi liquoribus firmiùs conclusis, & detentis avolandi ansa præripitur, & sal acidus eisdem morem gerens succumbit; quia non ampliùs spicula sua vibrare potest, donec ab illorum dominio emancipatus fuerit, quemadmodum sæpiùs demonstravimus. *Liquores crassiores seriùs & difficiliùs acescunt.*

Quartò, Quòd nullus liquor particulis oleosis, & sulphureis scatens tunc temporis acescit, quo fermentationis ope ejus sulphur evehitur, quia quò magis sulphur evehitur, eò magis aciditas subjugatur. *Nullus liquor oleosus & sulphureus, dum ejus sulphur evehitur, acescit.*

Quintò, (Quod ex superiùs etiam positis liquet) vina, &c. oleosorum adjectione (uti flamma fomite apposito) perennantur, & ab aciditate æternùm ferè liberantur. *Oleosali- quores ab aciditate præservant.*

Jàm, si in rerum naturâ liquorem offendere possimus omnibus his præfidiis munitum, vix, ac nè vix quidem acescet; cum autem in sanguinem oculos nostros conjiciamus, facilè deprehendimus hæc omnia in illius tutamen conspirare; vitalis enim latex (liquorum facilè princeps) toto hoc satellitio, *Omnia præmissa in sanguinis tutamen conspirant.*

*Sanguis
aciditatis
prorsus in-
capax esse
videtur.*

quò magis securus sit, stipatur; propterea, quantum ad acorem spectat, extra omnem periculi aleam constituti videtur; hoc enim *animatum balsamum* eximiè est spirituosum, & sulphureum; perexiguo sale fixo conditum; consistentiâ satis crassum, semperque in tali fermentationis actu constitutum, qualis non tantum ad sui ipsius, sed & ad chyli oleosas partes evehendas sufficit; &, nè quicquam ad aciditatem à sanguine avertendam desit, (tanta est providæ naturæ pietas, quæ in rebus magni momenti non parum sollicita est) bis, tervè de die recenti, leni, oleoso, nec non uberiori chyli penu saturatur; adeò ut prodigii instar sit, si liquor tot tantisque adminiculis, tantæque naturæ industriâ munitus, ex se acorem contrahat, aut chylum, à quo ipse etiam dulcedinem suam mutuatur, acescere sinat; præsertim cum videamus vina copioso tartaro prædita, austeriuscula, imo jamjam acescencia, ipsaque aceta vini meracioris, musti, novelli, aut alterius sulphurei adjectione non tantum reviviscere, aciditatem deponere, pristinamque gratiam recuperare; sed, eodem opere sæpiusculè repetito, in perpetuum conservari posse; multò magis sanguinem probatissimè contra acorem instructum sospitem, & inviolatum præstabit suavissimum, & oleosum chyli tributum. Obiter nota, quod, ubi sanguinis edulcoratio expetitur, nihil æquè

*Chylus in
sanguine
non acescit.*

æquè ad intensiorem explendam confert, ac integer, & solidus appetitus; quia chylum copiosum, & sincerum sanguini transmittit. Quare appetitus ante omnia curandus est.

Sextò, Quod nemo unquam acorem in juniorum, & sanguineorum fero, lacte, chylo, aut sanguine (præsertim post unum tantum, vel alterum paroxysmum) deprehendit; mihi quidem videtur contradictionem sapere, ut chylus tantopere cum sanguine confusus, & quoad aciem nostram ab eodem prorsus absorptus in sulphureo & oleoso sanguine, qualis juvenum optimè se habentium est, & verno tempore acescat; sanguis, & chylus unum (ad sensum saltem) liquorem constituunt, & mutuò se ab aciditate præservant; & chylus suavissimus non potest non integriorem sanguinem summè ex se balsamicum à degeneri illa qualitate tueri. Attamen, his non obstantibus, insignis acor ad primum Tertianæ Vernalis paroxysmum in ipsis juvenibus ciendum, (uti ex symptomatis luce clariùs enitet) requiritur; qui ideò aliunde quàm à chylo in sanguine acescente petendus est. Ponatur tamen quòd ibidem acescere incipiat (quod nequaquam concedi potest) dubio procul omni sanguis ille balsamicus & oleosus tantillam chyli aciditatem adeò leniret, ut sensum non feriret, & consequenter nullus inde excitaretur rigor, nulla tormina, nulli dolores, molestusve sensus inducerentur.

*Varia-
tiones.*

Sep-

Septimò, Quòd, si aciditas febrilis à cruditatibus, dum in sanguine fluitant, oriatur, æquum est postulare, cur non in Quotidianis, æquè ac in Quartanis, & Tertianis evenire solet, cùm ex omnium consensu materiæ morbificæ quantitas in illis potiùs, quàm in his excedat? cùmque major sit illius ad sanguinem proportio? & sanguis non adeò sulphureus sit in Quotidianis, ac in quibusdam Tertianis? cùmque satis diu in sanguine commoretur *dicta materia*, per unum nempe, vel alterum mensem; imò quandoque per plures? revera, ipsissima est ratio, cur non acescat adeò in Quotidianis, quia ob breviores intermissiones non satis diu ad acorem conciliandum extra sanguinem cunctatur; nec despero, quin hoc persuasissimum faciam cùm ad Quotidianarum specialem discussionem calamus delabatur.

Octavò, Si aciditas in ipso sanguine rigorem excitet, cur non melancholici, hypochondriaci, cachectici, scorbutici, &c. rigores periodicos, aut continuos sentiunt? & cur non acida affatim hausta inter Februm intermittentium causas in genere recensentur? Quis autem *acida* inter Quotidianarum, aut Tertianarum causas memoravit? imò è contrà nunquam non in Febrifugorum classibus locum tenent; & à *Riverio*, ac aliis quamplurimis tanquam remedia satis efficacia celebrantur.

Nonò

Nonò, Sanguis, quâ sulphureus est, oleosus, & spirituosus (utî caro, ova, &c. quæ sanguine nutriuntur) vina, aliosque liquores leniori statu præservant, & ab aciditate mirificè vindicant, ac jamjam acidiuscula ex integro restituunt, multò magis amicum chylum (à quo & ipse sanguis nutritur, quèmque ex ipso naturæ instituto jugiter evehit) securum præstat vitalis latex, dum intra suos limites coërcetur; nec parùm quidem interest inter sanguinem emortuum è venis effusum, qui vinis inditur, & animatum illum, calidum, & fermentantem, quem chylus in corporibus nostris subit. Ex his constat, quòd quo diutius chylus in sanguine moratur eò magis evehitur, & ad sanguinis spirituosam indolem accedit, eòque longiùs ab acescendi periculo abest: Ut sanguinem igitur deferat, & alibi diverticulum petat, necesse est, priusquam acorem contrahat, & tum quidem nihil impedit quo minùs extra sanguinis sphæram delitescens promptissimè acescat, quia corporis calor (utî æstivus in lacte, emulsionibus, &c.) ad salium cuspides expediendos sat, superque sufficit; interim tamen, nulla extra sanguinem debita est fermentatio, quâ sulphur evehi potest; quare chylus rejectus, & alicubi stabulans eâdem necessitate, ac lac æstate, acorem contrahit.

Si quis autem regerat; quòd, licèt in statu
fanq

fano hæc vero veriora sunt; sanguisque nullâ ratione acorem admittit, in statu tamen valedudinario aliquid dubii subesse potest: nodum in scirpo quærit; quoniam juvenes vegeti, balsamico temperamento gaudentes, pancreaticè valentes, optimèque habiti, quos solida digestio, integerque appetitus, nequaquam destituere, in quibus nulla unquam aciditatis vestigia apparuere, admissio errore aliquo, non multò post *febrili horrore* corripuntur; quis autem vel suspicari potest, ut aciditas tam subitanea, & inopinata, adeoque insignis, ut extremum rigorem inferre valeat, in tam sulphureo, & spirituofo sanguine concilietur? Esto, quòd errore prædicto, materia acefcibilis, & morbifica generatur; quàm vellem illum mi Apollinem in conspectum dare, penes quem est explicare, quâ ratione in tam sulphureo, florido, & spirituofo sanguine tam citò acefcere finatur, sanguine etiam in, & à febre, suavi & sulphureo remanente; ut in juvenibus brevissimis *Tertianis* laborantibus contingit.

Decimò, Si aciditas Febrilis in sanguine contrahatur, tum nulli, aut saltem non periodici sequerentur paroxyfmi, quo enim acidior est sanguis, eò magis calor particulæque sulphuræ deprimuntur; eòque minùs Febris obnoxii sumus; uti in *Cachecticis*, *Scorbuticis*, &c. videre est, quia sulphur est cujusvis æstûs *materialis causa*.

Un-

Undecimò, Nullus ambigere potest, quin cruditates, quibus ad has *Febres* disponimur, in Autumno & Hyeme per unum, duos, trèsve plus minùs menses in sanguine deliteſcant; & quia per totum illud tempus Febrem non accerſunt, ſequitur, quòd etiam non aceſcunt; & quæ ratio reddi poteſt, quod eadem cruditates, quæ non per tot menses, dum in sanguine erant, acorem contraxere, *Febre* ſemel excitatâ, quovis ſecundo die inſignem aciditatem acquirant, quâ horror, & rigor generantur?

Duodecimò, Arteriæ, & Venæ nullo, aut exiguo ſenſu præditæ ſunt, proinde aciditas in illis genita non talem moleſtiam, qualem in rigore febrili experimur, pareret. Nec video, cur non, ſi aciditas illa in sanguine contrahatur, nullis adhibitis remediis, nullâque meliori vivendi ratione inſtitutâ, *Febris* non indies in deteriùs vergat, cùm de aciditatis naturâ ſit, ubi ſpiritus & ſulphur prodiguntur, perpetim ingraveſcere? At hæ *Febres*, *Tertianæ* præſertim *vernales*, ſine remediis non rarò brevi evaneſcunt.

His forſan, aut ſimilibus rationibus (quæ plures ſunt, quàm ut nobis vacet illas percurrere) veteres unâ omnes eò adducti fuere, ut Febrium intermittentium materiam morbiſicam *extra venas*, (quo nomine omnia vaſa ſanguifera indigitârunt) collocaverint.

Veteres materiam morbiſicam extra venas corrumpi ſtatuerunt.

Chyli motus indagatur.

De omni ergò spe *aciditatis febrilis* originem in sanguine investigandi conclamatum est; propterea quò me vertam non habeo, nisi materiam morbificam alicubi à sanguine amandatam, vel derelictam perquiram. Videamus itaque ecquid spei porrò est? & chyli rationes à primo ejus in sanguinem introitu ineamus.

Chylus sanguinem subit in venis axillaribus. Circulationis legibus quaqua versum propellitur.

Primò, Advertendum est, quòd *chylus* sanguinem in venis axillaribus subit, deinde statim ad dextrum cordis ventriculum deferatur, hinc, emenso per pulmones stadio, ad sinistrum cordis ventriculum propellitur; & hinc demùm cum sanguine confusus ex circulationis legibus quaqua versum ad omnes articularum propagines, & ramusculos protruditur, & pari cum sanguine passu incidens quavis ferè corporis rimulas perluit.

Materia morbifica crassior est, & tenacior chyli portio.

Secundò, Quòd si sanguis debilis sit, & languidus, laxiores tantùm, & fluidiores chyli partes, quia maximè domabiles sunt, subiguntur, & à sanguine in intimiorem consuetudinem adsciscuntur; quare residuæ ejus partes crassiores remanent; quæ sanguine perenni fermentatione, calore, & motu in minutias redactò, copiosoque sero diluto necessario tenaciores, & compactiores existunt; multò verò magis, si contingat, ut *chylus* ipse rudioris sit, & contumacioris indolis, qualis à dyspeptis, &c. generatur.

Ter-

*Tertiò, Quòd res quò crassior est, tenacior, & compactior, eò ægriùs meatus, (exiliores præsertim) pervadit; propterea impossibile est, ut cruda illa materia, cùm ob rationes priùs allatas crassa sit, & minùs sequax, sanguinem ultro, citroque per tenuissima vascula commeantem affectetur: imò prodigii instar est, nec satis admirari possumus, quo pacto sanguis ipse per porulos minutissimos, vasculaque subtilissima, & tenuissima, quæ vel ipsam oculorum aciem effugiunt, perfluat. Ergo crudior illa, tenacior, contumacior, & crassior chyli portio ad vasculorum fines mechanica planè necessitate hæret, & stagnat; ubi, (quemadmodum sæpiùs demonstravi) acorem certissimè contrahit; unde manifestissimè patet, cur ex omnium consensu *cruda materia non est evacuanda*; quia, omnes evacuationes, per diuresin putà, diaphoresin, &c. per exiliores arteriarum fines, & colatoriorum angiportus fiunt; at *cruda materia* ad illas angustias trajiciendas, prorsus inhabilis statuenda est.*

Sic, candide Lector, pro tenui nostrâ facultate haud aliis quàm naturæ vestigiis insistentes quodam quasi venatico ritu lucifugæ hujus belluæ lustrum indagavimus, nunc voti compotes pedem figemus, quoniam res eo deducitur ut nobis non ampliùs de aciditatis febrilis foco dubitare liceat.

*Res crassa
& tenax
angustos
meatus ægre
pervadit.*

*Quare in
capillari-
bus, &
tenuissimis
vasculis
hæret.*

*Angustia
ad vasorum
sanguineo-
rum fines
sunt acidi-
tatis febrilis
vera se-
des.*

Nullum da-
tur materia
morbifica
peculiare
receptacu-
lum, aut
capsula,

Sed cum nos illorum misereat, qui delirè somniantes particulare hujus materiæ *receptaculum*, aut *capsulam* astruere moliuntur, & pro affaniis suis tanquam pro aris & focis contendunt; liceat in illorum gratiam, quibus veritas cordi est, paucula adjicere.

Illud variis
modis pro-
batur.

Est quod hujusmodi *receptaculi* assertores rogem; quâ nempe electivâ facultate, quâ occultâ magiâ, quâve mechanicâ ratione totus ille *crudus humor* cum toto sanguine confusus & quaquaversum per omnes arteriarum propagines continuò, & fortiter adactus tantillo temporis (ad paroxysmi finem) unum tantum loculum petat?

Esto tamen, quod omnes illius materiæ partes utcunque cum sanguine confusæ, dispersæ, & longè dissitæ inaudito planè strata-gemate ad particulare quoddam *receptaculum* officiosè tendant; tum si ductus ad commentitium illud *diverticulum* patulus sit, sanguis haud dubio crassiorem illam materiam præverteret, & destinatum spatium præoccuparet; ac *inflammatio* cum gravissimis, & infensis suis symptomatis; acutis nempe doloribus, synocho, &c. excitaretur; & à dolore facem præferente locus ipse omnibus innotesceret; nec tot seculorum anxios, & perspicaces scrutatores latuisset. Si autem ductus, & meatus angustiores sint (quod rationi magis quadrat) quàm ut sanguis illos per-

pervadit, quâ ratione quæsumus, tenacior, & crassior illa substantia aditum inveniet, qui sequaciori liquori denegatur? nullâ fanè; nec ex naturæ instituto ullum *cruda materia*, aut cuivis alii noxio humori *receptaculum* designatur, cùm magis in animalis commodum cedat, ut prorsus evacueter. Fac demùm, quod tale daretur *receptaculum* totius materiæ morbificæ satîs capax, tum quidem amplius esset & notabiliùs, quàm ut sagacissimorum Anatomicorum solertiam, qui toties omnes corporis partes rimavêre, elusisset; reverà latibulorum ad arteriarum fines exiguitas (vix enim mente capi potest, quod oculis hauriri nequit) in causâ fuit, quod Medici consilii inopes circa hanc rem in ancipites sententias distrahebantur, nec ubi consisterent habuêre: Ob similem exiguitatem *glandulæ miliares*, *vasa lymphatica*, *venæ lacteæ*, *pulmonum structura vesicularis*, *varia caruncula*, & *minutissimæ glandulæ* in renibus, jecore, cerebro, urinæ, bilis, spirituum secretioni dicatæ tam diu delituêre; quodque respenè innumeræ in animalibus, vegetabilibus, &c. prorsus incognitæ fuere, donec *Microscopii* diviniori beneficio in lucem emanârunt: quare cùm res, quæ diutissimè delituêre, & etiamnum dilitescunt, animo nostro versemus, si occultationis nulla alia ratio reddi possit, semper illarum *exiguitatem* sus-

spectam habemus. Inania ergò de singulari materiæ morbificæ *capsulâ* deliramenta neglectui habenda sunt; & proinde vela contrahentes huic disquisitioni supremas manus adjicimus.

Investigatis *materia morbificæ* recessibus, quæ per tot retrò secula penitus inexplorata, tenebrisque plusquàm *Cimmeriis* circumfusa fuere, lumen de lumine accendentes jam tandem *symptomatum* in rigore *conspicuum*, *causarum excitantium*, & *signorum* eundem *presagientium* rationes enucleare satagemus; Ardua fanè, & impedita provincia! in quâ plusculum negotii esset, quàm ut sustinendo par simus, ni rectâ, (naturâ præeunte) incedentes viam prælucentibus observationibus stravissemus, sic enim de operis mole non parùm detraximus, adeò ut nunc satis expeditum, facilèque factu nobis videatur; quod etiam omnibus aliis enitebit, postquam, ordine servato, tam *materiæ* jamjam in *angustiis* hærentis, & in otio confidentis; quàm ipsarum *angustiarum* conditiones, & ingenium prælibaverimus.

*Materia
morbifica
considera-
tur, quatenus
in angustiis
hærens.*

Si *materiam ipsam* spectemus ex præmissis palam est, quòd est crassior, & tenacior *chyl*i portio, quæ ad illas *angustias* pervenit, nondum a core vitiata, quia in sanguine non acescit; factâ autem in *angustiis* morâ, uno, aut altero die, plus minùs pro circumstantia-
rum

rum ratione, (more lactis, feri, aut chyli extravasati; emulsionum, jusculorum, aut decoctorum loco tepido asservatorum) necessario acescit, quia (uti prius dictum fuit) ejus particulæ salinæ corporis calore expediuntur, sulphure interim non evecto; quoniam extra sanguinis energiam, generosamque fermentationem, & motum consistit.

Si *angustias* ipsas ad vasorum extremitates collocatas, earumque viciniam, & ambitum advertamus; hîc loci confertissimas nervorum, & membranarum sylvas, densissimosque plexus semper offendimus; ex quibus membranis (utî superius memini) complanatis, & coalescentibus omnium partium integumenta fiunt; quare partes exteriores, musculorum membranæ, periostrium, &c. sensu magis exquisito donantur; qui (*Statoris* instar excubias agentis) totius salutis inservit; dum non tantum injuriarum nos certiores facit, sed quocunque modo laceratus partium contractionem parit, quâ (sine *Archæi*, instinctus, occultarum qualitatum, aut precarie (nescio cujus) *Naturæ* prætextu) non solum hæ, sed omnes aliæ partes sensiles, ut *ventriculus*, *vesica*, &c. gravamina sua (quantum fieri potest) amoliuntur.

His concessis, quibus nemini (utî nobis videtur) inficias ire licet, nihil obstat quo minus ad *phenomena* explicanda nos accingamus.

Omnia ri-
goris febrili-
tis sympto-
mata &
phenomena
sigillatim
explican-
tur.

Inter ea choream ducunt *oscitationes* & *pandiculationes*; quæ ab *aciditate* musculorum membranas & fibrillas nervosas passim urgente necessariò proveniunt.

Ab eâdem etiam *aciditate* membranas afficiente oriuntur molestus *sensus*, *inquietudo*, & quandoque (cerebro, medullâ spinali, aut insigniori quodam nervo eâdem *aciditate* tacto) *motus convulsivi*.

Aciditate nervos, & membranas irritante, cutis, omnesque partes ad vasorum extremitates collocatæ necessariò, (uti in præmissis notavimus) contrahuntur; hinc *digiti*, *manus*, *brachia*, *crura*, &c. *coarctantur*, & primò, *dubia quædam*, & *leviuscula* totius corporis *compressio*, dein, contractione ingravescente, *manifesta* sentitur.

Ab eâdem *contractione*, (quæ quicquid fluidum est, & sequax necessariò repellit) *sanguis retrocedere cogitur*, & non solum *sanguis*, sed *omnes alii humores*, *serum* putà, *materia febrilis*, *lymphæ*, compressis eorundem sedibus interiora petunt.

A sanguinis recessu (prædicto modo conciliato) totius cutis *pallor*, *frigorisque sensus* oriuntur; & prout sanguis magis magisque repellitur, partium externarum *contractio* ab *aciditate* inchoata propter frigus hâc ratione partium enorme incrementum patitur; adeò ut tandem *extremus horror*, & quandoque

stu-

stupor (modo superius ubi de frigoris effectibus verba fecimus exposito) ægros corripiunt.

Ab eâdem *contractione* poros constringente provenit *sudoris subita suppressio*; à partium compressione *scroti corrugatio*, & *cutis aserina æmula* (modo superius enarrato) *formantur*, *penis gracilescit*, &c.

A diaphoresi itidem præclusâ humores per transpirationem amandandi intus coërcentur; & ob compressionem illos à tergo adigentem, quâ data porta, ruunt; unde profluunt modò *sputationes immodicæ*, modò *lachrymæ involuntariæ*, & quandoque *copiosa urina*, & *miçturitio indefinens*.

Ab eâdem compressionem circa pectus, & præcordia urgente, (sanguinisque forsan ab acido coagulati stagnatione) *præcordiorum anxietates*, *pectoris constrictio*, *suspiria*, aut *suspirandi studium* & *inane conamen*; ut thoracem dilatando (quod, dum suspiramus, fit) coarctationis gravamen avertatur; & tandem aliquando, (rarius tamen) his symptomatis in graveſcentibus *ipsa mors accersitur*.

Quia Clarissimi *Willisii* ratio de vomitu, qui in febrili rigore contingit, ad nostram hypotheseſin accedit, liceat illius verbis uti. *Fateor quidem, inquit, in paroxysmo Febris intermittens vomitus immanes sæpe concitari*; hoc tamen sæpius contingit, quoniam in rigore febrili membranae totius corporis convellun-

tur, quare & ventriculus, cum sit pars valde nervosa, convulsione afficitur, & proinde spasmo contractus, quicquid in sinu suo fovet, sursum ejicit; quod si præterea vasa chole-
docha bile turgent, etiam eodem viscerum
spasmo (sive contractione) bilis è meatu felleo
in duodenum exprimitur, & in ventriculum
exantlatur, ibidemque ferocia sua tetriorem
adhuc vomitum provocat. Quinimò totius
etiam compressio, & abdominis coarctatio,
quæ in rigore fiunt, necnon & ipse forsan fol-
liculus bilis contractus ad bilem exprimen-
dam conducere possunt.

Sudoris frigidi ratio eadem planè est, ac
quæ in terroribus, & agone mortis ferum ex-
turbat; glandulæ nimirum, & spatiola sub-
cutanea immani totius corporis contractione
subitò compressa humorem suum (non secùs
ac humida linteola contorta) extrudunt; qui,
cum non immediatè à sanguine derivetur, &
exteriores corporis partes, (quibus insidet)
tum ob distantiam à corde, tum ob aërem am-
bientem, magis algeant; *frigidulus* existit;
ut sunt etiam nasi stillicidia, lachrymæ, &c.
quæ eadem planè ratione exprimuntur; adeò
ut lachrymæ dici possunt oculorum sudor fri-
gidus, & sudor frigidus totius lachrymæ;
cum & amborum calamitosa sit causa.

Ab aciditate periostrum rodente, & quodam-
modo, dum ipsum etiam ad contrahendum
urget,

urget, torquente; ossa veluti confringi videntur.

Ab acidis particulis spicula sua membranis infigentibus *varii dolores, intestinorum tormina, &c.*

Dum hæc fiunt, sanguine, humoribus, & materiâ morbificâ *contractionis* violentiâ repulsis, & ad interiora adactis, sanguis cruditates jam perversas resorbens sensim *æstum febrilem* concipit, & in furorem agitur; subrepentibus *siti, linguae scabritie, &c.* ejus symptomatis (de quibus proximo capite;) interim tamen sensus frigoris ob causas prædictas nondum penitus sublatas, in externis & extremis partibus remanet, donec vehementiori sanguinis motu (quasi rapidiori torrente) *materia illa acida ex angustiis* in totum summoveatur, & abluatur; & cum sanguine fluitans plenum *æstus statum* efficiat. Ex his cernere est, quare omnes quotquot insigni rigore corripuntur, illo remittente, æstuque accedente *externum frigus* simul, & *internum calorem* expresse satis, & distinctè sentiunt.

Ex his liquet, quomodo *frigus externum, terrores inopinati, cibi, & potus actu frigidi, aliaque horrifera, cap. 2. recensita, febrilem horrorem, (materiâ febrili in angustiis positâ)* excitare, & accelerare valent, quoniam nempe partium *contractionem* inchoant, quæ semel incepta à frigore sanguinis *repulsionem* con-

D 5

sequen-

sequente facillimè provehitur, & continuatur.

Quod ad *dyspepta*, *repletiones*, *crapulas*, &c. quatenus paroxysmum excitant, spectat; illorum rationes ex capite de *Quotidianis*, ubi ex professò de *materiæ morbificæ* quantitate verba faciemus, eruendæ sunt.

Cæteræ *excitantes causæ* dicto capite memoratæ, non *rigorem*, sed *æstum* primò evocant: earum rationes ex capite de *Tertianis Vernalibus* desumendæ sunt.

Omnia paroxysmi ingruentis signa (quia, ut prius diximus, inchoata sunt symptomata) ex symptomatum explicatione luce meridiana clariùs enitent.

Non *omnia symptomata* modò memorata in omnibus febricitantibus se ostendant, sed alia in *his*, alia in *aliis*, nunc *plura*, nunc *pauciora*; eaque *graviora* vel *leviora* pro *materiæ morbificæ* quantitate, vel qualitate, anni tempestate, ægrotantium constitutione, aliisque circumstantiis: non autem hujus loci est phænomenon varietatem, differentias, & causas figillatim evolvere; Quia *secundâ parte* particulariùs trutinanda venient.

CAP. V.

*De Symptomatis in æstu febrili se
proferentibus.*

CUm lectissima fit methodi ratio ab evidentibus, sensuique obviis ad involuta magis, & obscura progredi, non est, quòd ab instituto gradu demigrarem, & semitam à me hucusque calcatam transilirem, novamque methodum excuderem. Haud morâ itaque aut ambage æstus febrilis *phenomena* depro-
mam, quæ postea attentius excutienda sunt.

Symptomata in æstu sævientia sunt totius corporis calor, jactatio, & inquietudo; capitis dolor, æstus, & pulsatio; vigilæ, deliria, facies rubore suffusa, linguæ ariditas, scabrities, & sordes; respiratio frequens, & nonnunquam difficilis; appetitus prostratus; sitis importuna; vomitiones, pulsus citior, & sensim major; urina, præsertim sub paroxysmi exitu, coloratior; animi deliquium, cum paucis aliis minoris notæ, quæ potiùs *specierum* sunt *diagnostica*, quàm *generalia* Februm *adjuncta*, propterea ad locum sibi proprium remittenda sunt. Non omnia hæc symptomata in quolibet ægro, majori tamen ex parte in singulis febricitantibus emicant, modò *mitiora*, modò *vehementiora* pro causarum, & circumstantiarum malitiâ.

Ut

Ut *frigus rigori*, sic *calor aestui febrili* nomen largitur, nec injuriâ; cum hæc duo symptomata non tantum restim ductare videantur; sed & ab illis alia plura, (si non omnia) tanquam à scaturigine suâ profluant; quamobrem *calor* tanquam reliquorum *Antesignanus* primò coràm adest, & haud immeritò ante omnia in judicium vocandus est, cum totum ferè in eo situm est, quòd malè se habent *ardentes* miselli.

Caloris, & ignis ratio in vestigatur.

Calor & ignis sulphureis particulis originem debent.

Inter omnes, qui *Philosophiam*, aut *Medicinam* fidelius excoluere, constat; quòd solum *sulphur* ignis, flammæ, aut caloris (qui ignis gradus solummodò remissior habendus est) *fomes* est, & *causa materialis*; quare & *febrilis aestus* ab hoc effrænato, furibundo, & ignivomo principio excitatur; nec cuiquam in diversum abire licet, cum à tot viris melioribus literis eximiè ornatis rata sit sententia, cumque in universâ rerum naturâ nec inflammabile, nec combustibile aut comperi, aut excogitari possit præter res sulphureas, oleosas putà resinosas &c. cumque *Ars Chymica*, rectaque ratio hanc nitidam, & luculentam veritatem palàm denuncient.

Ex minutissimis particulis conflant.

Nec ambigere licet ignem, caloremque ex minutissimis particulis conflare, cum nullus porulus angustior sit, quàm ut illis facilimum præbeat aditum; nullumque corpus solidum adeò, & compactum, quod non ocissimè pervadunt. His

His juxtà positis, necessariò concludendum est, quòd igneæ particulæ (*actu tales*) à se invicem discretæ sunt, & divisæ; quippe, si conglomeratæ essent, pluresque in unam massulam coalescerent, quâ ratione grandiusculam molem nactæ solidissima metalla, vitrum, &c. permeare queunt? oleique tantillum in flammam diffusissimam se expandit? Quare impossibile est, ut ignis, flamma, aut calor daretur sine particularum ignearum separatione, & disseminatione; unde etiam patet, quod quæ propiùs ad illum statum accedunt, ad ignem concipiendum aptissima sunt; utrùm hoc accadat calore, fermentatione, aut quovis alio pacto.

Discreta particula à se invicem discretæ sunt, & disseminata

Sulphurea particula quæ maxime discretæ sunt, quàm proximè ad ignis statum accedunt.

In promptu sunt densissima experimentorum agmina ad eandem rem facientia; cùm ne igniculus, scintilla, flammula, aut calor sine particularum sulphurearum expeditione deprehendi possit; propterea, cùm infinita sit eorum messis, quæ hujusmodi *divisionem* confirmant, pauca tantùm selectiora in medium proferemus; deinde ipsius *divisionis*, & ejus *requisitorum* discussionem aggrediemur.

Discreta sententia stabilitur rationibus sumptis.

Prædictæ *divisionis* ope unum, & idem oleum igneis particulis inter destillandum referatum inflammabilius redditur, hinc etiam spiritus vinosus (qui planè nihil aliud est, quàm vegetabilium oleum fermentatione sub-

A rerum destillationibus.

A spiritibus sulphureis fauces urentibus.

subtilissimè confectum, & in phlegmate, quasi excussis compedibus, gestiens) adeò generosus, volatilis, inflammabilis, & penetrans sit; quòdque exigua quantitate degustatus fauces exurere videtur; quia nimirum particulæ sulphuræ disjunctione à se invicem prædispositæ ab infito oris calore, non secus, (licet remissiùs) quàm inflammabile à flammâ actuatur; *caloris enim naturalis* particulæ jamjam in motu constitutæ, quasi tot choragi, aut præfultores *spirituum ardentium* promptiores atomos ex se fat superque saltabundos in tripudium sollicitant, & impellunt; quoniam libera corpuscula, cujusmodi sunt dictorum spirituum particulæ, à quovis movente facillimè agitantur.

Ab oleorum pulveribus admixtorum destillatione.

Pari ratione laterum pulveres, sal, tartarum, &c. cum oleis destillandis mixta, (ut à chymicis fieri assolet) destillationem maturant, quia partes oleosas *disgregant*.

Ab oleis violento igne destillatis.

Idem præstant lateres, lapidesque igniti in oleis extincti, quoniam particulæ igneæ ex illis quaquaversum disjectæ oleorum partes diducunt, initamque illarum pacem & familiarem consuetudinem perturbant, ac continuitatem diripiunt; quare olea hoc pacto impense rectificantur; & in sublimiorem, hoc est, magis divisum statum evehuntur, & inflammabiliora evadunt; uti in præparatione *olei philosophorum*, &c. videre est. Eâdem

de

de causâ intensior ignis destillationem accelerat.

Meliùs etiam succedit *spirituum ardentium* è vegetabilibus, fructibus, &c. distillatio, si fructus, herbas, flores, &c. ad putrescendum; aut succos, musta, &c. ad fermentescendum aliquandiu reponas; quoniam hoc pacto motu particularum intestino rei textura laxatur, & oleosæ particulæ à se invicem disjunctæ sui juris evadunt, & spirituosam, ignique vicinam indolem acquirunt.

A fructuum, &c. putrefactorum destillatione.

Non alia investiganda est causa, quare pulveres (præsertim subtiliores) liquoribus fermentationem ineuntibus, aut ad illam proclivibus adjecti, eosdem adeò manifestò proritant ut statim fermentationem gliscentem cernas; quæ pro pulveris affusi quantitate, pondere, qualitate, &c. plus minùs furit, & durat; sic enim continuitate interturbatâ particulis sulphureis, & spirituosis lasciviendi ansa conceditur.

A fermentatione qua fit à pulveribus in liquores injectis.

Sunt insuper, quæ affuso quovis ferè liquore insigniter calescunt, ut *calces, spiritus Vitrioli, sulphuris*, &c. hæc omnia ejusmodi sunt, quæ igne diù multùmque flagellata, veris, & illibatis ejuldem ignis particulis referta sunt; quaproptèr dissolutis eorundem compagibus, (quod fit in *calce* ob illius salem humiditate *divisum*, seu *liquefactum*; in *acidis* illis *spiritibus* ob extranei liquoris confusionem, cujus parti-

Ea considerantur quæ affusâ aquâ, &c. calescunt.

particulæ passim interfertæ totum dividunt) intensus calor ; & quandoque etiam ignis emergit.

*Ratio cur
semita
adeo facile
ignem con-
cipiunt.*

Sic *titiones*, *carbones lignei*, aliæque ignis *suscitabula semita* ex lintheolis, carbasis, &c. liquores itidem generosi prius fervefacti, ut & omnes ignis fomites calefcentes facilius accenduntur ; quia in illis particulæ igneæ prius excitatæ, & à phlegmate, aliisque remoris expeditæ ad leviusculum ignis tactum suscitantur.

Quem lychnopœum, lixam, aut servulum fugit, pinguedines, adipēs, seva, butyrum, & olea, pulveribus, cineribus, aut calcibus (utcunque incombustibilibus) facilius accendi? Ex se enim, licet intensiori flammâ, aut luculentiori igne collocarentur, non ultra liquefactionem urgentur ; sed à carbonibus, aut alio ignis fomite absorpta, adeoque magis sparsa, & divisa è vestigiò flammam alliciunt ; unde notissimum est commentum elychnium sevo, cerâve inebriatum, & obrutum cineribus oblinire, ut eò citius accendatur ; interjectis enim tot cinerum discerniculis particulæ oleosæ à conjunctiori suâ consuetudine quadantenus desciscunt ; quæ ideò facilius ab igne admoto absoluteiorem illam separationem, quæ ad flammam producendam requiritur, assequuntur. Nec flammam tantum promptè concipit quis pulvis probè ficcatus oleo imbutus, sed licet

Cur elychnium sevo inebriatum, ut eò citius accendatur cineribus oblinitur.

licet incombustibilis sit, si subinde, pro consumptionis ratâ, oleo irrigetur, eandem diutissimè fovebit, unâque frueris elychino *Asbesti*, igneque *Vestalis* æmulo.

Ex præmissis manifestum est ad particula-
rum sulphurearum extricationem, & liber-
tatem, quo meliùs ignem aut flammam con-
stituant, earundem *disjunctionem*, quæ *di-*
visione fit, requiri; *Divisio* itaque ejusque
requisita sibi proximum locum vendicant.

Cum calor & ignis particula- rum divisio- ne & disgre- gatione fiant; Divi- sio ejusque requisita ex- penduntur.

Neminem ferè latet *Divisionem esse totius*
in partes distributionem.

Divisionis definitio.

Ad divisionem absolvendam in genere re-
quiruntur *subjectum aptum*, *instrumenta*
commoda, & eorum *debitus competensque*
motus; quod ad *subjectum* attinet, eò faci-
lius dividitur, quò mollius est; *instrumenta*
eò efficaciora sunt, quò acutiora sunt, &
subtiliora; *motusque* eò consummator, quò
vegetior, & velocior. Hæc fanè Philosophis,
necnon ipsis mechanicis adeò explorata sunt,
ut operam planè luderem si eorum explicatoni
vacarem. His igitur concessis ad particularem
illam *divisionis* speciem quæ liquorum com-
pagem eatenus resolvit, ut minutiores olei
particulæ à se invicem, & ab aliis liberentur,
transeamus; ab hujusmodi enim *divisione*
(ut priùs annotavimus) liquores calescunt, &
fermentescunt.

Divisionis requisita in genere.

Ad penitiorem hujusmodi divisionem re-
E quiri-

Requisita
specialis di-
visionis quæ
ad ignem,
& fermenta-
tionem
excitandam
necessaria
sunt.

quiritur insuper, (1.) *Ut numerosissima sint in-
strumenta*; quò melius tota liquoris com-
pages, ejusque oleum brevi tempore, uti in
fermentationibus deprehenditur, in minutias
redigantur. (2.) *Ut particula oleosa post di-
visionem maneant à se invicem distincta*; si
enim statim priorem statum repetant, & unio-
nem refarciant, ipsam divisionem eludunt,
irritamque reddunt. (3.) *Ut instrumenta di-
videntiataalia sint, quæ particulis divisimis mi-
nimè adhærescant*; quia si instrumenta adeò
numerosa paucas tantum oleosas particulas ad
singulas suas superficies detinerent, majori
ex parte impedirentur quò minùs justam, so-
lidamque libertatem assequantur, quæ ad
calorem, aut fermentationem excitandam ne-
cessaria videtur.

Nihil magis
hujusmodi
requisitis
instruitur,
quàm aci-
dum

Quamvis omnes particulae heterogeneae
liquoribus adjectae eorundem compagem di-
vidunt, & referant, adeoque ad *æstum* sive
fermentationem conducunt; nihil tamen
æque, ac acidum *requisitis* ad hujusmodi di-
visionem absolvendam instruitur. (1.) Quia
ejus particulae acutae sunt, & penetrantes. (2.)
Quia salibus in minutias redactis, inque fluo-
rem evectis eorum particulae valdè exiguae
sunt, & numerosae. (3.) Quia oleosae par-
ticulae illis minimè adhærescunt: quòd hinc
constat, quoniam aceta, acidique liquores
vix ullâ ratione cum oleis incorporantur; ideò

penè in proverbium abiit, cùm de inimicis sermo sit; quòd nempe *inter se congruunt, ut oleum, & acetum*. Hinc fit quòd nullus ferè ignis, flamma, calor intensus, aut fermentatio insignis suscitatur sine acidarum particularum interventu; Quamvis illorum Opinionem prorsus reprobendam censeo, qui acidas particulas *materialem ignis causam*, ignemque ipsum omnino acidum esse statuunt; dum enim hanc sententiam efferre nituntur innumeris absurditatum plexibus se illaqueant; quarum paucula, cùm immensi operis esset centesimam illarum partem percurrere quasi carptim perstringemus.

Eorum tamen Opinio reprobatur qui ignem ipsum acidum esse statuunt.

(1.) Si *ignis*, quatenus talis, *acidus sit*, tùm verua, veruversoria; forcipes, furcæ ignariæ, & id genus alia ferrea supellectilia promptissimè juxta ignem rubiginem contraherent, quia acida omnium maximè eam evocant; quem autem fugit planè contrarium ferramentis illis contingere, quæ juxta ignem nitorem suum magis integrum servant? (2.) Acida, & nitrosa non ampliùs frigefacerent; sed fauces spiritibus vinosis vehementiùs urent, & aceta, spiritus Vitrioli, Salis, Nitrì, &c. quâvis aquâ ardenti expeditiùs deflagrarent; quia quò magis res ad alterius naturam accedit, eò faciliùs in eandem convertatur. (3.) Apud omnes, (etiam ipsos adversarios) inconfesso est salinas, acidasque

particulas rigidas esse, unde illis (quasi tot
 cuneis) infixis liquores in glaciem rigescunt,
 terræque constringitur; carnes, fructus, fun-
 gi, &c. muriis, aut acetis condita indure-
 scunt; at igni admota, dum torrentur, aut
 coquuntur, mollescunt; ac glacies, terræ-
 que gelu concretæ igne resolvuntur; quod
 impossibile esset si particulæ acidæ ignem con-
 stituerent; ni simul concedatur, quòd una,
 & eadem res glaciem *producit*, & *destruit*;
 maximè *friget*, maximèque *calet*; & eadem
 corpora *summopere*, *minimèque* indurat:
 Quo pacto, amabò, omnia metalla igne
 mollescant, si ex rigidis particulis consiste-
 ret? (4.) Si nihil nervis & membranis ma-
 gis *inimicum* sit, quàm *aciditas*, nihil magis
benignum, quàm *calor* (lenis saltem, & mo-
 deratus;) tum ignis, qui à calore haud essen-
 tiâ discrepat, non potest esse acidus. Oleosa
 verò, & balsamica nervos & membranas de-
 mulcent, rubiginem avertunt, &c. (5.) Si
ignis sit *acidus*, tum sanguis acidus ex omni
 occasione febriles perturbationes concitaret,
 & nulli Febris magis tentarentur quàm
melancholici, *cachectici*, *scorbuto frigidio-
 ri laborantes*, &c. quod tantopere à vero
 abludit, ut contrarium nemo non agnoscit.
 (6.) *Acida* quandoque coagulando *humores*
figunt, partésque compellendo *repellunt*; at
ignis & calor optimè *discutiunt*, partésque

dilatando humores *attrahunt*. (7.) *Acida* ignem extinguunt, *oleosa* foveant; *illa* gravia sunt, *hæc* levia; *illa* fermentatione evecta in liquidis nihilominus consistunt, hæc verò illis supernatant; & si evehantur, avolant; uti in acetorum confectione toto die cernitur. (8.) In distillatione *sulphuris* communis pars acida intra vasa coërcetur, pars verò sulphurea vasorum porulos permeat, & evanescit, nec dubitandum est, quin igneæ sunt particulae quæ se fugâ subtrahunt. Quid multis opus est? Odorifera, quæ ob sulphureas particulas effusissimum, & subtilem odorem spirant, ea ipsâ ratione expeditius ignem concipiunt; at liquores, elapsis particulis sulphureis, (residuis autem acidis saturati) ægrius accenduntur, &c.

Verum enim verò omninò concedendum est (quod omnium assensu, & testimonio comprobatur) quòd *acida*, & *sulphureæ particulae* ad ignitionem conspirant; sed, cum ex præmissis constet, quòd *acida* magis fixæ sunt, graviores, majorisque molis, quàm ut vasa inter distillandum penetrent, inquirendum restat, an non eousque comminui possint, ut particularum ignearum ritu omnia penetrent, & pervadant; In ipsâ distillatione igne vehementi impetuntur, & urgentur; nihiloseciùs non uti particulae sulphureæ vasa quæcunque permeant. Revera, nulla ex-

Acida & sulphureæ particulae ad ignitionem conspirant.

excogitanda est ratio, quâ *dura*, & *rigida* particula, quales acidæ sunt, à *mollioribus* oleosis dividi, aut comminui queunt; ni *marmor* cerâ, aut *adamantem* butyro diffindere possis. In proclivi autem est concipere, quòd duriora acuminibus instructa, qualia sunt corpuscula acidæ; molliora, cujusmodi sunt oleosa, & sulphurea, dividere, & in infinitum penè dirimere, & distribuere possint.

Acidæ
ignitionis
sunt instru-
menta sul-
phur divi-
dentia; sul-
phur vero
ignis mate-
ria, sive
corpus divi-
sum, &c.

Quòd igitur acidæ particulae sunt *instrumenta* *dividentia*, oleumque, vel sulphur *materia* in omni æstu, & deflagratione *divisa*, in *minutias* *reducta*, & *ignem* sive *calorem* *constituens*; mihi firmissima videtur, & inconcussa sententia.

Nostrâ autem parùm refert *subjectum* *aptum*, omniaque *in acidis* *particulis* *instrumentorum* ad illud dividendum *aptorum* *rationes* investigare, ni instrumenta illa aliquâ ratione motum ineant; in eo enim rei cardo volvitur, *motu* enim *deficiente* non tantùm *divisio* ipsa, sed omnes aliæ actiones, utpote *ignitio*, *calefactio*, *penetratio*, &c, deficiunt.

Instrumentum nihil efficit sine motu.

Sed ne nimis longè in dicendo provehamur, & diutiùs, quàm par est, eâdem re immorandolectoribus tædium facessamus, (quoniam cum sanguine rem habemus) nostras meditationes ad liquorum æstum, & fermentationem restringemus.

Ex animo agnosco insitam movendi facultatem

tatem (si fas esset illam acidis particulis ascribere) ad præmemorata*m* *divisionem* absolvendam sufficere; nullus tamen, (ne vel acerrimus ementiti hujus motûs propugnator) abnuere potest, quin merè imaginarius sit, & precarius; nobis sanè omninò superfluus videtur, quoniam particularum acidarum motus aliunde deduci potest; ab agentium nempe externorum motu, agitatione, calore, &c. *vel* à diversâ in liquoribus particularum gravitate, & levitate; *vel* (quod frequentius, si non semper, accidit) ab utrisque: Utcunque se res habet in aliis liquoribus, non multum interest; cùm acidæ particulæ in sanguinis finem exceptæ motu carere nequeant, propterea quòd sanguis variis, iisque vegetis, & perennibus motibus, instruitur; nimirum *circulatorio* à cordis vehementi propulsu derivato; *intestino* à calore, & fermentatione enato; & (ut quidam volunt) *peculiari quodam motu qui ipsam liquiditatem parit*. Quare materia *nostra morbifica* (ob aciditatem suam) partium *contractione* ex *angustis* suis latebris in sanguinem repulsa, irrequietis illius motibus ultrò, citròque jactatur, & proinde sulphureas ejusdem partes impenfiùs dividit, quæ (utì superiùs annotatur) comminutæ, disgregatæ, & ab earundem compedibus expeditæ debacchantur, & *Æstum* cient; quia particulæ sulphuræ comminutæ dum

Acida particula in sanguinem introducta motu carere nequeunt.

Sanguinem ejusque sulphur impenfius dividendo Æstum cient.

spatium multò amplius requirunt quaquaversum necessariò diffunduntur, & ab exiguitate & levitate movendi & penetrandi aptitudinem consequuntur.

Ex præmissis liquet, Cur potiffices liquores suos cum adjectis fermentis agitant, & confundunt; Acida ad ignem, & calorem suscitandum conferunt; Corpora reserata igneas particulas uberius emittunt; Distillata, calida, semiuista, &c. citius accenduntur; & cur denique *Æstus febrilis* excitatur

*Quâ ratione
Æstus plenum suum
statum acquirit.*

Æstu autem inchoato, sanguis à calore, fermentatione, particularumque disseminatione turgescens omnes meatus, & canaliculos sanguineos distendit; propterea per *vascula exilia*, & *angustias* (toties memoratas) impetuosius, & liberiùs profluens, materiæ morbificæ reliquias nondum *repulsas* (torrentis instar) abluit, & quasi scopis purgat, quas in profluentem devehit; adeò ut nunc uberiori fermenti penu saturatus penitiùs reseratur, æstusque febrilis plenum *statum* assequitur; quo *symptomata* in hujus capitis aditu recenita, (quæ nunc explicanda sunt) adolescunt, summâque vi pollent.

*Omniū
Æstus febrilis
symptomatum
& phenomenon
rationes
sigillatim
explicabuntur.*

Tunc temporis enim à cordis fibræ motibus sanguinis acriori æstu, fermentatione, & expansione laceffit, & à spiritibus animalibus nimis agitat, cor ad frequentiores contractiones sollicitatur; unde *pulsus frequens* fit,

fit, quæ etiam, prout sanguis rarefit, & turgescit, *sensim major* evadit.

Ab iisdem causis deducendæ sunt *temporum*, & *capitis pulsationes*.

Capitis dolor fit à mordaci calore, motu sanguinis violento, & summâ ejusdem dilatatione; quæ meninges exquisitissimo sensu dotatas laceſſendo, & diducendo, eis dolorem inferunt. Idem à vaporibus elevatis contingere potest.

Sic *capitis æstus* ab eisdem membranis calefactis sentitur.

Vigilia ab irrequieto sanguinis, & spirituum motu, & variis doloribus, & molestiis indè enatis, proveniunt.

A spiritibus in cerebro confusis, & perturbatis oriuntur *debiria*.

Facies rubore suffunditur, quia sanguis extrorsum vehementiùs propellitur.

Ab intenso calore linguæ *ariditas*, & *scabrities*; ab eodem ventriculum, œsophagum, & fauces calefaciente, & exsiccante *sitis importuna*: Verum enimvero dictæ partes adhuc graviùs arescunt, quia (utì inferiùs docebitur) serum à sanguine dilatato, tanquam ab expansâ spongiâ, suspenditur, & detinetur; quo minùs secerni, dictasque partes debitè irrigare possit.

A salivâ (utut paucâ) linguæ asperitatibus hærente, ibidemque à calore inspissatâ, &

torrefactâ, necnon à vaporibus perpetim expiratis, *lingua sordes, & discoloratio*. Media autem linguæ pars maximè sordescit, quia asperior est, & vaporibus directiùs opponitur, linguæque latera, & apex motitatione aliquatenus emundantur.

A calore, & nimio sanguinis motu, à particulis heterogeneis, necnon quandoque à saburrâ, vel bilis uberiori (qui ab æstu fit) proventu duodeni motu inverso in ventriculum exantlato *vomitiones* eveniunt; quas etiam spirituum perturbationes (non secus ac navigantibus assolet) excitare valent.

A calore, & siccitate ventriculi, exhausto illius menstruo, *ciborum solidorum & ficcorum aversio, & appetitûs prostratio*.

A calore serum coquente, sulphûrque, & salem exaltante *urina ad paroxysmi finem coloratior evadit*.

A sanguinis expansi illuvie pulmones adeò gravante, implente, & distendente, ut pro qualibet respirationis vice exigua tantum aeris proportio ob spatium eidem denegatum illos subit, ad defectum supplendum *respiratio frequentior* instituitur; quam etiam intensior calor exigit eâdem planè ratione, ac ingens, sive vehementior ignis, aut flamma, decumanum aeris affluxum postulat.

Ab eâdem sanguinis illuvie, & dilatatione, dum pulmones nimîâ farturâ impediuntur, & pro-

& proinde eorum micationes opprimuntur, *respiratio* quandoque valde *difficilis* fit.

A molestiis, & gravaminibus partibus sensibilibus propter sanguinis expansionem calorem acriorem, motum vehementem, &c. illatis, *corporis jactatio*, & *inquiétude*.

A corde quandoque oneri succumbente, vel à spiritibus fatifcentibus *animi deliquium*.

Post aliquot horas inter has furias anxie, & lugubriter transactas, tandem (quasi advolante bono Genio) gratissima supervenit *declinatio*, quæ sensim surrepit, donec ægro quasi in *remissionis diluculo* aliquantisper versanti optati tandem levaminis *plenum mane* affulget.

*Paroxysmæ
Declinatio.*

Paroxysmo declinante *sudor plerumque emanat*; aut, illo deficiente, *copiosa profluit* *urina*, *somnûsque blandus*, & *tranquillus* sensus demulcet, ægerque expergiscitur morbo simul, & somno solutus; quandoque tamen *somnus varius* est, & *insomniis gravis*.

*Phænomena
in declinatione notabilia.*

*Quædam
præmittuntur
quæ ad
Declinationis
explicationem
conducunt.*

Primò notare licet, Quòd *ignis*, & *calor* (qui gradu tantùm discrepant) sine particularum sulphurearum proportionali dispendio continuari nequeunt; cùm dictæ particulæ proruentes, & avolantes sunt ipse *ignis*, & *calor*; qui, novo non subjecto fomite, necessariò deficiunt.

Secundò, Quòd, quamvis corpuscula diversimodè figurata à primâ eorundem confusione

fusione texturam valdè incompositam, & perturbatam producunt; quia illorum anguli, planæ superficies, convexitates, concavitates, &c. ad se invicem indiscriminatim convertuntur; mixtique compages ob interjectas vacuitates multo porosior, & rarior, adeoque amplior existit, & particulis igneis (si quæ sint) fusior exinde libertas conceditur; tamen necesse est, ut, particulis illis quadantenus confectis, & absumptis, quæ alias ferociâ suâ omnes corporis particulas disjiciunt, universæ in meliorem syntaxin, & conjunctiorem ordinem redigantur; tunc enim quævis particula paulò minùs jactata (granorum instar in vasis concussis) quantum fieri potest, vacuitates, & interstitia petit, & occupat, cum procliviùs sit in locum vacuum delabi, quàm vicinam particulam extrudere; quare particulæ ferè omnes superficies suas aptiùs apponentes, sedes magis sibi appropriatas adinveniunt, quibus ab omni parte conclusæ quiescere coguntur.

Tertiò, Quòd si aqua, aer, vel aliud quodvis fluidius corpus *dictas* inter particulas *vacuitates*, priusquam partes concidebant, occupabat; necesse est, ut, illis concidentibus, & strictiùs commissis, illud fluidum cedat, & ex porulis nunc coarctatis effluat. Utque è contra, quo magis poruli dilatantur, eò magis idem liquidum absorbeant, & detineant; quod

quod in spongiâ nunc *compressâ*, nunc *dilatata* videre est.

Quartò, Quòd ad motum pacandum, & consequenter ad particulas dicto modo compellendas conducit; quòd particulae sulphureae in liquoribus illis, quibus hospitantur, acidas particulas (quae fermentationes febriles, modo superius exposito, excitant) oblinunt, & muniunt, quò magis ad liquoris compagem dividendam ineptae evadant.

His praesuppositis, non arduum erit *declinationis* causam proferre; sanguinis enim *sulphur* ob aestus febrilis vehementiam minuitur, sulphureis autem particulis sic confectis, calor mitescere, & *declinare* incipit, sanguisque paulò placidiùs, & tranquillius fluit: quid inde? particulae heterogeneae clementiùs jactatae, minùsque disjectae, residui motus ope (pari ferè ritu, ac grana, & varia corpuscula in vasis concussis) concidunt, loculaeque, & matrices figuris suis quadrantes disquirunt; ubi, illarum superficiebus aptiùs sibi invicem accommodatis, minorem locum occupant, & magis sibi consistentes, necnon à vasis sanguineis, quae violenter distensa ex quavis levissimâ occasione se promptè & validè contrahunt, quasi fasciis vinctae conquiescunt; quò enim magis sanguinis dilatatio inhibetur, eò magis ejusdem fermentatio sedatur. Accedit ad aestum sedandum quòd *particulae*

Quibus praesuppositis tota proceditur declinationis ratio.

ticula acidæ quo diutiùs in sanguine commo-
rantur, eò magis ab oleosis ejusdem particulis
oblinuntur, quo minùs sanguinem dividen-
tes calorem foveant; calore autem, & fermen-
tatione hâc ratione fatiscentibus, sanguinis
expansione imminutâ, motu subsidente, (qui
dum rapidior existeret *materiam morbificam*
cum sanguine confusam per meatus tunc
etiam patulos, peruexit) vasculisque omnibus
denuo coarctatis particulis plurimùm lenita,
& hoc pacto, uti & à fero acidas particulas
abluente sibi que adsciscente, acore liberata in
angustiis hæere incipit; & sanguis ab ejus
confortio aliquatenus expeditus adhuc magis
desævit, nimiam suam expansionem amittit,
& pacatiùs movet; quamobrem dicta *materia*
morbifica magis magisque in *angustiis* con-
geritur, donec sanguis omnino, aut majori
saltem ex parte, ab eâdem liberatur; unde
remissio, aut *intermissio* contingit.

Sudor in
declinatione
effluens aci-
das aliquas
particulas
abluendo
ad solidio-
rem inter-
missionem
conducit.

Quinetiam *sudor* qui plerumque in decli-
nationibus effluit, acidas particulas abluendo,
aliasque jam subactas avehendo, ad *declinatio-*
nem promovendam conducit.

Ratio sudoris
in paroxys-
morum de-
clinationi-
bus.

Dictus *sudor* non aliâ ex causâ contingit,
quàm quia (ut priùs innuimus) sanguinis
particulæ sibi invicem propiùs accedentes
spatiola in ejus expansione ferò occupata ne-
cessariò comprimunt; ferùmque è massâ san-
guineâ coarctatâ (tanquam ex constrictis spon-

spongiæ poris) exprimitur; quæ sententia ex sequentibus apertius elucebit.

Primò notamus, quòd sanguinis partes ita sunt inter se dispositæ, & tenacibus quibusdam ac viscosis filamentis (quæ à nonnullis cruoris *cæmentum*, ab aliis *gluten*, & à non paucis *fibrillæ*, sive *fibrarum rudimenta* vocitantur) contextæ, ut promptissimè se invicem implicent; imò (quod mirum forsitan incautis videbitur) quasi tot funiculis attrahunt; quod indè constat, quia sanguis vi (*fermentationis* putà, *caloris*, &c.) expansus (non secus ac partes ex eodem conflatæ & nutritæ, cujusmodi sunt carnosæ, &c.) adeò ad contrahendum proclivis est, ut ex se (vi eundem expandente sublatâ) coarctatur; quâ de causâ sanguis in vasculis à venæsectione, &c. exceptus, insignitèr se contrahit, donec vasis circumferentiam prorsus deferens tandem medio fero summè coarctatus conspicitur; quod nullatenùs eveniret, si è sanguine adhuc calente (utì omasariorum mos est) dicta filamenta, sive tenacia, & viscida corpuscula, manu in illo sedulò circumvoluta, colligantur, & eximantur. Quæ (obiter) leviùs cocta, instar perplexi strigmentorum fasciculi apparent. Si quis ab assensu se adhuc sustineat, non dubito quin sequens demonstratio, (planè mechanica) illi fidem faciet. Nemo non notissimæ huic veritati ac-

clamat

clamat, viz. *Quòd aquea, & liquida ex se, nullâ vi impellente, ascendere nequeunt*: at si cruor in vasis exceptus aliquantisper reponatur, donec concre scat, & deinde in summâ ejus parte aciculæ apice pungatur, serum ex illo foraminulo exudabit, & supra cruoris superficiem altiusculè attolletur; quod fieri nequit, nisi vi aliquâ protrudatur, quæ à sanguine se contrahente necessariò exoritur; (1.) Quia in cruore quiescente nulla alia vis excogitanda est. (2.) Quia prout sanguinis massa sensim compressior, & contractior evadit, serum è dicto foraminulo uberius emanat. Hoc quandoque ex se sine quâvis punctura contingit.

Secundò. Non conjecturât tantùm, sed & oculis, ac manibus, tenetur; quòd sanguis (ut priùs ostensum fuit) à calore & fermentatione Febrilibus expanditur, quoniam venæ tument, pulsus ampliatur; & non rarò vasa ob nimiam eorundem distensionem disrumpuntur, adeoque horrendas, & funestas hæmorrhagias subsequi cernimus. Nec minùs constat sanguinem à caloris, & fermentationis *declinatione*, à frigore, &c. coarctari; quia venæ, & arteriæ priùs turgidæ se recolligunt, & detumescunt.

*Ratio cur
sudor nun-
quam in astu
Febrili ema-
nat.*

Nemini dubium esse censeo, quòd partes liquidiores & fluidiores à corpore dilatato magis absorbentur, & securiùs suspenduntur,

tur, imo quodvis corpus dilatatum liquidiora necessario imbibit, & attrahit, hæc enim basi innititur omnis suctio: hæc quidem ipsissimæ sunt rationes cur, æstu febrili adhuc sæviente, *sudor* nunquam emanat, cur saliva; œsophagi, & ventriculi debita humiditas, imò & *urina* ipsa in æstu plurimum deficiunt, quamvis ægri pleniores liquorum haustus ingurgitant. Calore autem remittente, sanguineque *contractionem* auspicante, serum è vestigio per *cutis*, *oris*, *œsophagi*, *ventriculi*, & *renum* poros emanans, dictas partes irrigat, *sudorem*, & *urinam* producit; *importunam sitim*, &c. tollit; quia sanguis, ejusque vasa infito *contractionis*, & *restitutionis* nisu denuò concidentia *compressionem* instituunt, quâ serum necessario exprimitur: sic magna humoris copia in brasii excocti reliquiis, herbis contusis, fructibus aliisque rebus pulposis sine ullâ exstillatione in illorum poris, & partium interstitiis suspenditur, donec compressione extruditur.

Nota, quòd *sudore* in *declinationibus* Quare, *sudore* emanante, *sitis* statim ferè sedatur.
 oborto, *sitis* (quod non paucos, quia *sudor* serum prodigit, in altam admirationem rapuit) sedatur; quoniam (ut priùs perhibetur) *fauces*, *œsophagus*, & *ventriculus* à ferro tunc temporis expresso, & per eorum poros exudante (eâdem planè ratione, ac *cutis sudore* humectatur) madescunt, &

(si ita loqui liceat) *sudore interno* difflunt.

*Autoris
sententia
circa hunc
sudorem
confirmatur.*

Eadem hypothesis ex enumeratis, & eventilatis ad sudorem eliciendum *requisitis* adhuc luculentiùs emicabit, & firmissimè stabilietur.

*A Requisi-
tis ad sudo-
rem elicien-
dum.*

Ad sudorem eliciendum requiruntur *suf-
ficiens seri quantitas; justa tenuitas; debita
illius à sanguine separatio; competens ad serum
propellendum motus; pori, vasculorumque
fines satis patuli.*

*Serum est
vel albugi-
neum, vel
aqueum &
excremen-
titium,
quod est su-
doris mate-
ria.*

Notandum est, priusquàm in eorum con-
sideratione progrediamur, quod aliud est
serum albugineum, quo nomine (ut nobis
videtur) jure merito insigniendum est, quo-
niam inter coquendum instar ovi albuminis
crassescit; aliud *aqueum*, & *excremen-
tium*, quod per cutis, renum, glandularum
lachrymalium, &c. poros excernitur; cùm
albugineum ex naturæ instituto per dicta cola-
toria non amandatur.

*Omnia su-
doris requi-
sita in ipso
æstu ponun-
tur, præter
debitam
seri separa-
tionem.*

Quòd non rarò in æstu ipso *sufficiens sit
seri aquosi* (quod hujus loci est) *quantitas*,
indè patet, quòd (licèt perpaucus, aut nul-
lus liquor in paroxysmo hauriatur) æstu tamen
declinante, effusissimus fit sudor. Quòd fa-
tis *tenuis sit*, adhuc luculentiùs patet, quia
hoc *seri* genus aqueum est, & ad poros traji-
ciendos promptissimum; uti etiam in Febrium
declinationibus, & in quovis corpore exerci-
tatione

tatione calente, perpetuò experimur. Quòd in æstu fatìs *validus* sit sanguinis *motus*, nemi-
ni ambigere licet, cùm motus multò langui-
dior in declinationibus sudorem propellendi
munus explet. Vascula quoquè, & pori in
æstu haud dubiè fatìs sunt patuli, cùm nihil
meatus omnes adeò dilatet, ac calor. Superest
igitur, ut in *æstu febrili* non debita sit feri se-
paratio, quòdque ob particularum pertúrba-
tarum motum, sanguinisque expansionem
ferum confunditur adeò, & suspenditur, ut
sudoris materiam suppeditare nequeat, donec
sanguine, & vasis concidentibus, *contra-*
ctionis vi è sanguinis porulis exturbatur; quo
unico *requisito* præmemoratis superaddito,
sudor, (utì in paroxysmorum *declinationi-*
bus conspicitur) non potest non emanare;
Positis enim omnibus requisitis, necessario se-
quitur effectus.

Sunt qui fermentationis *despumationem*; Seri separa-
tio in decli-
nationibus
feri à calore & fermentatione *attenuationem*;
materie morbificæ subactionem; superaddi-
tur, proinde
Archæi sudor neces-
sario ema-
nat.
ovantis dominium, &c. tanquam hujus *su-*
doris causam celebrare non erubescunt: nobis
autem nihil ab illis probatum, aut demon-
stratum videre licuit, quamvis etiam atque
etiam sollicitè fatìs, & anxie hujusmodi opi-
niones animo agitavimus, & (pro ingenii no-
stri modulo) ad leges mechanicas, physicaf-
que normas perpendimus. Non est itaque
F 2 quòd

quòd in hac re pedem referamus; sed potiùs intrepidè, & disertè asseramus; *Quòd serum à sanguine in aestu expanso, tanquam à spongià dilatatà, absorptum detinetur; quòdque in Paroxysmi declinatione ob compressiorem sanguinis conditionem amandatur.*

Non tamem inficias iturifumus, quin, sudore sic conciliato, multæ acidæ particulæ, quia, cùm salinæ sint, aqueis se immiscent; & in fluorem evectæ summopere penetrant fero admixtæ poros fati jam patulos pervadant; pluresque aliæ particulæ laxiores, molliores, coctûque faciliores à *materia morifica* caloris, fermentationis, & motûs violentiâ abrafæ, & subactæ per sudorem eliminantur; quibus (tanquam tot rebellibus) à sanguinis finibus submotis, genuinæ illius indigenæ (quasi intestino bello fatigatæ) pacem lubentiùs ineunt; & nisi hæc *Authoribus* mens sit, cùm sudorem æstûs mitigatorem esse denunciant, & *despumationem* tanquam illius causam efferunt, quorsum eunt, ignoro; nec equidem curo; quamvis inter illos elatè nimis, & inconsultò sancitum ferè videtur, quòd fermentationis *despumatio* (nescio quæ) unica sit *sudoris* in declinationibus prodeuntis causa; quod mihi ob rationes modò allatas, & statim afferendas nequaquam arridet.

Fermentationis despumatio non est dicti sudoris causa.

Ratio I.

E fermentationis *despumantis* (non enim in

in omni fermentatione fit despumatio) ratione est; ut *despumatio* cum fermentatione pari incedat passu, cum ejusdem necessarius sit, & conjunctissimus effectus, comésque indivisus; quare *sudor*, si à tali *despumatione* dependeret, cum æstu inciperet, pergeret, & cessaret, contrarium autem invenitur; propterea quòd æstu, & fermentatione urgentibus, *sudor* ne prorsus quidem effluit, illis autem cessantibus, semper ferè conspicitur.

Quidam angustis pressi ad hanc hypothesin (planè *spumosa*) sustentandam temerè fati præter æquum, & bonum affirmant, quòd sanguinis *despumatio* fermentationem sequitur, licet in omnibus aliis fermentationibus eandem comitatur. Scitè quidem, & perbelle! annon saniores virum planè attonitum redderet has nugas in Medicorum scriptis offendere? primò enim supponunt *sudorem* in Febrium, sive paroxysmorum *declinatione* à fermentationis *despumatione* provenire; dein ad suppositionem suam stabiliendam iterum supponunt, quod in totâ rerum naturâ nec observari, nec probari potest; viz. quod finitâ tantum fermentatione; *despumatio* inchoatur; Ad quemvis æquum judicem causam rejicio; annon indigna est *principii petitio*? Et contradictionem sapere videtur, ut, fermentatione deficiente

F. 3

ciente, illius immediatus effectus, & perpetuus comes se primò ostendat. Si quis autem regerat, quòd licèt *despumatio* in ipso æstu fiat, materia nihilominus despumata in *declinatione* tantùm à sanguine secernitur; ipse se inopinatum opprimit, & ad nostram sententiam accedit, quoniam sic innuit, quòd *ferum* (unicum nempe hujusmodi materiæ vehiculum) fermentatione durante, in sanguine suspensum tenetur; quò minùs diffluat, & *materiam despumatam* avehat. Necesse est itaque ut *aquosius serum*, cùm sit tam sanguinis, quàm illius recrementorum commune vehiculum, priùs effluat, cùm quâvis aliâ materiâ fluidior sit, & tenuior; quare *despumatio* (si qua sit) non *sudorem* causat; sed *serum* sanguinis *contractione* secretum, & quaquaversum diffuens, non tantùm *externam corporis superficiem*, sed *os, ventriculum, &c.* madefacit.

Ratio 2. Si *despumatio* sit hujus *sudoris* causa, tum instar miraculi esset, si fermentatio violentissima per quinque, sex, septem, aut plures dies in *Febris continuis* sine ullâ sudoris guttulâ perduret; cùm, hujusmodi *despumatione* suppositâ, necessariò, pro fermentationis ratione, in his multò fusior esse debeat, quàm in breviori *Februm intermittentium* paroxysmo; & *despumatio*, quæ per omnes illos dies à fermentatione perpetim urgetur, uno

uno tantum eodemque tempore, & certo die (*Febre nempe declinante*) se prodatur; nisi per totum illud tempus quodammodo detinebatur, quò minus cum sero confusa corporis *habitus* pervadat. Ad seri itaque *suspensionem* à nobis expositam recurrere necesse est; sero enim cohibito, quo minus emanare possit; nec materia (si sit) despumata, nec *materia morbifica*, quamvis jam *cocta*; nec quodvis aliud cum sanguine confusum evacuari potest, quia serum unicum est omnium à sanguine eliminandorum *vehiculum*.

Notandum etiam, quòd in Febribus intermittentibus ingeminantibus, utpotè *duplici Quotidianâ*, *triplici Quotidianâ*, &c. à novo *æstu* superveniente sudor, quo prius versabantur ægri, extemplò sistitur; quod fieri non potuit, si *despumatio*, quæ à *fermentatione* & *æstu* promovetur, sit *sudoris* causa. Ratio 3.

Prætereà, si in *Quartanis* diuturnis constans ille sudor, quo in paroxysmorum *declinationibus* ægri diffuunt, vera *despumatio* esset, ob materiam morbificam brevi sic exhaustam citius convalescerent; Febris autem eò pertinacior evadit, & diuturnior. Ratio 4.

Si *despumatio* esset hujus *sudoris* causa, tum *sudor* hinc profluens semper magis vel minus criticus foret; quo nihil, experientiâ testante, à vero magis abhorret. Ratio 5.

Nota demum, quòd *Febris intermittens* Ratio 6.

in quâvis paroxyfmi *declinatione* sudorem quàm certiffimè effundens, errore quodam admiſſo, uti *calidorum uſu*, &c. in *continuum* mutata, non poſtea per plures dies, donec *æſtus* deferbuerit, ullum *sudorem* emit- tit; & quò magis Febris ardet, eò magis à ſudore abludit; nulluſque in *æſtus ſtatu* ſu- dare viſus eſt: quæ omnia deſertè evincunt calorem ſerum quodammodo ſuſpendere, & detinere; & caloris remiſſionem, adeoque ſanguinis *contractionem* ad ſudorem in Febris emittendum poſtulari; imò nullus non febricitans obſervare poteſt, *æſtum febrilem* aliquantulum *declinare* priuſquam *sudor emanat*.

Ex dictis ra-
tionibus cer-
tiſſima ſudo-
ris evocandi
methodus
elicitur.

Ex his meditatiunculis naſti ſumus certif- ſimam ſudoris in Febris evocandi *metho- dum*, quæ non rarò in eiſdem curandis ſum- mo mihi uſui fuit; nec deſpero, quin, (Nu- mine auſpicante) in multorum commodum ceſſura ſit.

Necnon uri-
na provo-
canda ratio.

Eædem cogitationes (Veritati litare aveo) non tantum *sudoris*, ſed & *urinae* provocan- dæ efficaciffimam rationem mihi ſuggeſſere; quod non tantum ipſe centiès, ſed & quidam mihi conjunctiffimus amicus pluſquàm vicies (uti nobis retulit) cum ſummâ delectatione, certiffimòque effectu expertus eſt.

Sudor in
paroxyſmo-
rum decli-

Alii *materiam morbiſicam* à paroxyfmi æſtu, & fermentatione ex parte ſaltem ſub- actam

actam hujus *sudoris* causam esse pronunciant; at quæ, quæsumus, materia morbifica in *Febre ephemerâ* agnoscenda est, quæ à merâ irâ, externo solùm calore, aut exercitatione excitatur? & in *aliis Febris* quæ à doloribus, vel à spiritibus laceffitis originem trahunt? quæ tamen declinantes *sudore* terminantur. Quæ etiam *materiæ coctio* in Quartanis contumacioribus, & diuturnis, sudoribus symptomaticis, &c. instituitur? nihiloseciùs hujusmodi Quartanarum paroxysmi effusissimo sudore *declinant*. Huc referri possunt ferè omnia, quæ contra *despumationem*, tanquam *sudoris* hujus causam, protulimus.

Alii (nescio quo phantasmate illusi) somniârunt feri *attenuationem* quandam ab æstu, & fermentatione contingere; non equidem video, quo pacto humor ex se aqueus calore attenuatur, cùm hâc ratione tenuiores ejusdem particulæ absumantur; hinc fit, quòd urina diu cocta, quæ (utí variis experimentis comprobatur) ferè, si non omnino, ejusdem cum sudore indolis est; magis, magisque crassescit. In statu quoquè sano, quòd serum sine febrili calore sat tenue est, liquidò constat; quoniam sudor à quâvis exercitatione sollicitatus confestim effluit.

Adhæc, Si sudor in paroxysmorum *declinationibus* ab *attenuatione feri* dependeat, cur non citiùs in *Febris ardentibus*, ubi à calore,

tionibus non fit à materiâ morbificâ aliquatenus coctâ.

Nec à sero calore attenuato.

lore, & fermentatione vegetioribus citiùs (si illud verum sit) attenuaretur, quàm in *Quartanâ*, *Ephemerâ*, &c. eveniat? Et cur non, prout æstus ingravescit, provehitur fudor; si calor, quatenùs serum attenuat, sudorem pariat? Et æstus febrilis casu, aut errore aliquo sudori superveniens, eundem (utì comper- tum est) protinus tollit, & suspendit, si calor serum attenuando sudorem producat? Nihilominus non abnuo, quin sanguis calore, & fermentatione subactus, & referatus, & postea (modo superiùs præfato) compressus, serum suum ideo fusiùs dimittit; non secus ac fructus aliâque succulenta priùs pistillis contusa, & subacta, admoto torculari, succos suos uberiùs profundunt; quia laxatâ, & laceratâ eorum compage, succi promptiùs diffuunt, exitumque inveniunt.

Nec ab
Archai
fictitiâ ener-
giâ.

Alii sunt sacrificulorum greges, qui mysticum quoddam *principium*, (quod modò *Archai*, modò *instinctus* nomine insignitum effe- runt) tantum, non divino honore prosequuntur, & pio illius (quasi alterius Numinis) studio, benignoque regimini non solum sudorem prædictum, sed & omnes auspiciores crises ascribunt. Verum enimvero, cum ab istiusmodi *principii* cultoribus nihil minùs audiat, quàm audaculus, & nefarius sacrilegus, qui illius sacratiores leges in jus vocabit; & piaculi instar sit, antiquum illum *semi-deum*
diffi-

diffiteri; ipseque rebus adeò sublimibus prorsus impar sim; liceat mihi tantum, idque *zelotarum* pace, demissiùs subridere; cùm inter illos in confesso sit, quòd istius *principii* cognitio captum humanum excedit, nihilominus in hâc re insudant. Absit, procul à Philosopho, absit tam inutilis, & evanida speculatio; habeantque sibi *zelotæ* suum honorificum **NIHIL**.

Sudor (modo à nobis palàm factò) emanans secum, quantum materiæ morbificæ coctum est & subactum, abducit; & prout major, vel minor istius materiæ quantitas probè cocta sit, eò magis *sudor criticus* est, & *salutaris*; aliter verò planè *symptomaticus*; quia ob *materiæ* cruditatem nihil de morbi causâ dettahit: at si contingat poros cutaneos ab ambiente frigore, vel quia æger à decubitu in lectulo se continet, aut aliàs frigidulo aëri se exponit, constringi; serum jam exolutum per vicarios renes defluit, unde in paroxysmorum declinationibus quandoque *copiosa redditur urina*; quæ itidem, prout materiæ morbificæ partem aliquam, vel nullam devehit, *critica* est, vel *symptomatica*.

Sudor criticus & symptomaticus.

Urina critica & symptomatica.

Jam tandem ratio enitet, cur opiata quæ sanguinem figunt, & omnes alios fluxus sistunt præ omnibus sudorem evocant, quia sanguinem incrassando, & cogendo (utì in paroxysmorum *declinationibus*, calore & fer-

Ex Autoris hypothesis enitet, cur opiata sudorem evocant.

fermentatione subsidentibus, contingit) ferum eliquant, & secernunt. Cur cortex Peruvianus, radices tormentillæ, pentaphylli, bistortæ, aliæque astringentia, utpote terrea, lapides bezoartici, antimonium diaphoreticum, bezoartica mineralia, &c. *sudorifera* sunt, & *alexipharmaca*, imo &, externis poris constipatis, *diuretica*; uti & ipsum etiam opium, siquando diaphoresis præpediatur; licet hoc forsitan medicos fugit, quia soporifera, vel jam decumbentibus, vel mox cubitum ituris exhibentur; qui stragulis, & tegumentis cooperti, & calescentes ob apertos poros liberiori gaudent diaphoresi. Cur potus frigidi in Febris ardentioribus citius sudores movent. Cur in iisdem Febris frigida externè admota idem præstant. nempe dilatando) adversantur: & cur in Febris ardentibus frigida partibus externis admota, & cubicula oxycrato, gelidâ, &c. conspersa ad sudorem disponunt.

Somnus blandus in paroxysmorum declinationibus ideo obrepit, quia spirituum, & sanguinis perturbationes pacatæ sunt, & sensus molestiis, gravaminibus, & vigiliis fatigati *Morphei* imperio se lubentissimè dedunt, & suavioribus illius jussis auscultant.

Somnus autem quandoque varius est, & insomniis gravis à perturbationum, & materiæ morbificæ infensis reliquiis; quare, sanguine non

Cur astringentia multa alexipharmaca sunt, sudorifica, & diuretica.

Cur potus frigidi in Febris ardentioribus citius sudores movent.

Cur in iisdem Febris frigida externè admota idem præstant.

Ratio somni blandioris in declinatione.

Ratio somni vari & insomniis gravis, qui tunc temporis quandoque continetur.

non penitus defæcato, ægri hujusmodi somno tentati *remissionem* tantum; non integram, & solidiorem *intermissionem* experiuntur.

CAP. VI.

De Intermissione.

CUM in harum Februm Intermiſſionibus, quaſi tot ſtativis feriis, ægrotantibus à gravaminibus, & ſymptomatis vacet, adeò ut breves (perfidæ tamen) convaleſcentiæ videantur; non expectandum eſt, ut per illud tempus ulla phænomena notatu digna ſe exhibeant; nihilominùs ipſa illa æveſcis, & intervallum, uberrimam non tantum contemplandi, ſed & demirandi occaſionem miniſtrat. Quis enim unquam ſequentia problema *ad rationem revocavit?*

Varia problema ad intermiſſionem ſpectantia.

Primò, *Cur intermiſſio unquam contingit?*

Secundò, *Cur ſtatos adeò, & certos circui- tus, & præſtitutaſ periodos ſervat?*

Tertiò, *Cur Intermiſſio quandoque ſimpli- ci, & illibatâ ſerenitate ab omni perturbatione immuni habetur? quandoque relictis ſymptomatum veſtigiis, quæ levamini derogant, obſcuratur?* Plerumque enim in *Tertianis, & Quotidianis* dubia quædam feriatio declinationem excipit, quâ non ſibi debite conſiſtunt appetitus, ſomnus, motus, vires, &c.

Quar-

Quartò, *Cur intermissio nunquam tridui spatium excedit?* Quod enim de *Quintanis*, *Sextanis*, &c. quidam Medici satis inconsultò effutiunt, nihil prorsus est; nisi fortuitas recidivas casu, aut errore, *quinto*, *sexto*, &c. die invadentes, distinctas, & regulares Februm intermittentium species censeamus.

Quintò, *Cur in quibusdam harum Februm speciebus induciæ breviores sunt, in aliis diuturniores?*

Sextò, *Cur accessiones modò anticipant, modò postponuntur?*

Septimò, *Cur paroxysmi quandoque erratici sunt, & enormes?*

Quamvis immane ausum meritò videri potest à tot seculis etiamnum invictum opus aggredi, & præmissis problematis (utut abstrusis, Oedipòque, & Oraculo non indignis) responsa meditari, nos firmiori tamen basi freti spe quidem erectâ lactamur, quòd, rebus attentius trutinatis, & ad hypothesein nostram accommodatis, horum etiam *problematum* rationes elucescent.

Sed cùm non pauca ad eorum explicationem facientia è speciali hujus tractatûs parte eruenda sunt, absolutaque omnium cognitio non hîc loci sine præposterâ, & inconditâ anticipatione conquirenda sit, sufficiat impræfentiarum, ut *generaliones rationes* reddamus, & *specialiora* ad loca magis sibi propria referamus.

Primò

Primò, *Intermissio in his Febris contigit* Problematum rationes.
modo superius, ubi paroxysmorum declinationes expendimus, prolato; *coctâ* nempe *materia morbificæ* parte diaphoresi, diuresi, &c. exterminatâ, *cruda* denuo in *angustiis* hæret; calore nimirum (utî superius innuimus) & fermentatione deficientibus, sanguis (rapidiori motu sensim sedato) vasâque eundem deferentia una concidunt, & mero restitutionis motu naturalem proportionem, & angustiam repetunt; quo factò, motus jam languescens crudam materiam per meatus exiliores nunc iterum coarctatos trajicere nequit, quare (utî priùs) necessariò hæret; &, sanguine à *materia* tam *coctâ*, quàm *crudâ* liberato, suda sunt omnia; quoad, morâ factâ, acescat; & rigorem omnibus suis symptomatibus stipatum rursus excitaverit. Aut, utî in Quotidianis fit, immodica istius *materiæ* quantitas, & frigidior indoles partes sensiles laceffentes earum contractionem, adeoque *materia repulsionem*, &c. procurat. Vid. *Part. Spec. cap. De Febris Quotidianis*, ubi hæc fusiùs de industriâ tractantur.

Secundò, *Intermissio certos adeò, & statos circuitus servat, & præstituto tempore absolvitur.* Quia quævis materia ad acescendum apta, positisiisdem circumstantiis, non potest non eodem tempore acescere; utrùm sit lac, chylus, serum, emulsio, aut *materia*
nostra

nostra *morbifica* illis omnino analoga; proinde iisdem in corpore locis hærens, eodem calore fota, aliisque circumstantiis iisdem prorsus gaudens, eodem temporis intervallo necessario acescit, nisi aut medicamentum, aut error aliquis acorem retardet, aut maturer. Acore autem conciliato, sequitur *rigor*; Undè Intermissionum, & paroxysmorum circuitus suam certitudinem nanciscuntur.

Tertiò, *Intermissio pura est, & illibata*, quando tota *materia morbifica*, (*coctam* nempe evacuando, & *crudam* in *angustiis* deponendo) à sanguine amandatur; si enim quædam illius recrementa, & reliquæ supersint, aliqua *symptomatum*, & *perturbationum vestigia se produnt*. Evenit autem, quòd pars aliqua in sanguine supersit; *Vel* quia magis cocta est, quàm ut in *angustiis* (præsertim cum sanguinis motus citior sit) hæere possit; minúsque comminuta, & subacta, quàm ut cutis, glandularum subcutanearum, renum, &c. excretorios porulos permeare queat. *Vel* ob nimiam materiæ, quamvis jam coctæ, quantitatem, quæ non statim à *declinatione* excerni potest. *Vel* ob illius tenuitatem pars aliqua *angustias* pervadens cum sanguine fluitat, & molestiam creat. *Vel* ob pororum constipationem, graviorémve aliquem errorem materiæ prius coctæ evacuationem præpedientem. His aut similibus de
cru-

causis residua perturbatio levamen obscurum reddit; ferè tamen ab *unius paroxysmi declinatione* ad *alterius accessionem* sensim minuitur molestia, prout reliquæ melius coctæ jugi evacuatione sensim decrescunt; &, poris referatis, errorève emendato, &c. exeundi ansum arripiunt; aut magis, magisque in *angustiis* deponuntur. Sed de his in *Secunda Parte* plura invenies.

Obiter tamen nota, quòd si materia morbifica post primum rigorem non amplius ob illius tenuitatem, sanguinisque sulphurei fervorem, vehementem motum, & rarefactionem in *angustiis* hæreat, tum æstus erit continuus, quoad materia morbifica debite cocta in totum evacuata fuerit, & in hoc consistit *ipsissima Febris continua* (vulgò dictæ *putridæ*) *essentia*. Si autem materia morbifica partim in *angustiis* hæreat, partim cum sanguine fluitet, tum *Febris* erit *continua remittens*; qualis in *Angliâ*, *Hiberniâ*, *Belgio*, aliisque *Septentrionalibus plagis*, (præsertim humidioribus) sæpissimè grassatur. Sed de his forsàn, si per otium liceat, magis alibi ex proposito.

Quartò, *Intermissio tridui spatium non excedit*; Quia prorsus impossibile est, ut emulsio, lac, aut materia illis congener, qualis chylus est, & *materia nostra morbifica*, cùm adeò sint ad acescendum prompta, non

in tepidis locis, quales sunt prædictæ in corpore *angustia*, intra triduum acescant.

Quintò, *Intermissio in quibusdam Febris intermittentibus brevior est, in aliis diuturnior*; uti in *Quotidianâ, Tertianâ, & Quartanâ*, necnon in *Febris ingeminantibus* videre est; quia *materia morbifica* pro ejus indole, & circumstantiarum ratione citius, aut seriùs acescit, contractionem accersit, &c. Sed hæc ad *secundam* hujuslibelli partem spectant.

Sextò, *Accessiones modò anticipant, modò postponuntur*. Quia *Materia morbifica*, mutatis illius, & corporis conditionibus, citius aut seriùs in eodem ægro acescit. Cujus etiam ratio ex *parte speciali* luculenter apparebit.

Septimò, *Accessiones quandoque erraticæ sunt, & enormes*. Quia eadem materia ob varios errores in *sex non naturalibus* (præsertim in *victu*) variè quoad quantitatem, & qualitatem immutari potest. Sic frigus externum, aliæque *horrifera*, ingluvies, &c. non tantùm paroxysmum accelerant, sed & Febris typum pervertunt: Uti in *capite de Febris anomalis* aliisque locis inferiùs patebit.

*Summa
omnium si-
ve Anace-
phaleosis.*

Summa omnium, quæ hucusque congestimus, hæc est: Ab unâ, vel pluribus ex causis procatarcticis, in hujus opusculi introitu

tu recensitis, *quædam sanguinis & chyli disproportion* oritur, unde *cruditates* à chylo non probè subactæ oriundæ succrescunt; quæ, cum sanguine multò minùs sequaces sint, *arctiora* ejusdem *colatoria*, *exiliorèsque* ad arteriarum fines *meatus* pervadere nequeunt, necessariò igitur ibidè *herent*, donec *acescant*; *acescentes* verò partes circumcircuità *feniles* vellicant, quæ *vellicatæ* proculdubio contrahuntur; ab illis *contractis* omnia *rigoris phænomena* (utì superiùs demonstravimus) deducuntur, & *materia morbifica*, aut ejusdem saltem aliqua pars compressionis vi in sanguinem *repellitur*; quæ à sanguine resorpta, & cum eodem confusa, & jactata, ejus compagem, quatenus acida est, & heterogenea, dividit, & referat; *laxatâ*, & *divisa sanguinis compage*, particulæ sulphuræ, tam à se invicem, quàm ab aliorum amplexu expediuntur; libertate donatæ (ignearum particularum more) furiosè exiliunt, & discurrunt, unde *calor*, *fermentatio*, & *rarefactio* intenduntur, quare sanguis ejusque vasa dilatantur, & motus multò citatior evadit; quamobrè *materia* in *angustiis* residua à calore, & fermentatione agitata, rapidiori sanguinis motu per vascula jam dilatata trajicitur, & expurgatur, quæ ideo à sanguinis profluenta abrepta ejus compagem impensius dividit, *estusque* cum suis *symptomatis* ingravescit;

qui post aliquot tandem horas, *partim* ob particularum ignearum dispendium, & heterogenearum magis sibi invicem accommodatarum pacatiorem statum; *partim* quia aciditas balsamici sulphuris commercio plurimum lenitur, desævire incipit, sanguinisque particulæ ob inchoatam æstûs *declinationem* minùs jactatæ concidunt, & compinguntur, unde sanguis compressior evadit, & rarefactioni obest; à sanguinis *compressione* aquosius serum amandatur; unde, positis omnibus ad sudorem requisitis, *sudor* effluit; aut, poris casu aliquo constrictis, *copiosa* redditur *urina*. A *sudore* & *urina* acidæ particulæ, & materiæ morbificæ (siqua sit) pars cocta, eluuntur; sin minùs, sedato jam vehementiori motu, qui materiam morbificam ex *angustiis* excussit, & abduxit, vasculisque, & meatibus *coarctatis*, & in naturalem *angustiam* restitutis, *materia morbifica* (crudior saltem) pari ratione denuò in *angustiis* hæret, quoàd *acorem contraxerit*, & *rigorem*, &c. *excitaverit*. Idem de cæteris paroxysmis dicendum est.

Quotidianarum ratio ab aliis Febris nonnihil diversa est.

Nota, Quòd hæc omnia propono, salvâ *Quotidianarum* ratione, quæ nonnihil ab his diversa est, uti inferiùs constabit.

NOVARUM DISSERTATIONUM
DE
MORBIS ABSTRACTIORIBUS,
PARS SECUNDA.
*De Febris intermittentibus
in Specie.*

CAP. I.

De Methodi in hac parte Institutione.

POSTquam diù multùmque de methodi ratione in hac parte fervandâ meditati sumus, nobis in mentem venit, nos non posse consultiùs agere, quam, ut in discutiendis harum Februm speciebus temporis ordinem, quatenus earum ortum respicit, sequeremur; cùm ab anni tempestate maximè dependeant, & intra certos temporis terminos, Æstatis nempe præcedentis finem, & subsequentis initium, ferè coercentur. Ab ex-eunte, & senescente Æstate primò invadit sui generis *Tertiana*. Secundò, *Quartana* à dictâ *Tertiana* ferè oriunda, quam post aliquot paroxysmos, septem putà, novem, aut decem (plus minùs) excipit. Tertiò, *Quotidiana* quæ circa Solstitium hyemale pullulare solet. Quartò, *Tertiana Vernalis* quæ,

*Methodus
in hac parte
observanda
proponitur.*

quæ, appetente *Æquinoctio*, plerumquæ grassatur, & ab *Autumnali* toto, (ut ita dicam) coelo diversa est. Hâc methodo, (prout res exigit) cooptatâ, quatuor distinctæ species tractandæ venient; quod maximè nobis arridet ob immanem inter *Tertianam Autumnalem*, & *Vernalem* discrepantiam, quæ *partim in secundo, partim in quinto capite* enitebit.

Hic solummodo *Febres intermittentes* notiores, communiores, & maximè regulares, discutiendas proponimus; his enim probè perspectis, cæteræ omnes quasi ad earum statêram accuratiùs trutinandæ erunt, omnîsque *aliarum* analogia, vel anomalia, clariùs deprehendetur: confusam igitur diversarum Febrium turbam aliquandiu de industriâ summoventes, delectu habito, ad notiores (viam utique ducentes) nos recipiemus, ut rectâ incedentes ad abstrusiores aditum præstemus.

Tempora Febrium intermittentium ortui assignata non nimis strictè sumenda sunt, modò enim, pro tempestatis aliarumque circumstantiarum apparatu, citiùs, modò seriùs infensa sua capita proferunt.

CAP. II.

De Tertianis intermittentibus Autumnalibus.

Sunt quidam deploratissimi profectûs medicastri (abjectissimi reptiles, & terræ-filii!) qui nihil novum (utcunque ratione conditum) sapiunt, multò minùs excogitare valent; illis, dum partium studio tenentur, & nihil præter veterum placita, (utut mucida) æqui boni consulunt, religio erit me impunem dimittere; qui in *causis procatarcticis* numerandis *bilem* (tanquam rejectaneam) præterii; quandoquidem illis inconcussum dogma videtur *omnes Tertianas à bile putrescente provenire.* At de homuncionibus inter *Artes liberales* ad servitutem natis non magnopere laboro; luci oblatrent gregarii canes, nihil moror; Medicis & Philosophis ex meliori luto fictis me, meaque libenter subjicio.

Quis nescius est *Tertianas Autumno confertissimas esse?* *Autumnùmque* temperie humido-frigidâ fordescere? Quæ ergò ejusmodi tempestate *bilis* generandæ causa? an aer humido-frigidus sulphur calido-ficcum, aut, (quod perinde est) aqua ignem foveat?

Bilis non est harum Februm causa, sed materia cruda, &c.

Ratio. I.

Videor autem mihi nonnullos subaudire, qui regerunt, quòd *Autumnus* Æstatem excipiens,

cupiens, bile prius congesta infestatur; capiat qui potest; annon sanguinis sulphur pro æstivi, aut cujusvis alterius caloris gradu necessario prodigitur, cum calor sine fomitis dispendio fieri nequeat? Nihilominus non diffiteor sanguinis sulphur (si hoc sibi vellent) à calore æstivo irritari posse; sed quid inde? annon quò magis annus declinat, eò magis compescitur, & domatur parcum ejusdem residuum? imò tantum non obruitur: uti ex omnibus crudioribus, & pituitosis affectibus, qui dicta tempestate aut nascuntur, aut enorme patiuntur incrementum, manifestò liquet: unde fit quòd *Hydropici, Cacoehymici, & frigida constitutiones* Autumni injurias ægrè ferunt; & pessimè circa id tempus se habent.

Ratio 2. Si à bile proveniat hæc *Febris*, cur non *Æstate*, quæ (à veteribus saltem) tempestas maximè *biliosa* habetur, & regionibus *calido-siccis* magis epidemica est? contrarium autem nemo non experitur; Autumno enim, plagisque humidioribus, magis sporadicè grassatur.

Quinetiam advertendum, quàm in proclivi est, ut hæ *Tertianæ* in *Quartanas* delabantur, & vix generosioribus medicamentis inhibeantur, quin earundem typum sibi arripiant: veteres autem *Quartanas* ab aciditate, & humore (uti aiunt) *melancholico* oriri,
bilém-

bilémque aciditati quasi ex diametro adversari statuunt : quibus igitur præstigiis , quóve exorcismo , *bilis in humorem acidum* tantillo temporis transmutatur , non penes *Apollinem* , veterumque *Manes* est enodare ; Nihil à sensu magis abhorret , quàm ut sanguis sulphureus citissimè ace scat ; quod necessarium foret , si in *Tertianis biliosus* sit , & in *Quartanis acidus*.

Quid ! quòd *Tertianarum* rigor à solo acido deducendus est ? nemo (ut opinor) adeò excors erit , ut rigorem bili , & frigus calefacienti tribuat. Ratio 3.

Ipsæ quoque *Quotidiana* , quas omnes uno ore cruditatibus scatere pronunciant , non raro in *Tertianas* , & *Tertianæ* in *Quotidianas* transeunt ; quare earum materia morbifica conjunctissimâ affinitate gaudet : reverà , omnis *Februm intermittentium* species cæterarum typos frequenter adsciscit. Ratio 4.

Quod superest : In *Tertianis* cruditatis signa in urinâ semper spectantur , nec bilis est , *hypostasis* instar , aut subsidere , aut albescere ; & *Tertianæ* à *cruditatum coctione* , quæ in matulis proditur , certissimè evanescunt. Ratum ergò sit *crudam materiam* à sanguificatione labefactâ ortam *Tertianæ Autumnalis causam* esse. Ratio 5.

Propterea , integra hujus Febris ratio in eo consistit , quòd *Æstas* plures sulphuris , & Tertianæ Autumnalis ratio.

spiritus manipulos propellit, & sanguis ideò effoetus redditur; sanguini sic debilitato supervenit *Autumnus* anni declinantis *impurapalus*, quæ cruditates (plùs minùs) parit, nec penes sanguinem est (priùs languescentem & jam humoribus obrutum) chyli graviolem molem penitiùs subigere, & pro laudabili more in ejus sinum adscire; crassior ergò chyli portio (tanquam naturæ *Apostata*) rejicitur, &, prout ab arteriali motu ad articularum exiliores ramusculos devehitur, ibidem (ob rationes semel & deinceps in *Primâ Parte* traditas) decumbit; ubi aciditatem præstolatur; quâ consecutâ, partes sensiles ejus acrimoniâ tactæ contrahuntur, &c. Utî superiùs habetur, ubi *rigoris*, & *æstûs* Febrilis symptomata ad calculos vocavimus.

Febre sic inductâ, particulæ sulphuræ & spirituosæ à paroxysmorum æstu magis adhuc erogantur, & decoquuntur; quare, anni tempestate indies in deteriore ruente, cruditates perpetim apponuntur: interea calor febrilis *materiæ morbificæ* coctionem molitur, & quoties ejus ope aliqua pars coquitur, & excernitur, toties ferè, novis cruditatibus succrescentibus, cum fœnore rependitur; ni medicamenta impedimento sint, aut diætâ optimè institutâ vescantur ægri, aut regimen debitè, summóque studio, & judicio observatum, illis emolumento sit. Unde patet
cur

cur sit adeò curatu difficilis, & sæpissimè malè
 judicatur; cur illam excipiunt *Cacochymia*,
Leucophlegmatia, *Hydopes*, *Quartana* per-
 tinacissima, *Cachexia*, & *Malorum* id ge-
 nus *Ilias*.

*Cur curatus
 difficilis est,
 illamque
 excipiunt
 crudiores
 morbi.*

Ex prædictis constat, cur *Autumnus* plùs
 solito humidus, *Æstati* plùs justo calidæ sub-
 sequens, his *Febris* maximè obnoxius est;
 & *mercenarii*, *falcarii*, *messores*, &c. qui in
 frugibus demetendis, & colligendis immo-
 dicos labores fervidis *Æstatibus* exantlare so-
 lent, his morbis sæpissimè corripuntur, &
 perditâ valetudine laborant; eoque magis,
 si ineunte jam *Autumno* ingluvies, diæta hu-
 mido-frigida, dyspepta, &c. diathesin ad-
 augeant.

Causa procatartica, tam ex præmissis in
 hoc capite, quàm ex illis, quæ in *Primâ Parte*
 traduntur (ubi earum enumerationem susce-
 pimus) manifestè patent.

*Causa pro-
 catartica.*

Signa diagnostica: *Tertiana Autumnalis*
 non rarò à *Tertianâ continuâ* incipit cum rigo-
 re satis intenso invadit, breviori verò, quàm
 in *Quartana*; succedente calore acri, & mor-
 daci, qui sensum ferit, remissiori tamen,
 quàm qui in *Tertianis Vernalibus* urget; om-
 nèsque caloris effectus, utpote vigilie, capi-
 tis dolor, deliria, sitis, &c. in *Autumnali-*
bus leviores sunt, & mitiores: in his *Febr-*
ibus non maturè adeò conspiciuntur coctionis
 signa,

*Signa dia-
 gnostica.*

signa, ac in Vernalibus; urina seriùs coloratur; sudor in declinationibus, prout remissiones clarescunt, fusiùs emanat, & appetitus priùs prostratus paulatim erigitur; remissionesque Tertianarum in Quartanas tendentium magis magisque exporriguntur; paroxysmorum declinationes productiores sunt, quam quæ Quartanis familiares; accessiones decem, duodecim, sedecim, aut octodecim horis, plùs minùs, terminantur, plerùmque verò quàm in Vernalibus, extensiores; & uti inter harum & illarum Februm ortum maximum fit temporis intervallum, sic quoad earum indolem (uti in cap. 5. mox constabit) à se in vicem plurimùm abludunt.

*Signorum
diagnostico-
rum rationes
sigillatim
proferuntur.*

Tertio die invadit, nec ad Quartana terminum protrahitur. Primò, Quia materia morbifica tenuior est; quò enim tenuior est, eò citiùs acescit; uti in Part. Prim. probatur. Est utique tenuior, quoniam laxiores, liquidiore, & domabiliore ejus partes fermentatione, & calore, multùm absumuntur, & per diaphoresin, diuresin, &c. excernuntur, priusquam in Quartanam migraverit; reliqua ergò materia est cruditatum crassior pars; quæ (utí mox ostendetur) succedenti Quartanæ propria est; nam si tota materia morbifica à Tertianæ æstu coquatur, & attenuetur, tum Quartanæ typum nequaquam subibit; quippe materia tenuitatem suam per totum morbi

morbi decursum retinens, tertio quoque die semper acescet, quoad *Febris* evanescat. Unde fit quòd *Tertianæ* in salutem tendentis paroxysmi ad finem usque alternis diebus recurrunt.

Secundò, Materia morbifica quò tenuior est, eò penitiùs in exiliores meatus se insinuat, priusquam hæserit; sensus autem ad extremos vasculorum fines, (quia eò loci densissimi sunt membranarum plexus) magis est exquisitus; quare fieri potest, ut levior aciditas (quæ citiùs evenit) partium *contractionem*, &c. sollicitare queat.

Tertiò, Corporis calor in *Tertianis* intensior est, quàm in *Quartanis*; propterea quòd particulæ sulphuræ, & spirituosæ in *his* parciales sunt, quàm in *illis*; & perturbationes, quæ calorem augment, in *Quartanarum* intermissionibus deficiunt; in *Tertianis* verò (quibus minùs solida est intermissio) aliter se res habet: quò autem intensior est corporis ambientis calor, eò citiùs quævis materia acoris capax acescit; quare *materia nostra morbifica in Tertianis citiùs pervertitur*.

Quartò, Aciditas in tenuiori materiâ magis penetrat, adeoque expeditiùs operatur, & membranulas lancinat.

Tertiana Autumnalis non rarò à Tertianâ continuâ incipit. Ab initio *Tertianæ continuæ* typum exhibet, quoniam tunc temporis plures
sunt

sunt *materia morbifica* laxiores, & tenuiores partes, quæ in *angustiis* non hærentes continuam perturbationem excitant, quibus calore & fermentatione paulatim âbsumptis, remissiones integriorum evadunt; Febrisque in *Tertianam intermittentem*, seu potius magis liquidò *remittentem*, facessit: proinde quò uberiorum sunt laxiores, & tenuiores *materia morbifica* partes, (quæ per *angustias* liberiùs commeant) Febres eò propius ad *continuarum* genium accedunt; & si tota *materia febrilis* adeò sequax sit & tenuis, ut non ampliùs post primum rigorem ob sanguinis motum exacerbatum, intensum calorem, & fermentationem nunc etiam adauctam hæserint; *Febris* erit omnino *continua*, donec tota *materia* coquatur, & amandetur.

Rigor, quàm in *Quartanis*, brevior est: Quia *materia* tenuior *contractioni* repellenti promptiùs cedit, & sanguinem (ubi æstum ciet) citiùs subit; & aciditas in *Tertianis* subduplò citiùs progrediens tantum ferè incrementi unâ horâ, quantum in *Quartanâ* duabus, assequitur; adeò ut à primâ rigoris invasione *contractionem* magis urgeat, & breviori tempore absolvat.

Calor acris est, & mordax, sensumque ferit: Quia heterogenæ particulæ, sanguinem impenfiùs referantes particulis caloricis diffusiolem libertatem impertiunt, quæ, licen-

licentiâ datâ, acerrimè sæviunt, exiliunt, & (quasi excussis farcinis) perniciosiori motu feruntur; unde fit, quòd sensum magis afficiunt; quæ quidem ipsissima est ratio, cur *ignis luculentus* magis nocet, quàm *fumosus*, *aqua fervida*, &c.

Mitior tamen, quàm in Tertianis Vernalibus: Sulphur enim Æstate præcedenti aliquatenus decoquebatur; & *materia morbifica* limosior est, ac torpidior; tempestâsque humidior. Quamobrem omnes quoque caloris effectus, ut *vigiliæ cephalalgia*, &c. mitiores sunt.

Coctionis signa non maturè adeò in his, ac in Tertianis vernalibus conspiciuntur: Quia calor, (quo coctio absolvitur) remissior est, & *materia Vernalis morbifica* domabilior, coctuque facilior. Utì mox luce clariùs apparebit.

Sudor in declinationibus, prout remissio clarescit, fusiùs emanat: Quia, perturbatione imminutâ, sanguis, ejusque vasa pressius concidunt, & serum aquosum eorum compressione exclusum profunditur: Vid. *Part. Prim.* ubi de sudore egimus.

Remissionibus clarescentibus, prostratus appetitus paulatim erigitur: Quia, quò integriores sunt remissiones, eò minùs naturæ Oeconomia pervertitur, ventriculùsque aliud agere minùs tenetur; & febricula, sive per-

tur-

turbatio in remissionibus residua, sanguinem dilatando, debitum *menstrui* supplementum præpedit; in sanguine enim dilatato (utî ostensum fuit) suspenditur; & quoniam, dum adhuc sanguis tenuioribus *materia morifica* partibus scatet, quæ dictam perturbationem pariunt, earum plures in ventriculi ampliorem sinum per majusculos, quibus instruitur, pororum hiatus excipiuntur: Unde ventriculus *sordescit*, *appetitus dejicitur*, & quandoque *nausea* & *vomit* ægrum excruciant. Illis autem particulis calore, & fermentatione exhaustis, *remissiones solidiores* evadunt, & *appetitus sensim restituitur*.

Harum Februm, si in Quartanas tendant, remissiones magis magisque protrahuntur: Quia contumacior & crassior materia morifica pars, quæ minùs subacta Quartanam inducit, tardiùs acescit & corporis calor (ob sulphureas particulas repetitis aestibus dissipatas) imminutus acòrem minùs promovet.

Paroxysmorum Declinationes, quàm in Quartanis propterea productiores sunt, quòd tenuior materia, cùm sanguinis motus in his Febris vehementior sit, vasculaque ob ejus rarefactionem magis distenta, vix in angustis sistitur; Ab ineunte declinatione paucula tantùm, eæque crassiores partes hærent, cæteris per meatus etiamnum patulos transmissis, quæ cum sanguine confusæ æstum foveant,

fovent, & protrahunt; & *declinatio* productior evadit. Crassa autem, & compacta *Quartanarum* materia ad primam sanguinis, & vasorum *contractionem* simul ferè & semel in *angustiis* impeditur.

Febris Continua, & *Quartana* maximè à se invicem distant, quò enim tenuior est *ma-* Febris con-
tinua &
Quartana
maximè à se
invicem di-
stant.
teria morbifica, & sulphuris in sanguine uberior copia, eò propiùs *Febris* ad *Continuam* accedit; quò autem crassior, & compactior, sanguinisque sulphur parcius, eò *Quartana* viciniore est. Breviter, cùm adeò *tenuis* sit, ut non ampliùs post primum *rigorem* ob sanguinis citatiorem motum, & vasa dilatata, in *angustiis* hæreat, *Febrem* purè *continuam* constituit. Cùm *medio se modo* habeat, & partim hæreat, partim verò non, *Tertianam*, *Quotidianam*, vel *Quartanam continuam*. Cùm maximà ex parte hæreat, *Tertianam* & *Quotidianam intermittentem*, quibus vix solida est intermissio. Cùm *crassissima* sit, & tota hæreat, *Quartanam intermittentem*, quâ *intermissio absolutissima* est, producit.

————— *Facies non omnibus una,*
Nec diversa tamen; qualis debet esse so-
rorum.

Expectare licet *Tertianam Autumnalem* Ratio, quâ
præscimus
Tertianam
Autumna-
lem in
Quartanam
delapsu-
ram.
in *Quartanam* delapsuram esse, si *intermis-*
siones clarescant, & protrahantur; sudores
in *declinationibus* promptiùs emanent, & nul-
la

la sentiatur paroxysmorum alleviatio, nullaque appareant debite coctionis signa.

Cachochymia præsignium certissimum.

Ubi paroxysmorum *Æstus* multum imminuitur sine *materiae* coctione, ibi *cachochymia* brevi expectanda, præsertim si tempestas sit humido-frigida.

Signum Tertiana continua in intermittente vergentis.

Tertiana continua in *intermittentem* vergit, cum remissiones sereniores evadant, rigor ingravescat, & coctionis signa desiderentur.

Accuratior intermissionis tempus computandi ratio.

Tempus intermissionis minutis, potius quam horis, & horis, potius quam diebus computandum est, ut eò melius & accuratius de ejus duratione judicium faciamus; fieri enim potest, ut in *Febris* tertio die recurrentibus, quamvis paroxysmis semper duodecim horarum spatium tribuamus, ut intermissiones 24 horis discrepent. Estò nempe, quòd *Febris* in uno homine invadat die *Lunæ* horâ sextâ vespertinâ, quòdque paroxysmus ad 12. horas extendatur, & proximâ vice, (viz. die *Mercurii*) horâ sextâ matutinâ; intermissio 24 horarum erit. Quòd autem in altero homine die *Lunæ* horâ sextâ matutinâ invadat, & die *Mercurii* horâ sextâ vespertinâ, hæc intermissio (deductis paroxysmi duodecim horis) horarum erit 48; tamen utraque *Febris Tertiana* dicitur; licèt una intermissio alterâ sit duplò brevior; proinde mirari subit, cur *Medici* ferè omnes dierum calculo contenti abiére.

CAP. III.

De Febris intermittentibus
Quartanis.

Tertiana Autumnalis malè judicata, & inveterascens Quartana typum plerumque assumit, hujus igitur indoles ob conjunctiorem, quam habet cum dictâ Tertiana consuetudinem, ex superiori capite elucescit; quare fastidii esset hâc in re diutiùs immorari; nec permagni refert, ni methodus pauca à nobis exigat, si hujus Febris tractationem, (solenniorem saltem) dissimularemus; exprius enim dictis tota Quartana scientia depromi potest; quàm brevissimè itaque rem expediemus.

Quamvis Quartana ἐπὶ τὸ πολὺ Tertianas Autumnales excipiunt, quandoque tamen Quartana originales, & primigeniæ ex se pullulantes deprehenduntur; cum nimirum plures causæ, æque infestiores, ad graviores, & crassiores cruditates suppeditandas, inito quasi foedere, conspirant. Hoc maxime messoribus, & mercenariis contingit, quia per Æstatis decursum sanguinis sulphur, & spiritus tempestatis fervore, & assiduis laboribus profundunt, & interim dyspeptis vescuntur, gelidósque, & emortuos liquores haurientes ventriculo non levem labem adferunt,

Tertiana
Autumnalis
sapiùs
Quartana
typum assumit.

Quadam
sunt Quar-
tana ex se
sine praviâ
Tertianâ
invadentes.

runt, ac perparcum nativi caloris residuum demergunt; unde, Æstate multum provectâ, (præsertim si aer infensus sit, uti sæpius accidit) his *Febris* miserrimè cruciantur.

*Causa Pro-
catartica.*

Quartanarum *Causa Procatartica* ejusmodi sunt quæ chylum gravem generare, aut spiritus & sulphur sanguini plurimum detrahere valent.

Primi generis sunt dejecta, & languida digestio, alimenta crassi succi, omnia dyspeptata, viscidiora, tenacia, carnes & pisces fumo indurati, animalium cutes, pedes, & partes membranosa; caro anserina, leporina & hircina, caseus vetus, &c.

Secundi generis sunt omnes ferè Febres, præsertim Autumnales, diuturnæ, & malè judicate, necnon omnes ferè morbi chronici, à mœrore præsertim, & tristitiâ provenientes, ætas provecta, longa jejunia, labores vehementes, intempestivi, & importuni; nimie evacuationes, ut hæmorrhagia, alvi profluvia, &c. aura maritima, halitus salini, & Æstas fervida Autumnum frigido-humidum præcedens.

*Signa dia-
gnostica.*

Signa diagnostica sunt omnia, quæ humorem (ut aiunt) melancholicum, i. e. sanguinem spiritu, & sulphure orbatum, significant; Quartanarius circuitus, qui tanquam signum est pathognomonicum; paroxysmus sensim incipiens

cipiens cum oscitatione, pandiculatione, & corporis molestâ gravitate, quam sequitur frigus; dein horror, & rigor, qui paulatim ingravescentes, altiûsque ad ipsa ossa penetrantes dolorem, qui ὀσάον (i. e. ossifragus) nuncupatur, afferunt; dentes vehementissimè concutiuntur; tandem calor quàm in Tertianâ paulò remissior subsequitur, magis inæqualitèr procedit, videtûrque quasi cum frigore nonnihil mixtus; cum sudore declinat; declinatio brevi absolvitur; intermissio integra est, & illibata; corpus in intermissionibus magis alget, quàm in aliis Febris; urina est tanquam sani hominis; sic etiam & appetitus; propterea vires quoquè magis constant; curatu difficillima est; omnium maximè diuturna, & per quinque, sex, aut septem menses, quandoque per unum, aut alterum annum decurrit; ut plurimùm tamen sub Æstatis initio evanescit; ætate grandiores sæpiùs corripit; Autumno non sine summo labore curatur.

Circuitus quartanarius est; Quia materia febrilis, cùm crassissima sit, & gravis, ac in corpore frigidiori hospitetur, tardissimè accescit; crassissima est ob rationes superiùs annotatas; & corpus frigidius, tam ob sulphuris & spiritûs inopiam causis procatarcticis, & repetitis paroxysmis inductam; quàm ob intermissiones calore febrili planè immunes, & protractiores. Forsan etiam crassa ejusdem

Signorum
diagnostico-
rum ratio-
nes.

materiae substantia impedit, quò minùs ad extremos adeòque magis sensiles membranarum plexus, priusquam hæserit, penetraverit; unde & intensior aciditas ad partium *contractionem* sollicitandam necessaria est; sed de novissimâ hâc ratione non nobis plùs, quàm æquum fuerit, pollicemur.

Paroxysmus leniter, & sensim ideò incipit, quòd aciditas in crassâ materiâ, algidòque corpore plurimùm segnescit, & sensim tantùm provehitur; ac huiusmodi materia in sanguinem repulsa non promptè adeò *astum* accersit. Vid. suprâ, ubi rationem reddimus, cur rigor in *Tertianis* brevior est, quàm in *Quartanis*.

Oscitationes & pandiculationes in hâc Febre magis importuna sunt: Quia crassior ejusdem materia passim inter musculos, eorumque membranas firmiùs hæret, quàm ut statim excutiatur, propterea dictas partes diutius, & importuniùs laceffens *oscitationes*, & *pandiculationes* molestissimas parit.

Corporis gravitatem superiùs explicavimus, ubi de rigoris febrilis generalibus symptomatis verba fecimus.

Ibidem etiam traditur *doloris ossifragi* ratio.

Concussionis dentium eadem prorsus est, ac insignis *rigoris*, causa; hoc tantùm interest, quod mandibuli magis notabilis est *concussio*,

fio, & agitatio, cùm ob pendulum ejus situm liberiùs vibretur.

Calor remissior est, quàm in Tertianis: Quippe sulphur & spiritus deficiunt, & materia morbifica gravis est, crassa, & tarda.

Calor videtur inequalis, & quasi cum frigore mixtus: Quia partium contractio non statim compactiorem, minùsque morigeram materiam exprimit, sed pars una in minutulis suis apothecis hærens frigoris sensum infert, dum pars altera repulsa calorem in sanguine suscitatur.

Remisso æstu, sudor ideò emanat, quòd in hac Febre præ aliis declinatio magis præceps est, subita, & perfecta; unde fit insignior sanguinis, & vasorum coarctatio, quare & serum aquosum eò fusiùs exprimitur, & amandatur; sudorque certius, & copiosiùs effluit. Vid. Part. Prim. ubi de sudore in paroxysmorum declinationibus prodeunte differuimus.

Declinatio brevissima est, propterea quòd crassior materia citius denuò, & promptius in angustiis hæret; & proinde sanguinem à perturbationibus brevè liberat, & declinatio expeditur.

Intermissio sincerior est, virèsque, & appetitus magis sibi constant: Quia materia febrilis ob crassitiem suam tota in angustiis hæret, nec inter paroxysmos sanguinem, & ventriculum infestat, qui ideò per totum intermissi-

fionis longissimæ spatium muneribus suis debite perfunguntur ; & febricitanti robur adjiciunt. Ob easdem ferè rationes,

Urina quasi hominis sani est , quippe per totum intermissionis decursum digestio quasi hominis sani est , & sanguificatio non multum labefactatur , nec penes est paroxysmorum ~~æstum~~ rariùs recurrentem , minùsque intensum , & ut plurimùm brevior , urinam multum immutare , & coloratiorem reddere.

Non mirum , quòd curatu difficillima est , & maximè diuturna : Cùm materia febrilis crassior & compactior ægrè coquatur ; *æstus febrilis* rarior sit , remissior , & brevior ; & sanguis spiritu & sulphure plurimùm destituatur ægrique in intermissionibus impensè algeant , & ut plurimum tempestas (hyemalis nempe) crudiatum coctioni maximè adversetur.

C A P. IV.

De Febris intermittentibus Quotidianis.

*Quotidiana
circa solsti-
tium hye-
male gras-
santur.*

QUandoquidem *Quotidiana* , non obstante temperamento humido-frigido , quod plerumque comitantur , *Tertianis Autumnalibus* multò seriùs , (scilicet circa solstitium hyemale grassantur) magnaque , ex omnium consensu , in *Quotidianis* subest cru-

cruditatum moles, necessariò concludendum est, quòd sensim per *Autumni* decursum succrescant : Unde certò scimus cruditates in sanguine per diu hospitari posse, priusquam *Febrem* excitent; quod etiam in *Cacochymis*, aliisque *affectibus* à cruditatibus provenienti- bus passim videre est. Inquirendum restat, quo pacto *materia morbifica* tam diu in san- guine otietur, & delitecat, ut interea nec febrilis perturbatio, nec horror observetur; quod ut luculentiùs appareat, rem paulò pro- piùs intueamur.

Cruditates quandoque in sanguine diu hospi- tantur, priusquam Febrem excitent.

Quo pacto illud fit, in sequentibus proditur.

Sanguis *triplicis* est generis; vel enim *rarior* est & *laxior*; vel *crassior* & *compactior*; vel *medio modo* se habet.

Sanguis est Vel Rarior & laxior.

Si sanguis *rarior* sit, & *laxior*; tum par- ticulas spirituosas, & sulphureas liberiùs mo- titare finit, quare *Æstatis* fervore, impor- tunis laboribus, &c. commotæ uberius se sub- ducunt, & fugam capeunt; cùm enim sub- tiliores sint, & volatiliores, arreptâ quâvis occasione, certatim proruunt; istiusmodi igitur sanguis ab *æstu*, *nimio motu*, &c. pluri- mum conficitur, & sanguificationi non parum deest; præsertim si in gluvie etiam oneretur, aut tempestate humido-frigidâ restinguatur; quare sub *Autumni* exortu subita fit crudita- tum congestio, quas comminuere, & sub imperio suo redigere, sanguinis vim superat; tanquam rejectanæ ergò à sincero sanguine

multum diversæ in angustioribus corporis meatibus necessario confident; & si minus crassæ sint *Tertianis Autumnalibus*, si magis, *Quartanis* ortum præbent.

Vel
Crassior, &
torpidior.

Si autem sanguis *crassior* sit, & *torpescat*, ejusque principia activa aliquatenus consopita sint (ut in *obesis*, *crassis*, *infantulis*, &c. contingit, qui *Quotidianis* maximè obnoxii sunt) tum sulphur, & spiritus ab æstivo calore debitè tantum expediuntur, & exuscitantur; quare hujusmodi sanguine instructi *Æstate* melius se habent, & ad *Autumni* injurias debellandas quadantenus præmuniuntur; tempestate tamen indies in pejus delabente (annuente eorundem temperie) sensim eisdem concedunt; verum paulatim succrescentes jugi sanguinis fermentatione, calore, & motu nonnihil confringuntur, & quasi semisubactæ cum sanguine paulò intimius commiscuntur; à quo sociòque ejus sero rapidius devectæ *angustias* pervadunt; haud secus, ac particulæ *caseosæ* adhuc in lacte reconditæ per arteriolas, & venulas, glandularum porulos, aliæque colatoria trajiciuntur; vel *butyrosæ* lacti innatantes, divisæ, multòque humore dilutæ spongiæ, rimas, & foraminula quæcunque pertranseunt, cum neque *illa coagulata*, neque *hæ* (ut in butyro conficiendo fit) *coactæ* percolari queant: Consimili ratione electuaria, fucci inspissati, mel, saccharum, &c. liqui-

liquidis dissoluta per tenues syringes, fistulas, lintea, &c. facile transmittuntur, quod aliàs nequaquam fieri potest. Cruditatibus tamen perpetim per totum *Autumnum* suggestis, & augescentibus, hyemèque ingruente, sanguis crudioribus particulis magis magisque saturatur, miserèque tandem obtorpescit, & segnescit; nec amplius chylum eousque subigere, & in finem suum adsciscere valet, ut non crassior remaneat, & copiosior, quàm ut per *angustias* adigi possit; unde Febres intermittentes *Quotidiana* enascuntur, quæ magnâ cruditatum vi instructæ sunt; tacitis enim incrementis magnam congeriem assurgunt, priusquàm Febrem educant.

Si denique sanguis *medio* se *modo* habeat, & crasi bene constitutâ (qualis adolescentium censenda est) potiatur, tum opulentior est, & magis balsamicus, quàm ut *Æstatis*, aut *Autumni* injuriis multum lædatur; proinde, eisdem urgentibus, pauculas tantùm cruditates admittit, easque eatenus subactas, ut per *angustias* modo prædicto expeditè transeant; & quamvis hybernum frigus cruditates aliquas hujusmodi sanguini apponit, vegeta tamen, & generosa illius fermentatio, calor, & circulatio impediunt; quò minus aut molem insignem, aut indolem crassiorem acquirant; propterea, succedente Vere, annòque meliorescente, sensim & tacitè absum-

Vel media
temperiei,
crasis.

mun-

muntur; ni aliquid interveniat (utpote *insolatio*, *nimia exercitatio*, *inflammatio*, *hypocausti* aut *balnei calor*, &c.) quod sanguinem nimis referet, exagitet, & rarefaciat, & cruditates, quas hyeme compressiori suâ compage mordicùs tenebat, (utì cremor lactis agitatus partes butyrosas) dimittit; quæ sic dimissæ, & huc illuc jactatæ passim sibi invicem occurrunt, & mediante suo lentore (utì particulæ butyrosæ, dum cremor lactis subigitur, coeunt) coalescentes majorem nanciscuntur molem, quàm ut *angustias* pervadant; sed in eisdem hærentes *Tertianam Vernalem* pariunt. Hæc tantùm hîc loci quasi de viâ saluto, cùm *Tertiana Vernalis* sequenti capite magis solenniter, & ex instituto discutiatur.

Ex præmissis patet cruditates diù in sanguine stabulari posse, ita ut *Febrilis horror*, aut *rigor* non excitetur.

Cur Cruditates quandoque in sanguine diù hospitantur, nullâ Febre excitantur.

Ratio. I.

Nunc nobis incumbit rationem investigare, quare, quamvis in sanguine per aliquod tempus maneant, tamen non æstum, aut febri- culam cieant.

Primo notandum est, quòd chylus licèt indies sanguini affunditur, nullam tamen Febrem excitat: unde constat, sanguinis & chyli commixtionem non adeò sanguinem referare, ut particulis calorificis debacchandi, & lasciviendi ansam præbeat; ratio manifesta est; quia nimirum hi congeneres, molles, & oleosi

oleosi liquores sibi invicem faciles superficies concedunt, amicóque amplexu, & firmâ pace devinciuntur, ac mediante aliquali suo lentore cohærescunt; quo pacto particulis sulphureis & spirituosis, remoram injiciunt; non ideò mirari licet, si *crudiores* hujus chyli *partes*, magisque fatuæ, viscidæ, & ignavæ perturbationes febriles non statim cieant.

Secundò, Quòd frigidiori anni parte (*Autumno* nempe & hyeme) sanguis reverà contractior est, & compactior, vel (uti quidam loquuntur) *concentrator*; dictis ergò tempestatibus ægrius dilatatur sanguis; nulla autem notabilis fermentatio sine rei fermentatæ dilatatione instituitur, quia particulæ motitantes majus spatium occupant; dilatatione igitur impeditâ, fermentatio aut deficit, aut plurimum languescit; sic liquores in vasis plenis, probèque obturatis vix fermentescunt; hâc ratione mustum (vulgò *Stum*) ab Oenopolis in statu primigenio diutissimè conservatur. Ex his videre est, quod nihil obstat quin cruditates in sanguine per magnam Hyemis partem delitescere queant sine levissimâ caloris febrilis intimatione; ni, (uti prius dictum fuit) aut immaniter excrescant, & *Quotidianas* causent; aut, sanguine nimis agitato, referato, & expanso, in partes abeant, & coeant, ac *Tertianas Vernales* evocent; Sed de his plura alibi.

Ratio 2.

Tertiò

Ratio 3.

Tertio, Quod cruditates in sanguine cacochymico per multos annos sine febre hospitantur; Non est itaque quod quis dubitet, quin in diathesi febrili per aliquot menses illud fieri possit.

Causa Pro-
catartica.

Causæ Quotidianarum procatarcticæ ex omnium consensu sunt ea omnia quæ cruditates cumulare valent, ut pote alimenta humido cruda, concoctu difficilia, ventriculi frigiditas, cruditas, aut debilitas; aliorumque viscerum (sanguinis potius) frigidior & humidior temperies; mucosa & succida pueritia; pigritia, socordia, somnus immodicus, tempus hyemale, & nimia ingluvies; crassus, mollis, obesus, aut cacochymicus corporis habitus, &c.

Signa diag-
nostica.

Signa diagnostica, sunt accessiones quotidianæ, quæ sub nocte ferè ingruunt, & sequenti mane à solis ortu (achronico quasi occasu) declinantes circa meridiem ἀπὸ γεγῆσθαι aliqualem, minùs verò integram, subeunt. Paroxysmi diuturniores, plerumquæ ad octodecim horas, quandoque ad viginti, & viginti duas, imò (variùs tamen) ad viginti quatuor horas protracti. Invasio sine rigore, cum frigore tamen satis notabili, & leviusculo horrore. A doloribus mordacibus, rodentibus, lancinantibus, aliisque acutioribus plerumquæ immunitas. Calor sensim prorepens, segnier & inaequaliter accensus, adeo ut modo frigus, modo calor, & quandoque utrumque simul sentiuntur. Ca-

lor mitis, & minimè deurens. Sitis exigua, Urina in principio alba, tennes, & cruda; in progressu verò crassiores, & coloratiores. Pulsus parvus, rarus, & tardus. Præcordiorum intumescencia, inflatio, & distentio. Ventrículus plerumquè graviter laborans. Viscera, lien nempe, jecur, mesenterium, &c. obstructio- nibus, tumoribus, tensionibus, & infirmita- tibus infestata. Paroxysmi nullo aut minimo cum sudore (morbi præsertim initio) desinen- tes; & si contingat, aliquibus solummodo corporis partibus conspicitur. Quotidiana cir- ca Solstitium hyemale præcipuè grassantur, & si medicamentis, aëris mutatione, &c. non priùs curentur, Vere ex se desinunt; difficilis sunt curationis; variùs accidunt. Modò Tertiana succedit, modò præit Quotidiana; ejus paroxysmi ab externo frigore non raro evocantur, laxior etiam, obesior, & amplior corporis moles, hebetes sensus, prigritia, fa- ciei & cutis pallor, inter signa Quotidiane diagnostica numerantur.

In hujus libelli Primâ Parte cautum fuit, disparem esse Quotidianarum, & aliarum Fe- brium intermittantium rationem, quippe in Quotidianis intermissio multò brevior est, quàm ut ad aciditatem generandam sufficiat; in Tertianis intermittentibus (ut Quartanas fileamus) horæ ad minimum 30, vel 26 ad materiæ morbificæ acorem contrahendum exi-

Dispar est Quotidia- narum, & aliarum Fe- brium ratio. Quotidiana horror non provenit ab aciditate.

Ratio I.

exiguntur; opinione ideò majus videbitur, si in *Quotidianis Febris* horis 6, 5, 4, 3, 2, aut nonnunquam unâ horâ, imò paucularum minutarum spatiolo (adeò breves sunt harum Februm intermissiones) generetur.

Fac tamen ita esse (quamvis à communi omnium sensu abhorret) cur non dantur mediæ (quoad intermissionis durationem) Febres inter *Tertianas*, & *Quotidianas*, quarum intermissiones ad 16, 17, 18, 19, 20, 21, aut 22 horas extenduntur? probabilius enim est, ut intensior aciditas pluribus horis, quàm minutulo illo tempore, quod inter *Quotidianarum* paroxysmos interjacet, producat.

Ratio 3. Accedit, quòd corporis calor, (quo aciditas plurimùm acceleratur in *Tertianis* intensior est, quàm in *Quotidianis*).

Ratio 4. Acida etiam in his *Febris* curandis auspiciùs usurpantur, quæ ægros in deterius traherent, aut saltem incassa forent, si ipsa *materia febrilis* ex se præproperè adeò, & avidè acorem concipiat.

Ratio 5. Nulla denique *aciditatis* vel levissima vestigia in his *Febris* apparent; quippe defunt *dolores mordaces*, *pungentes* & *rodentes*; *calor acris* & *sensum feriens*, *vigilia*, *rigor*, *appetitus*, &c. quæ omnia ab aciditate fluunt. Aciditas ergò non (ut quidam somniant) *Quotidianarum* horrorem efficit; quare aliud quoddam investigandum restat.

Hoc

Hoc autem, quicquid sit, partibus sensibilibus *contractionem* infert, quâ (modo prius ostenso) *horror*, *materia morbigica repulsio*, *omnia quæ* *pallor*, *frigoris sensus*, &c. inducuntur; ^{partibus sensibilibus} *omnia verò quæ istiusmodi contractionem* ^{contractionem inducunt, recensentur.} inferunt, sunt vel *repellentia* propriè sic dicta, ut *austera*, *terrea*, *acerba*, *acida*, & *actu frigida*; vel quæ volatiliori acrimoniâ membranas laceffunt; vel quæ mole suâ easdem gravant.

Quotidianarum *materia* cùm lenis sit, *pituitosa*, & *suavis*, (quod passim testantur ^{Rejiciuntur Acrida,} *Authores*, evincuntque *causæ procatartica*, *signa diagnostica*, & quæ à nobis modò dicta sunt) à quâvis acrimoniâ longissimè recedit.

Omnis etiam astringendi facultatis prorsus incapax est mollis illa, soporifera, & mucosa ^{Astringentia.} *substantia*; præsertim brevissimis illis *Quotidianarum* intermissionibus; prodigio enim par esset, si exiguo illo temporis spatio adeò pervertatur, ut naturam sibi ipsi planè adversam indueret.

Actuali itaque frigori, aut *quantitati gra-* ^{Actuali itaque frigori, aut quantitati tribuenda est.} *vanti* tribuenda sunt *Quotidianarum frigus*, & *horror*.

Celari nequit (quod omnes jure agnoscunt) *harum* nempe *Februm* materiam frigidiorē esse, cruditatūque immensam in eisdem molem calorem suppressere; ad omnia autem ^{Frigus ad omnia Rigoris febrilis phenomena explicanda non sufficit.} *horroris Febrilis phænomena* explicanda non

*Nihilominus
frigus horro-
ri febrili
subvenire
potest.*

*Quibus om-
nibus libra-
tis, materia
morbifica
quantitas
horroris fe-
bris Quoti-
diana causa
esse reperitur.*

*Externum
frigus quan-
titati quan-
doque sup-
petias fert.*

*Contractio
inchoata fa-
cile procedit.*

sufficit *merum frigus*, quoniam sæpiùs evenit, ut, febrili æstu etiamnum sæviente, sanguine fervescente, totòque corpore intensè satìs calente, in *his Febris* subitus *horror* ex improvviso homines invadat; nec hoc in *Quotidianis* novum, aut insolitum est: imò necessariò fit, cùm paroxysmus ad 24. horas exporrigatur. Nihilominus *frigus* non in totum rejiciendum sentio, cum sæpe *horrori* præstò fit, & (utì inferiùs monstrabitur) illi revera subsidium fert.

Sola jam superest materiæ morbificæ *quantitas*. Exploratissimum est rei quantitatem ita partes sensiles laceßere posse, ut contrahantur, (utì ex ventriculi, intestinorum, vesicæ, &c. contracturis patet) quare si in delicatiores illas *angustias*, densissimis membranarum plexibus, & exquisitissimo sensu dotatas, magna *cruditatum* fartura *pulsibus* vehementiùs (quasi tot festucis) arietantibus, adigatur, locula illa præter naturam distenta omnem rursus *contrahendi* occasionem attentè præstolantur, quam quovis modo oblatam, se restituendi causà, arripiunt, & proinde vel ipsius tantùm pulsûs, (qui cruditates priùs protrudebat) remissio illis contrahendi facultatem concedit; vel leviusculus aëris afflatus, subnocturnum frigus, &c. *contractionem* parit, quæ inchoata facillimè pergit; tam quia motus est maximè naturalis ad quem partes sensi-

fenfiles admodum proclives sunt; quàm quia, sanguine à dictis partibus aliquatenus repulso, frigus ingravescit, quod easdem validiùs *contrahit*; & *contractione* invalescente, sanguis magis magisque repellitur, ac vice versâ; donec *materia morbifica* in sanguinem repellatur, ubi, dum illius compagem plurimùm confundens, & interturbans, particulis calorificis sæviendi occasionem ministrat, *æstum* movet; quilibet enim liquor ad ferverendum proclivis extranearum particularum adjectione (modo in *Primâ Parte* exposito) incalescit.

Si quis adhuc nostram de hâc re sententiam non persuasam habeat: Propterea quòd

Tarda solet novulis rebus adesse fides,

secum recolat, quàm sit compertum ingluviem, pastûsque pleniores Febrium intermittentium paroxysmos accelerare; pastus verò novum solummodo chyli supplementum sanguini largiuntur, qui cùm recens sit, oleosus, & lenis, aciditatem obtundit potiùs, quàm promovet; *materiae* itaque *morbicae* *quantitatem* augendo partium *contractionem* excitat; idcirco magna ejusdem moles ad *horrorem* accersendum valet.

*Ingluvies
pastûsque
pleniores
cruditates
augendo pa-
roxysmos
accelerant.*

Quam levi de causâ vesica urinâ onusta ad gravamen amoliendum se contrahit? Ventri-

culus nimis repletus solummodo cibi intuitu, foetore, merâ corporis inclinatione, vel digito aut plumulâ in gulam immisso, imò sæpissimè (sine quâvis externâ causâ) ex se magnâ vi contrahitur. Quid plura? Videsis *Observationes superiori Parte* editas, quæ summam partium sensilium ad contrahendum propensionem exponunt.

Notandum porrò, quòd, cruditatibus succrescentibus, *Tertiana* in *Quotidianam* migrat, cujus intermissiones quintuplò, aut sextuplò breviores sunt; quamobrem si paroxysmi quotidiani ab aciditate proveniant, sequetur, quòd eadem *materia morbifica* aliquatenus aucta sextuplò minori tempore acefcat; quod rationi nullatenùs consentaneum est. Præsertim cùm magna rei quantitas (utì superiùs liquet) ejus aciditati remoram injicit. *Quotidianarum ergò paroxysmi à magnâ cruditatum quantitate excitantur.* Unde patet,

Cur illius accessiones quotidiane sunt, & intermissiones brevissima. Pulsibus enim à paroxysmi *declinatione* subsidentibus, qui in æstu membranulas ad arteriarum fines collocatas sanguine dilatato, & vehementiùs protruso distentas tenuère (larga *materia morbifica* quantitas partes sensiles continuò sollicitans, brevi tempore earundem *contractionem* (cui maximè intentæ sunt) parit. Verum enim-

Probat, quòd paroxysmi quotidiani à materia febrilis magnâ quantitate excitantur.

Omnia signa diagnostica sigillatim explicantur.

nimverò cruditatum quantitati multoties subvenit *externum frigus*, subnocturnum nimirum; vel quod à vestibus exutis, lectuli frigiduli introitu, &c. evenit, quo dictæ partes semper ad *contrahendum* facillimæ, & jam actualiter eò tendentes ad *contractionem* invitantur, adjuvante aliquali forsan ipsius materiæ morbificæ (nunc extra sanguinem caloris fontem stagnantis) refrigeratione.

Calor sensim prorepat: Quia partium *contractio*, adeoque *materiæ morbificæ* repulsio (nullâ in hac Febre aciditate urgente) segnior est; & pigrior *materia* in sanguine torpidiori tardiùs calorem excitat; Insuper tantus est ejusdem cumulus, ut necessariò calorem aliquantisper supprimat.

Calor etiam mitior est ob easdem causas.

Dolorum acutorum, mordacium, rodentium, & lancinantium plerumquè expers est Quotidiana. Quia aciditas, & materiæ acrimonia, (unde ejusmodi dolores proveniunt) in hac Febre defunt.

Urinæ in initio albæ sunt, tenues, & crudæ (quales in omni ferè crudiori morbo conspicimus.) Quoniam calor remissus est, & coctio languescit.

In progressu autem crassiores, & coloratiores, ob repetitos æstus, & materiæ coctionem aliquatenus institutam.

Pulsus rarus est, & tardus propter debiliorem sanguinis motum, & calorem remissorem. *Parvus*, quia sanguis minùs dilatatur.

Præcordia multoties intumescunt, inflantur, & distenduntur flatibus à cruditatibus, ventriculi pituitosis sordibus, & languore ortis.

Quare ventriculus etiam agrè se habet.

Viscera obstructionibus, tumoribus, & tensionibus laborant ob copiam cruditatum in eisdem stagnantium, & flatuum uberiores proventus.

Sudor in paroxysmorum declinationibus vix effluit: Pori enim à copiosis cruditatibus obturantur, & sanguinis motus languidior est; serum aciditate carens non adeò expeditè penetrat, & cùm minor sit in his *Febris* sanguinis dilatatio, ejus contractio (quæ in declinatione fit, & à quâ serum exprimitur) etiam minor est; præsertim, cùm & in ipsâ *intermissione* sanguinis perturbatio aliqua remaneat, quæ non finit absolutam eorundem in naturalem suum statum restitutionem.

Ideo circa solstitium hyemale ut plurimum grassatur, quòd cruditates vix citiùs in sufficientem molem excrescere possunt; & altâ hyeme, tam ob sanguinis pigritiam, quàm tempestatis graviores injurias magnos auctus patiuntur, eaque de causâ (ut priùs demonstravimus) exundant, & in angustiis cumulan-

lantur; & si non circa *solstitium* quantitatem morbificam obtineant, post unum aut alterum mensem fausto solis adventu minuuntur potius, quàm augmentur. Et Tertianæ Vernali (non Quotidianæ) proportionatæ evadunt.

Difficilis est curationis: Quia ingens est cruditatum cumulus, anni tempestas inimica, & sanguis humido-frigidus, qui debiliter coquit, & alterationi difficultèr cedit.

Rarius accidit: Quia ad eandem excitandam cruditatum magna quantitas requiritur, tantâque earundem copia vix alio tempore, quàm altissimâ hyeme congeritur, & ut plurimum, cruditates aut *Tertianam Autumnalem*, aut *Quartanam* pariunt priusquàm in molem *Quotidianæ* competentem cumulantur.

Paroxysmus ab externo frigore promptissimè accersitur: Quia partes exquisitè sensiles nimium distentæ, & gravatæ, levissimo cuiusvis rei nutui, quæ *contractionem* inferre valet, auscultant; frigus autem (utî sæpiùs notavimus) huiusmodi facultate præpollet. Quamobrè

Paroxysmi sub nocte ferè ingruunt, cum subnocturnum frigus (quod magis subitum est, & notabile ob præcedentem solis occasum) dictæ contractioni subservit.

Circa meridiem ἀπρυγεξίαν quàm sæpissimè subeunt: Quia, si sub nocte crebriùs invadant,

& *accessiones* ad octodecim horas protrahantur, circa meridiem de necessitate terminantur.

Paroxysmi ideò *productiores* sunt, quòd copiosa, iners, & torpida materia sensim tantum æstum promovet, & seriùs absolvit; præfertim cum sanguis etiam languescat.

Levisculus solummodo horror cum frigoris sensu *accessiones* inchoat: Quia sine aciditatis stimulo partium *contractio* ad rigorem usque non concitatur.

Modò frigus, *modò* calor sentitur, ob ingentem *materie morbificæ* congeriem, quæ non rarò in ipso æstu partium *contractionem* (à quâ sanguinem repellente frigoris fit sensus) parit; paulò enim tunc temporis vehementiùs in *angustias* non satis à leni calore dilatatas (ut liberè transire possit) adacta partes sensiles laceffit, & contrahere facit; unde, sanguine non nihil ab istis partibus represso, frigoris sensus subinde infertur.

Quotidiana Vere evanescit: Quia tum novæ vix succrescunt cruditates, & priùs congestæ febrili æstu, & calore solis indies magis, magisque coquuntur, & amandantur.

Quandoque Tertiana succedit, *quandoque* præit. Quia *Tertianæ materia* quovis pacto in tantam molem excrescens, quanta ad partium *contractionem* ex se (sine aciditatis ope) sufficit, *Quotidianas accessiones* evocat. Et

Quo-

Quotidianæ materia adeò imminuta, ut ace-
scat priùs, quàm ejus quantitas *contractionem*
inducat, *Tertianam* producit.

Intermissio minùs solida est, ob laxiores
materiæ morbificæ partes, quæ à crudioribus
diffuentes etiamnum aliqualem (quamvis le-
viorem) tumultum in sanguine excitant; &
quoniam cruditates copiosæ adeò sunt, ut vix
universæ (sine aliquibus in sanguine reliquiis)
in *angustiis* hæreant.

CAP. V.

De Febre Tertianâ Vernali.

TAlia rationum momenta, ubi de *Ter-
tianiis Autumnalibus* egimus, profe-
runtur; ut non ampliùs suspicari liceat, quin
cruditates *earundem* sint *causa*. A nonnul-
lis verò incautis (ne quid gravius dicam) in
dubium trahitur; utrùm *Tertianæ Vernales*
ab hujusmodi *cruditatibus*, an à *bile* (ab An-
tiquis celebratâ) proveniant? Quare ut & his
(utcunque incredulis, & à novis inventis aver-
sissimis) satisfaciamus, in hoc pulvere priùs
desudabimus, quàm *symptomatum* rationes,
aut aliud quodcunque aggrediamur.

Quòd Ter-
tiana Ver-
nalis à cru-
ditatibus,
non verò à
bili prove-
nit, variis
rationibus
evincitur.

Proinde, *Primò* notandum est, quod Au-
tumnus & Hyems ideò prorsus infames eva-
sere, quòd tempestates sunt cruditatum fera-

Ratio I.

cissimæ; at *Tertiana Vernales* brumam excipiunt, ac subinde sub illius casu, intensio adhuc urgente frigore, & tellure gelu rigente, pullulare solent. Qualis autem biliosus apparatus supponitur, cum omnia ad *cruditates generandas* conspirent? responsum subjiciat, qui contraria conciliare novit.

Ratio 2. *Secundò, Quòd Tertiana Vernales* locis humido-frigidis sæpissimè, calido-ficcis rarissimè observantur; Hoc peregrinantium nullus non testatur; illorum verò locorum aër cruditates suggerit; quibus calido-ficcus maximè obest. Quamobrèm hæ Febres a crudâ quâdam materia, & non à bile oriuntur.

Ratio 3. *Tertiò, Quòd* nullibi adeo epidemicæ sunt, ac ubi *Quotidiana*, aliæque *Febres intermittentes* frequentiores sunt, magisque sporadicè grassantur; hæ autem à cruditatibus proveniunt; ergo & illæ.

Ratio 4. *Quartò, Quòd Quotidianæ* (quæ cruditatibus, & pituitâ maximè sordescunt) *Tertianarum Vernalium* typos facillimè suscipiunt, & vice versâ; bilis autem nequaquam in pituitam, aut frigidiorē & crudiorē substantiam (tantillo saltem temporis spatio,) converti potest.

Ratio 5. *Quintò, Quòd Æstate* rarò aut nunquam se efferunt, & quò *Æstati* viciniùs oriuntur, eò breviores sunt, quò *Hyemi* propiùs eò diuturniores, & pertinaciores; unde concludere

derelictet *cruditates*, non *bilem*, earundem causam esse, quoniam *bilis* Æstate magis effera est, & morbos ab *illâ* enatos infensiores & frequentiores reddit.

Sextò, Quòd à venæsectione, aliisque causis sanguinis sulphur nimium minuentibus, aut obtundentibus hæ *Febres* protrahuntur, pejorisque moris evadunt; quæ, si *bilis* in causâ esset, optimam potius curationis rationem haberent. Ratio 6.

Septimò Quòd *bilis* ad rigorem, aut frigoris sensum inducendum ineptissima videtur, quandoquidem calidissima est, & aciditatem amolitur; & (si mea lectoribus arrideat hypothesis) levior & tenuior, quàm ut in *angustiis* hæreat, & irrequietior, quàm ut Febri intermissionem concedat; quò enim sanguis biliosior est, eò *Febres* magis sunt continuæ. Ratio 7.

Octavò, Quòd *bilis* non (ut Veteres somniavere) putrescit; cum amarum, siccum, & calidum, nequè ex se putrescat, nequè alia putrescere sinat; at *bilis* hujusmodi est: ergò. Ratio 8.

Nonò, In eorum urinâ, qui *his Febris* corripuntur, æquè ac in aliâ quâvis Febre (quod adversarios prorsus prostermit) cruditatum fidelissima conspiciuntur signa, à quarum coctione & evacuatione ægri convalescunt. Ratio 9.

Verum enim verò non dissimulandum est
Ter-

*Causa vul-
gò dicta bi-
liosâ recen-
sentur.*

Tertianas vernaes ab *insolatione*, aëre fervi-
do, calore balnei, hypocausti aut ignis; ve-
hementi exercitatione, nimis vigiliis; potu,
aut cibo calidiori; irâ, bubonibus, inflam-
mationibus, excrementorum retentione; eme-
ticorum, & cathartorum operatione, acriori
luctâ, & à quibusvis aliis rebus, quæ sangui-
nem violentius exagitant, fundunt, aut re-
ferant, suscitari; hæc enim cruditates prius
confopitas, sanguinéque compactiori placi-
dè delatas, ex illius sinu elabi, ac in partes
abire faciunt; & cruditates jactatæ (utî buty-
ri exemplo, & variis experimentis compro-
batur) sibi invicem passim occurrentes ob len-
torem suum necessariò coalescunt, ut *angu-
stias* pertransire nequeant; ubi hærentes, &
acescentes has Febres excitant. Hinc ratio
elucescit, quo pacto *insolatio*, &c. *Tertianas*
vernaes pariunt, *latentem* nempe *diathesin*
in actum educendo, non dispositionem fo-
vendo.

*Non diathe-
sin pariunt,
sed diathe-
sin solum-
modò in
actum dedu-
cunt.*

*Quare
ab Autore
causæ ex-
citantes
nominantur.*

Sanguine autem Verno tempore nullâ ex
his causis (quas vulgus *biliosas* appellitant, &
nos *excitantes*) perturbato, cruditates eodem
quieto statu persistunt; donec leni nativi ca-
loris, benignique *Veris* foru, sensim, absque
evidenti tumultu & febriculâ, coquuntur, &
absumentur Proinde Ver, licet cruditates
subsint, sine Febre non rarò transigitur.

*Iure merito
sic nomi-
nantur.*

Quod præmissæ causæ, quæ apud Vete-
res

res biliosæ audiunt, jure merito non *disponen-*
tes, sed *excitantes* habendæ sunt, adhuc ex
sequentibus magis constabit.

Ratio 1.

Insolatio, *hypocausticalor*, *nimia exerci-*
tatio, *emetica*, *cathartica*, cæteræque *ex-*
citantes causæ, meras & simplices tantum
Ephemeras ciere valent; propterea quòd nul-
lam *materiam morbificam* suppeditant quia
meræ sunt *actiones*. Unde fit quòd in *Ephe-*
meris, neque *rigor*, neque *materia morbifi-*
cæ coctio expectatur, aut deprehenditur.

Si *causæ illæ biliosæ* reverà *disponentes* essent,
cur non *Tertiana Febris Æstatis* potius sit,
quàm *Veris* genuina soboles, cum calidior
aëris conditio ad bilem promovendam magis
conferat? & cur eadem causæ æstate *Epheme-*
ras, potius quàm *Tertianas* producant? Non
ambigendum ergo, quin Verno tempore ali-
qua subsit *diathesis*, quæ ab hujusmodi cau-
sis in actum suscitatur; quæ Æstate adoles-
cente, evanescit. Ratio manifestissima est,
quoniam cruditates sanguinis, Verisque ca-
lore exhaustiuntur, priusquàm Æstas adve-
nerit.

Ratio 2.

Ratio 3.

Impossibile etiam videtur, ut *diathesis*
Febrilis semihorulâ contrahatur, at *insolatio*,
nimia exercitatio, &c. *Tertianam* (seu po-
tius *Ephemeram* illi præcedaneam) brevi illo
temporis spatio non rarò excitant.

Ratio 4.

Propterea *causæ disponentes* ex statuendæ
sunt,

*Causa dis-
ponentes &
procatarcti-
ca.*

*Causa exci-
tantes.*

*Signa dia-
gnostica.*

sunt, quæ cruditates generant. De quibus satis dictum est: & causæ excitantes sunt insolatatio, purgatio, &c. superiùs memorata.

Signa diagnostica (præter dictas causas excitantes) hæc sunt. *Tertianæ Vernales* appetente *Æquinoctio* se maximè proferunt; licet per totum ferè *Ver* subinde invadunt. *Primus insultus* plerumque *Ephemeræ* (nunc obscurioris, nunc evidentioris) speciem præ se fert; à cuius declinatione dubia quædam valetudo homines occupat, quæ, (emetito unius intermissionis spatio) à rigore verè *Tertiano* excipitur, quo punctiones subcutaneæ (quæ in præcedentè illà *Ephemerà* omnino desunt) sentiuntur. Nullum ferè *Tertianæ* diagnosticon in perturbatione illà, quæ primas morbi lineas ducit, percipitur. Rigor, quàm in *Quartanis*, brevior est, & magis subito invadit. *Veris* initio diuturniores sunt & contumaciores, quàm sub illius fine, & *Æstate* nullæ ferè apparent. Calor intensus, acris, & mordax rigorem sequitur; aestûque se viente, sitis est inextinguibilis; & respiratio magna; capitis dolor, vigilia, & non rarò deliria urgent. Vomitus sunt ut plurimum biliosi; pulsus magnus & celer; Urina flava, rufa, aut rubra. Accessiones vix ultra duodecim horas extenduntur. Omnium promptissimè in Febres continuas migrant; adeò ut mero decubitu in lecto, cubiculi tepore, aut quovis alio regimine, aut

aut diætâ calefaciente intermittere definant. E contrâ, *nimis refrigerantibus*, aut *vires labefactantibus*, utpote venæ-sectione, diarrhœis, &c. protrahuntur. *Omniū Febrium intermittentiū brevissima sunt, curatu facilissima, maximèque salutifera, accessiones frequentius anticipant, maximè autem cùm declinare incipiant. Modo ordinem servant, modo non. Insignis sanguinis perturbatio, aut Ephemeræ circa Equinoctium Vernale Tertianam plerumque evocat. Paroxysmorum declinationes quàm in Quartanis productiores sunt, & ut plurimum cùm sudore terminantur.*

Tertianæ Vernales ideò circa Equinoctium maximè se proferunt, quòd stricta, & gelida Hyems priùs obstat, quo minus sanguis causis excitantibus auscultet; & insolatio earum frequentissima causa circa illud tempus incautos allicit, & permulcet; & quoniam, si diathesis Hyberno tempore contracta circa Equinoctium non fuscitetur, tum (anno meliorescente) cruditates intra breve tempus coquuntur, & evacuantur.

*Signorum
diagnostico-
rum ratio-
nes sigilla-
tim reddun-
tur.*

Prima Tertianæ vernalis invasio Febrim Ephemeram emulatur: Quoniam à causis sanguinem perturbantibus (quæ Ephemeram tantum ciere valent) originem trahit, & sanguis cruditates suas non aliâ ratione dimittit, quàm ejusdem agitatione, & rarefactione.
Quare

Vix

Vix ulla insignis sanguinis commotio circa id tempus contingit, quæ Tertianam non accersit.

Ab illius Ephemeræ declinatione dubia quædam valetudo superest, quoad rigor verè Tertianus supervenit; cruditatum enim excitatarum aliquæ, viz. tenuiores (quamvis maximâ ex parte in angustis ab Ephemeræ declinatione confident) in sanguine remanent, & obscurum tumultum faciunt.

In rigore illo punctiones intercutaneæ sentiuntur, quæ non in Ephemerâ observata fuerunt; Nullâ enim ratione punctiones illæ ab aciditate provenientes sentiri possunt, priusquam cruditates in angustis ad debitum tempus morerentur. Hæc de causâ,

Nullum Tertianæ diagnosticon in præcedentem illam Ephemerâ apparet.

Rigor, quàm in Quartanis, ideò brevior est, Quod tenuior materia citius, & facilius in sanguinem repellitur, ubi æstus ciens rigori finem imponit.

Veris initio diuturniores sunt & contumaciores hæc Febres, quàm sub ejus exitu. Quia materia morbifica, priusquam calor solaris intendatur, copiosior est & crudior; & tempestas ad eandem coquendam minùs conducit.

Sitis inexplebilis, respiratio magna, frequentes vigiliæ, & deliria ab intenso calore, vehementi sanguinis motu, & rarefactione proveniunt.

Ca-

Calor intensus est, acris & mordax, ob sanguinem sulphureum, & vegetum; & quoniam Vere assurgente fiunt, quo sanguis magis indies attenuatur, & agitur, præsertim verò, quia tenuis materia sanguinem impensius dividit, & referat, & particulis calorificis absolutiorem libertatem impertit.

Vomitus biliosi in Tertianis Vernalibus frequentius observantur: Quia, quò magis sanguis calet, eò major est bilis excrementitiæ proventus; unde fit, quòd Æstate, locisque calidis copiosior est, &c. Quinetiam in his Febribus sanguis ut plurimum magis sulphureus est.

Pulsus ob sanguinis copiam, magnam dilatationem, generositatem. &c. magnus est, & celer.

Calor intensior urinam coloratiorem reddit.

Accessiones vix ultra 12 horas extenduntur: Quia particulæ calorificæ citius vehementiori æstu decoquuntur, & declinatio ideò incipit, quæ (modo in P. I. ubi de Declinatione egimus exposito) continuatur.

Notissimum est coctionem à calore remissione feriùs fieri; propterea hæ Febres regimine nimis refrigerante, venæsectione, &c. protrahuntur.

Omniū Februm intermittentiū brevissima est Tertianæ Vernalis; curatio facillima,

& *maximè salutifera*. Quia non tanta, quanta in *Quotidianis*, subest cruditatum moles; nec talis est earundem crassities, qualis in *Quartanis*; nec tempestas sanitati obest, ut in *Tertianis Autumnalibus*. Sed materia priùs in sanguine quasi semisubacta ab intensiori *Febris* calore citissimè coquitur, & absorbitur; unde & æger ab omnibus cruditatibus Hyberno tempore congestis liberatur; & illibata, firmaque sequitur sanitas.

Accessiones frequentius anticipant. Quia *materiae* tenuitas, ac corporis & aëris calor aciditatem accelerant. *Vid.* ea quæ *Part. I.* de aciditate dicuntur.

Maximè cùm declinare incipiant cunctantur: Tum enim corporis calor ob particulas calorificas tot paroxysmis profusas remissior evadit, quare aciditas tardescit; *materia* etiam *morbifica* jam extenuata ob minutulam ejus quantitatem ferius partes sensiles laceffit, & requisitam *contractionem* inducit.

Modò ordinem servant, modò non, propter *materiae* levitatem, & mobilitatem, quæ facile à sanguine paulò celerius movente per *angustias* impellitur; vel à quovis interno, aut externo frigore, &c. leviusculam *contractionem* pariente repellitur; vel à calore, &c. in *continuum* mutatur.

Paroxysmorum declinationes productiores sunt, cùm tenuior *materia* ægrius, & non nisi
sen-

sensim in *angustiis* hæreat, nec statim sanguinem à perturbationibus liberum relinquat.

Vasorum & sanguinis notabilis contractio *sudorem* in declinationibus pariunt.

Ex his, & secundo *hujus partis* capite patet, quàm immanis sit *Tertianarum Autum-
nalem*, & *Vernalium* discrepantia, quare operæ erit pretium earum discrimina recensere.

Autumnales Æstatis fervorem, *Vernales* gelidam sequuntur Hyemem.

Illæ anno in temperiem humido-frigidam delabente, *hæ* in calido-siccam assurgente grassantur.

Discrimen
inter Tertia-
nas Au-
tumnales,
& Vernales
variis modis
elucescit.

Illæ tempestate cruditatum feracissimâ; *hæ* cruditatibus inimicâ exoriuntur.

Illarum materia subito cumulata crudior est, & tenacior; *harum* autem *materia* sensim per Hyemem congesta, diutiùs vegetiori sanguine circulata, & penè semi-subacta multò maturior est; unde his Febribus correpti citiùs convalescunt.

Illis in proclivi est *Quartanarum* typum suscipere; *his* nequaquam.

Illas in Febres continuas sublevare arduum est; *hæ* verò subinde suapte sponte, levive errore in continuas facessunt.

Illas curare res magnæ molis est, & satîs impedita; *has* maximè quidem expedita; si

enim naturæ negotium permiseris, ex se ferè recedunt.

Illæ sæpiùs malè judicatæ in morbos caco-chymicos transeunt, malorùmque *Lernam* post se trahunt; *hæ* (nisi pessimè tractentur) salutiferæ sunt, sanguinémque purum putum reddunt.

Illæ misellos labore, æstu, &c. confectos, *hæ* juvenes ætatis flore constitutos, & opulentiori sanguine gaudentes adoriuntur.

Illæ à causis *biliosis*, seu *excitantibus*, rariùs, *hæ* (quantùm ipsi cernimus) ferè semper ab iis evocantur.

Illæ diætâ, regimine, & medicamentis calidis optimè curantur; *hæ* iisdem exacerbantur, & non rarò in *continuas* urgentur.

Illæ, (in senibus præsertim, & debilitatis) periculo non vacant; *his* verò laborantibus res quidem in vado est, ni gravis quidam error illos in *Syrtes* conjiciat.

In *illis* symptomata ferè omnia *remissiora* sunt, in *his*, (quamvis citiùs terminantur) *vehementiora*.

In *illis* longiores, in *his* breviores sunt paroxysmi.

In *illis* debita *coëtionis* signa seriùs, & rariùs observantur; in *his* auspiciùs, certiùs, & maturiùs. Adeò ut sæpiusculè à secundi, aut tertii *paroxysmi* declinatione deprehendantur

CAP. VI.

De Februm intermittentium in-
geminatib.

Cum advertamus omnes quotquot senſa ſua de *Febris intermiſſentibus* ſcriptis tradidère, *Febres duplicantes*, & *triplicantes* aut prorſus declinâſſe, aut perfunctoriè tantùm, & molli (utî aiunt) brachio tractâſſe, illos quidem ægrè ferimus; quid enim turpius, & inhonestius, quàm ut quis à ſuſcepto munere ſe ſubducatur, penſoque ſuo non abſoluto, manus de tabulâ tollat? Tenemur ergò, (quamvis difficillimo loco verſamur) non ab auſis ſuffugere; proinde pergamus, & an non hæ etiam ſalebræ complanari poſſint, videamus. Quod ut meliùs fiat, varias *materiæ morbiſicæ* conditiones perpendemus.

Materia morbifica { *tenuis.*
est vel { *crassa.* (*crassa.*
 { *partim tenuis, partim*

Quò *tenuior* est, eò citiùs (*uti in P. I. ha-*
betur) *acefcit*; & *faciliùs* (*ortâ partium con-*
tractione) *in fanguinem repellitur*; quò enim
tenuior est, eò *fluidior*; & quò *fluidior*, eò
mobilior.

Quò verò *crassior* est, eò seriùs acescit,
K 3 & ma-

*Materia
morbifica
varietates
consideran-
tur, ut sic
ingemina-
tionum cau-
sa investi-
getur.*

*Materia tenuior citius
acescit, &
facilius re-
pellitur.*

*Crassior
serius aces-
cit, & diffi-
cilius repel-
litur.*

& magis difficulter *contractioni* repellenti morem gerit. Unde (ut præmittitur) *Quartanarum rigores* longiores sunt, & graviores.

Porro *materia mor-
bifica* est vel $\left\{ \begin{array}{l} \text{copiosa.} \\ \text{exigua.} \\ \text{mediocris.} \end{array} \right.$

*Materia
copiosa pa-
roxysmos
accelerat.*

Quò *copiosior* est, eò citius *contractionem*, adeoque paroxysmum evocat: Ut ab ingluvie evenit, & variis rationibus in *Cap. de Quotidianis* probatur.

*Exigua re-
tardat.*

Quò *parciar* est, eò serius, & lentiùs dictas partes ad contrahendum sollicitat. Quantitas enim hâc in re aciditati suppetias fert; ut loco modò citato patet.

Quibus positis, necessariò sequitur, quòd si in uno homine varia sit *materia morbifica* consistentia, & levissimum partium *contractio* instituat, *tenuis* solummodò, & fluidior *materia* (*crassiori* immotâ remanente) in sanguinem repellitur, unde *partialis* oritur *paroxysmus*. Si autem fortis adeò sit *contractio*, ut *crassiorem* excutiat, haud dubiè *tenuior* etiam summovebitur. Undè *paroxysmus totalis* fit.

*Quantitas
debiliorem,
aciditas va-
lidiorem
contractio-
nem parit.*

Nota, Quòd *materiae* quantitas ad leviusculam *contractionem* excitandam sufficit; non verò ad vehementiorem, nisi ab aciditate adjuncta.

Febres intermittentes dicuntur *duplices*, vel *triplices*; cùm inter simplicium intermittentium *proprias & primarias accessiones* aliæ non prius observatæ, servato aliquali circuitûs ordine, pullulant; quas *emergentes*, sive *adventitias* nominare visum est; vel cùm singularis paroxysmus in plures dividitur: Ut in *Quotidianis ingeminantibus* evenit.

Febres intermittentes *duplices, & triplices* quæ sunt?

Nota, Quòd omnes *accessiones emergentes* sive de novo *adventantes*, semper *primariæ Febris* nomem adsciscunt, utcunque à se invicem abludant. *Verb. gra.* Si *Febris* ab initio *Tertiana* sit, tum si *emergat* una, vel alia *nova accessio*, *Febris illa Tertiana duplex*, aut *triplex* appellabitur. Idem de *Quartanis*, &c. dicendum est:

Accessiones emergentes primariæ Febris nomem adsciscunt.

De *Quotidianarum ingeminantibus*.

Quotidiana duplex est, aut *triplex*, quando *Quotidianæ simplicis accessiones* protractiores, in partes divulsæ, indies bis, aut ter, accedere, & recedere videntur.

Quotidiana duplex, & triplex describuntur.

Quòd autem sic se res habet, & *duplices*, *triplicis*que *accessiones* nihil aliud sunt, quàm *Quotidianæ longior accessio* toties ab *horroribus* supervenientibus interrupta, manifestissimum est. (1.) Propterea quòd *horrores intervenientes* in ipso æstûs statu, & vigore, (nullâ prius declinatione factâ) subitò invadunt, nullûmque conceditur respirandi tem-

Earum Paroxysmi sunt tantum *Quotidianæ simplicis longior Accessio* horrore uno vel altero interrupta.

Ratio 1.

Ratio 2. pus. (2.) Quòd singuli *duplicis*, & *triplicis Quotidianæ* paroxysmi *accessione primariâ* & *simplici* multo breviores sunt, imò omnes simul sumpti, (si *horrorem intervenientium* spatiola demas) ejusdem longitudinem non

Ratio 3. superant. (3.) Quia in *Quotidianis duplicantibus*, aut *triplicantibus primariis* ille *paroxysmus* omnino desideratur, nè dicti ingeminantes paroxysmi sint tantum primarius paroxysmus tot horroribus intercisus; non autem existimandum est, quòd novæ acces-

Ratio 4. siones paroxysmum originalem auferant; ergò. (4.) Ad nostram opinionem stabilendam non parum facit, quòd si in *Quotidianis duplicantibus*, aut *triplicantibus* materia morbifica medicamentis, anni clementiâ, &c. imminuatur, res denuò redit, quo prius fuit, & *duplices*, aut *triplices* paroxysmi in unum simpliciter *Quotidianum*, eodémque modo, ut prius, protensum, quasi coalescunt. Quod planè arguit accessionum ingeminationes à *materia morbifica excessu provenire*, unàmque primariam accessionem ab *emergentibus horroribus* cruditatum magnâ vi excitatis in plures partitam esse.

Tot, & tam
frequentés
horrores ab
aciditate
excitari ne-
queunt.

Horrores illos intervenientes ab aciditate oriri à fide abhorret, cum nullum sit inter æstus, & horrores intervallum quo *materia morbifica* acescere possit; quæ, si non in *simplicibus Quotidianis*; multò minùs in his

Febribus, ob cruditatum majorem cumulum intermissionis defectum, aliásque rationes è cap. de *Quotidianis* petendas, acescit.

Tota igitur res ingenti *materiæ morbificæ* Idcirco ab ingenti materiæ morbificæ quantitate proveniunt. *quantitati* tribuenda est, quæ tanta est, ut, æstu adhuc sæviente, nimia suâ mole partes sensiles ad contrahendum præpropere sollicitet, quæ, quò copiosior est, aut parcior, eò frequentius aut rarius horrorem à dictâ contractione ortum accersit, adeoque *Quotidianæ* *duplices*, aut *triplices* evadunt; & si *cruditates* denuò decrescant, *Febres* iterum fiunt *simplices*.

De Tertianarum ingeminationibus.

Tertiana ingeminantes.

Tertiana duplex est, cùm inter simplicis Earum descriptio. *Tertiænæ* proprias sive originales accessiones, alia, quæ triduanum circuitum observat, Una Tertiana duplex *emergit.*

Una Tertiana duplex est, quâ paroxysmus originalis, & emergens alternis diebus; quotidie paroxysmum habet, altera duos paroxysmos altera quâ eodem (viz. tertio) die invadunt. eodem die.

Tertiana duplex, cujus paroxysmi alternatim diversis diebus se proferunt, emergentem Illa potius imputatur. *habet accessionem Quotidianæ* paroxysmum referentem; quapropter hæc duplex *Tertiana* sive Semitertiana dicenda est. *imputatur*, sive *Semitertiana* rectius appellatur. *Emergens paroxysmus* non solum multò mitior est *originali*, sed adhibitis medicamentis (ni generosissima sint, quæ *ambas* Paroxysmus emergens Quotidianæ accessionem refert; mitior est, & citius curatur. *accessiones* uno ictu prosteruant) aut aëre emen-

emendato, citius disparet, & *originali* tanquam primò *occupanti* integrum suum jus relinquit; proinde *emergentis* materia ab *originali* & *inveteratâ* plurimum discrepat; & levior est, tenuior, & laxior.

Hujus
Tertianæ
duplicis
ratio.

Hæc igitur *Tertiana duplex* (sive potius *Semitertiana*) evenit, quia succrescit *materia morbifica* à *primariâ* Tertianæ simplicis *materiâ* multum abludente, tenuiori, magisque domabili, quæ unâ cum *veteri* & *contumaciori materiâ* in *senfiles angustias* protrusa (ob magnum uti in Quotidianis fit, cruditatum cumulum) earundem partium *contractionem*, leviusculam tamen (cùm sine aciditate excitetur) satis autem validam ad tenuiores, & novellas cruditates (easque solas) movendas, & in sanguinem repellendas, accersit. Unde *partialis*, seu *emergens paroxysmus* oritur; Interea *crassior*, & *tenacior materia* à languidiori illâ partium contractione imperturbata, in latebris suis solitum acorem præstolatur. Dum hæc fiunt, *paroxysmi partialis*, seu *emergentis* materia ab ejusdem *declinatione* in *angustiis* deponitur; quare quantitate auctâ, & *materiæ immotæ aciditate* nunc etiam provectâ, non multò post validior partium *contractio* necessario sequetur, quâ *utraque materia* in sanguinem repelluntur: Unde *totalis paroxysmus* parum aut nihil ab *originali* discrepans evocatur. Repulsis enim
acidi-

aciditate suâ *crassioribus cruditatibus*, fieri non potest, quin *tenuiores* repellantur. Ab hujus *principalis, totalis, sive originalis* paroxysmi declinatione, tam *vetustior & contumacior*, quàm *recentior & laxior materia* in *angustiis* confidet; quæ simul junctæ post aliquot horas quantitate suâ levem (qualis à *materiæ mole* fit) *contractionem* inferunt, undè denuò *levis horror, materia tenuioris, & fluidioris repulsio, & paroxysmi partialis, sive emergentis recursus*. Hoc pacto accessiones *partiales sive emergentes, & totales sive principales* alternis diebus recurrunt; usque dum (ut priùs dictum fuit) aut *utraque materia* generosissimo aliquo medicamento (cujusmodi *Cortex Peruvianus* est) simul tollantur; aut, tenuiori materiâ priùs coctâ, *paroxysmus emergens, relicto primario, dispareat*.

Ex his liquet quare *paroxysmus emergens* mitior est, & fugacior, ac (quod ad indolem suam spectat) *Quotidiana* potiùs, quàm *Tertiana* speciem exhibet; quare in *emergenti* non (ut in *totali, sive originali paroxysmo*) reperiuntur aciditatis vestigia, & *primarii paroxysmi* idem ferè stadium, & circuitum decurrunt, propriumque typum satè integrum servant; & quare alternatim se proferunt *emergentes, & primarii paroxysmi*.

Observatur etiam (quamvis rarò) *Tertiana duplex*, quâ duo paroxysmi tertio die in-

Ex ratione dicta, *Tertiana omnia* ejus phenomena elucescunt.

Altera *Tertiana duplex* est, quâ

duo parox-
ysmi eodem
die inva-
dunt.

Constat ex
duabus
Tertianis.

Hujus
Febris ratio
redditur.

vadunt, nullusque tempore intermedio. Quidam *duas Tertianas* vocant, jure quidem merito, cum non (ut præmissa Febris) quasi ex *Tertianâ & Quotidiana*, sed ex *duabus* reverâ *Tertianis* constet, quæ à duplici materiâ *unâ* tenuiori, *alterâ* crassiori, quarum quantitas simul sumpta minor est, quàm ut ex se partium *contractionem* ciere valeat, originem trahunt; *materia tenuis* (quâ talis) citius acescit, & facilius repellitur, quare levi solummodo acore acquisito, adjuvante, & (ut ab ingluvie fit) paroxysmum accelerante utriusque materiæ quantitate, levior partium *contractio* instituitur, quâ laxior & fluidior materia statim excutitur; illâ autem summotâ, & in sanguinem repulsâ, partes non amplius ad contrahendum urgentur, tam quia *materiæ crassæ* in *angustiis* residuæ quantitas nimis exigua est, quàm quia nondum ob segnitiam suam justum acorem assecuta est; unde, hâc materiâ quietâ remanente *paroxysmus* solum *partialis* à tenui materia ortus evenit; à cujus *declinatione* ejus *materiæ crassæ* in *angustiis* hærenti adjicitur, statimque tam à quantitate sic auctâ, quàm crassioris materiæ aciditate jam multum provectâ, vehementior contractio necessariò oritur, quâ *utraq; materia* repelluntur, unde *paroxysmus* *totalis* excitatur; à cujus *declinatione* *tenuior & crassior materia* in *angustiis* hærent, sed

tenuior

tenuior citiùs iterùm acescit, faciliùs repellitur, &c. undè fit paroxysmus priori *emergenti* respondens, & sic deinceps.

Datur (utì nonnulli perhibent) *Tertiana triplex* quæ 48 horis tres habet paroxysmos; adeò autem rara est, ut vix seculo observari possit, *Galeno & Riverio* semel tantùm occurrebat: Cùm nemo (quod sciam) ejus typum distinctè satis prodiderit, ac *de facto* vix inter Medicos constiterit, sufficiat dicere, quòd tres paroxysmi 48 horis invadere possunt; *vel* quia materiæ morbificæ *quantitas* toties partium *contractionem* ciet; *vel* *quantitas* duabus vicibus, & tertiâ vice *aciditas*; (modo ferè in *semitertianis* exposito.)

Datur (utì quidam volunt) *Tertiana triplex*.

Tres paroxysmi 48 horis fieri possunt. Ratio.

De *Quartanarum* ingeminationibus.

Quartana duplex est, quando duo paroxysmi duobus diebus continuis febricitantem adoriuntur, tertio quoque die ab omni accessione vacante. In hac Febre una materia *tertiana* est, & tenuior, altera *quartana*, & crassior; hæc quarto, illa tertio quoque die acescit, & ob fluiditatem citiùs & faciliùs in sanguinem repellitur, dum *quartana* & crassa materia ad acorem usque in angustis moratur, quem quarto solummodo die assequitur; hæc *totalem*, illa *partialem* paroxysmum parit, qui (perinde ac in duplici *Tertianâ*, sed longiore tempore) recurrunt.

Quartanarum ingeminationes.

Quartane duplicis ratione.

Quar-

*Quartana
triplicis
ratio.*

Quartana triplex est, cum inter veras & originales Quartana paroxysmos alii duo diebus intermediis se proferunt; adeo ut nullus dies sine paroxysmo prætereat. Hæc Febris oritur à *recenti materiâ copiosâ veteri quartanosa appositâ*, quæ ideò paroxysmum quotidie excitat, quia (ut in Quotidianis fit) *materiæ quantitas toties partes sensiles ad contrahendum sollicitat, concurrente quovis quarto die materiæ crassioris, & immotæ aciditate, quæ intensum & gravem rigorem (ut in Quartanarum paroxysmis fieri solet) evocat:* Unde fit quòd duo *intermedii sive emergentes* paroxysmi Quotidianæ, & *tertius* Quartanæ accessiones referunt.

*Ex præmissis
varia res
elucescunt.*

Ex his elucescit, quare Febres intermittentes pertinaciores, pejorisque moris, *ingeminare* solent; & *ingeminantes* adversis tempestatibus maximè grassantur; quare errores materiam morbificam novis cruditatibus augentes, ut *ingluvies, crapula, &c.* paroxysmos *emergentes* accersunt; & hæ Febres simplicibus rariores sunt, magisque (ut plurimum) suspiciosa.

CAP. VII.

*De Febribus anomalis quæ à communi
aliarum ratione deflectunt.*

Febres algidæ.

D*icuntur in quibus totus paroxysmus, aut
ejus pars maxima frigore, & horrore
insumitur.* *Febres al-
gida descri-
buntur.*

Febres *algidæ* post alias diuturnas Febres, immodicam sanguinis effusionem, magnâ-que *sulphuris & spiritûs* dispendia observantur.

Superiùs fatiè perspicuè edocuimus, (1.) Quòd particulæ calorificæ, & spirituosæ, quâvis *accessione* plurimùm dissipantur; & idcirco (2.) Quò diuturnior est Febris, eò magis sanguis frigescit, & elanguescit. (3.) Quòd crassa, & minùs fluida materia seriùs & difficiliùs ex *angustiis* expeditur. (4.) Quòd hujusmodi materia sanguinem minùs dividit & referat, quoniam non (utì tenuior) cum sanguine penitùs commiscetur. (5.) Quòd quò magis vel minùs sanguis dividitur, & re-feratur, eò intensiorem aut remissiorem calorem concipit.

Algidæ ergò Febres fiunt à crassâ materiâ *Earum ratio.*
in sanguine plurimùm confecto, & sulphure ac spiritibus spoliato, hospitanti. *Crassa* ni-
mirum

mirum *materia* vix, & non nisi magnâ *contractionis* vi, longóque nisu repellitur, quâmobrem frigus protrahitur; & si tandem istiusmodi *materia* in sanguinem retrudatur, æstum tamen (sensibilem saltem) suscitare nequit; tam quia sanguinem minùs referat, quàm quia gelidior sanguis lentam illam *materiam* non comminuit, quò meliùs cum sanguine confundatur; integris ergò portiunculis, & frustulis neutiquam confictis permanens, statim denuo (cùm neque sanguinis languidior motus, neque ulla illius aut vasorum dilatatio, ejus transitum promoveat) necessariò in *angustiis* hæret; priusquam sanguis incalcescat.

Hinc constat, quare pertinacissimæ sunt, & plerumque fatales; quòd nempe *crassa materia* à tam frigido & inertis sanguine difficillimè subigitur.

Ardentes.

Ardentes describuntur. Non rarò (inquit Sylvius) existunt *Febres intermittentes*, ac imprimis *Tertianæ*, in quibus breve, aut leve duntaxat, vel nullum ferè notatur frigus, vel horror tantùm mediocris præcedere calorem, ardoremque summum, eundemque post finitum paroxysmum sæpenumerò diutine permanentem, ac semper molestum; adeò ut nonnunquam novus paroxysmus priùs revertatur, quàm præce-

præcedentis calor auctior in totum remiserit.

Hæ Febres à *materia* levi & tenui sanguinè- *Earum ratio*
que valde sulphureo, spirituosò, & vegetò
proveniunt.

Frigus & horror vix sentiuntur, quoniam *Cujus opera
phenomena
explicantur.*
tenuis & fluida materia, (aut ejus saltem
pars aliqua) ortâ partium *contractione*, è ves-
tigio in sanguinem repellitur, quæ ob tenui-
tatem suam cum sanguine (ut liquor cum li-
quore) citissimè confunditur, unde sanguis
sulphureus, & spirituosus (momento quasi)
impenfius divisus particulis calorificis debac-
chandi facultatem concedit, *summumque ar-*
derem concipit, & propterea quasi æstro per-
citus (torrentis instar), reliquam (siqua sit)
in *angustiis* materiam morbificam secum sta-
tim abripit, & in sinum suum recipit, eoque
adhuc magis exæstuat, & furit.

*Ardor post finitum paroxysmum diutinè
permanet.* Quia (ut in *Tertianis vernali-*
bus non rarò evenit) *materia morbifica* ob
ejus tenuitatem, sanguinis concitatio-
rem motum, & vasorum summam dilatationem vix,
(ac non nisi sensim) in *angustiis* congeritur,
*adeò ut nonnunquam novus paroxysmus prius
revertatur, quam præcedentis calor auctior
in totum remiserit.* Vid. cap. de Tert. Vernal.

Hæc igitur Febris inter *Tertianas conti-*
nuas potius, quàm intermittentes numeran-

da est; & levissimâ quidem de causâ in Febrē prorsus *continuam* migrat.

Ideò *Febris hæc brevissima est*; quod *materia febrilis tenuissima* ab intensissimo calore citissimè coquitur.

Epialæ

Epialæ describuntur.

Dicuntur, in quibus ægri simul & ubique rigere, & aestuare videntur.

Earum ratio

Quamvis hoc permirum, portentique simile videatur, sat tamen constat hujusmodi Febres dari; nec ulla quidem (ut nobis videtur) demirandi causa subest; nam, si quando horror æstum derepente (ut in *Quotidianis*, *duplicibus* præsertim, & *triplicibus*) æstum excipiat, tum calor, qui non statim restinguitur, in omnibus partibus sentientibus ad quos sanguis pervenit, sentitur, & quasi ubique existere videtur; propterea quod fervidior sanguis plerasque corporis particulas perluit.

Sic *Frigoris sensus* eodem tempore totum corpus pervadit, quia sanguis (caloris scaturigo) passim à *contractione* superveniente ex innumeris minutulis vasculis per totum corpus dispersis exprimitur. Unde *calor & frigus* quasi simul, & *ubique* existere videntur.

Supponas (illustrationis causâ) quod uni parti sensu præditæ admoveatur ferrum candens alteri glacies, simul haud dubiè frigus & calo-

& calorem, sed in diversis partibus, senties; at si partibus sensilibus minutissimis penè innumeris per totum corpus sparsis calida admoveantur, & totidè aliis frigida, tum pro ratione partium diversimodè à calidis & frigidis affectarum, *calor & frigus* sentientur, (aliter concedendum est nec hujus nec illius sensum dari, quod absurdum est) sed confuse adeò, ut sensus (qui nequit minima distinctè percipere) judicabit *calorem*, & *frigus omnes, easdèque partes afficere.*

Hoc in omni alià Febre intermittente (Quartanà præsertim ob materiæ crassitiem) admodum familiare est, dum *horror* in *æstum* transit. Quoniam *materiæ morbificæ pars* aliqua in sanguinem repulsa calorem, ejusque sensum; & *pars altera* in *angustiis* residua aciditate suâ partes sensiles contrahendo, (adeoque sanguinem repellendo) frigoris sensum parit.

Lipyræ

Sunt illæ Febres, in quibus intus in visceribus calor satis urens in externis partibus frigus percipitur. Harum ratio adeò ex præmissis patet, ut vix ullam mereantur explicationem, adeoque usitatus est inter horrorem & æstum simultaneus ille *caloris interni*, & *frigoris externi* sensus, ut ferè supervacaneum sit harum Febrium distinctam speciem cæteris

Lipyræ describuntur.

Earum ratio anomalis annumerare; nihilominus frigus, & calor modo prædicto percepta in nonnullis Febris notabilia sunt, cum nempe *ma-*
teria morbifica tenacioris pars aliqua in exter-
 nis partibus firmius hæret; dum pars alia in-
 ternum in sanguine æstum fovet. Accedit
 quòd cruditates ex partibus internis citius in
 sanguinem rejiciuntur, quia, vasis ibi à calore
 magis dilatatis, vehementior sanguinis motus
 illas facilius abstergit, secumque avehit; quod
 in externis *angustiis* minus patulis non facile
 adeò evenit; quare frigus in externis partibus
 ut plurimum diutius permanet.

Siccæ

Siccæ quæ sunt. *Sunt illæ Febres in quibus sudoris parum, aut nihil effluit.*

Earum ratio *Sudor* in Febris non emanat; vel ob causas in capite de *Quotidianis* memoratas, quas vide: vel quia sanguinis continua ferè dilatatio, & perturbatio, serum (ut ostendimus) suspendit, quò minus à sanguine se-
 cernatur; quod in Febris ardentioribus & continuis evenit; quæ *siccæ* sunt, quoniam debita sanguinis, & vasorum contractio deficit, quâ serum exprimitur. Febres ergò *siccæ* semper sunt vel è *Quotidianarum*, vel *Tertianarum exquisitarum* genere.

Sunt

Sudatoria

Sunt, in quibus sudor supra modum profunditur. Quod fit ab insigniori sanguinis & vasorum contractione, adjuvantibus forsan feri tenuitate, acrimoniâ, copiâ aliisque sudoris requisitis in *Part. Prim.* recensitis. *Sudatoria-
rum Descrip-
tio & Ratio.*

Perpenſis præcipuorum ſymptomatum, frigoris nempe, caloris, & sudoris prævaricationibus, & anomaliis, quæ ſuperſunt Februm intermittentium irregularitates exigui erunt momenti ad hypotheſin noſtram aſtruendam, aut demoliendam: vel enim præmiſſis anomalis quædantenus analogæ ſunt; vel extraneæ prorſus ab alterius diatheſeos, aut morbi complicatione orientes. Veruntamen nè ullo pacto ſuſceptis noſtris deeſſe videamur, eas etiam (non multis morantes nè tædio ſimus) ſuccinctè percurremus.

Tuſſiculofæ ſive Bechicæ

Ideò dicuntur, quòd Febricitantes tuſſi ſiccâ (rariùs humidâ) interturbantur. Tuſſis ſicca à particulis acidis bronchia, & arteriam aſperam irritantibus provenit: *humida cum catarrhalibus* (quæ ſequuntur) coincidit. *Tuſſiculofarum Deſcriptio & Ratio.*

Catarrhales

Sunt, ubi ſeroſi humores à pororum per partium contractionem conſtipatione, & *Catarrhali-
um Fe-
brium ratio.*

universali corporis compressione restricti à capite ad pulmones viam inveniunt, aut faciunt. Accedit, quod humores, transpiratione cruditatibus poros oppilantibus impeditâ, exuberant.

Sputatoria sive Ptyalodes

*Sputatoria-
rum Ratio.*

Eveniunt, quandò iidem humores simili de causâ os versus contendunt.

Micturientes sive Ureticæ

*Micturien-
tium sive
ureticarum
descriptio.*

Sunt Febres intermittentes in quibus Urina solito fusius redditur, quia, diaphoresi quodammodo præpeditâ, serum per vacarios renes copiosius defluit.

Dejectoria

*Dejectoria-
rum Ratio.*

A multâ alvi dejectione nomen fortiuntur, quæ quandoque à dictis serosis humoribus in intestina decidentibus proveniunt; frequentius verò à bili, quæ è cistâ felleâ corporis compressione, & concussione deturbatur; & (haud secus, ac aloetica quædam tinctura) sedes movet; eoque magis, quòd ob febrilem æstum copiosior sit bilis proventus.

*Bilis excre-
mentitia in
Febris
incremen-
tum patitur.*

Bilis excrementitia in Febris incrementum patitur. Quia à compressione horrificâ folliculus felleus sæpius inanitus novum supplementum avidius excipit; & repetiti æstus sanguinis sulphur exasperant, & acriorem reddunt.

Vomitoria seu emetica

A multo vomitu nomen trahunt, quem *Emeticarum
Descriptio
& Ratio.*
excitat bilis acrior, & volatilior Duodenum
adeò proritans & lancinans, ut illius motum
peristalticum (quod à nimia acrimonia usita-
tè evenit) invertat; quo inverso, bilis in ven-
triculum sublevatur, ubi (emetici ritu) ejus-
dem tunicas ad motum planè convulsivum so-
licitat, quo biliosa colluvies, vel saburra bili
tincta, per os, quasi è libratâ machinâ, rejici-
tur; hinc fit quod vomitus febriles plerumque
biliosi apparent; & hoc Medicis adeò impo-
suit, ut bilem Tertianæ (quâ ob intensiorem
æstum bilis copiosius generatur) causam sta-
tuerint, cùm revera Febris sit effectus, non
causa.

Non autem inficior, quin aciditas ventri-
 culum vellicans & cruditatum immunda con-
 geries, necnon serosi humores ejus cavitationem
 opplentes *bili* adesse, & suppetias ferre que-
 ant, nec dubito, quin ex se sæpiùs vomitus
 excitent, & tragœdiam ordiantur, ac bilis
 tantùm per motum ventriculi inversum duo-
 deno communicatum fursùm per pylorum
 exantletur.

Syncopales

A syncope nomen deducunt, quæ, Febre *Syncopa-
lium Des-
criptio &
Ratio.*
invadente, agros angit, & nonnunquam in
vita

vita discrimen adducit, necnon (rarò licet) quosdam è medio tollit. Hæ ab acidâ materiâ partium compressione nimis subitò in sanguinem repulsâ, & massam sanguineam coagulante proveniunt, propterea illius motus sistitur, usquedum spiritus & sulphur partim aciditatem leniendo, & subjugando; partim discurrendo, & calorem promovendo (instar cardiaci spirituofo-sulphurei) concretum sanguinem disgregent, & expediant. Unde fit quòd, syncope excussâ, calor statim gliscit.

Cardiacæ

Cardiacarum Descriptio & Ratio.

Eæ sunt, quas animi deliquia comitantur. Quæ oriuntur à superiori ventriculi ore acrioribus halitibus bilis effervescentiâ excitatis malè affecto; dicta enim pars præ cæteris ferè omnibus à quâvis injuriâ pessimè se habet, quia ob nervorum delatiorum plezum exquisitiùs sentit.

Torminales aut Colicæ

Torminalium aut Colicarum Descriptio & Ratio.

Sunt, in quibus ventris tormina mirè angunt; quæ modò ab acidis particulis intestinorum tunicis infixis, modò ab acriori bile enormes effervescentias concitante producuntur.

Præfocantes

Præfocantium Descriptio & Ratio.

A molesto suffocationis sensu nomen habent,

bent, quæ aliquando (rariùs tamen) spiritum prorsus præcludens agris vitam adimit. Di-
cta suffocatio Hypochondriacæ, aut Hyste-
ricæ affectione Febri conjunctæ debetur, dum
Febris diathesis illis morbis proprias plùs ni-
mis suscitât. Propterea Febres præfocantes
fœminis maximè familiares sunt. Verunta-
men non diffiteor, quin aliqualis præfocatio
ab aciditate partes respirationi inservientes
constringente provenire possit.

Anhelosæ

Fiunt à flatuum copiâ ab humoribus ni-
miùm agitatîs exurgentium, quibus ventri-
culus, & abdomen adeò distenduntur, ut dia-
phragma sursum fortiter sublevatum pulmo-
nes quasi in arctiori carcere concludat, quò
minùs se expandant, & pleniorẽ aëris hau-
stum assumant; quod damnum minutulis
respirationibus densissimè repetitis (quantùm
fieri potest) refarciunt; & ægri *anhelare*
coguntur.

*Anhelosa-
rum Ratio.*

Asthmaticæ

Procedunt à pituitâ lentâ in pectore nimîâ
aciditate constricto impeditâ, quæ respira-
tioni graviter officit.

*Asthmati-
carum Ratio.*

Arthriticæ

A doloribus arthriticis dicuntur, qui in

L 5

paro-

*Arthritica-
rum descrip-
tio.*

paroxysmo magis, in intermissione minùs urgent, & curatâ Febre plerumque supersunt.

*Earundem
Ratio.*

Hæ à diathesi Arthriticâ Febre excitatâ proveniunt. Quod satis liquet, quoniam Arthritis ultra Febrem excurrit, & protrahitur, & in paroxysmo magis, in intermissione minùs sævit; quódque nulla ratio reddi potest, quare hæc magis, quàm alia Febris materiam Arthriticam generet; imò vix ulla Arthritis sine præcedente febriculâ, aut sanguinis commotione homines corripit. Sed de his plura in tractatulo huic Medicorum opprobrio destinato.

Insanæ seu deliræ

*Insanarum
Descriptio
& Ratio.*

Sunt tantùm Febres intermittentes ardentiores quibus febricitantes deliriis, capitis doloribus, & vigiliis gravissimè laborant; eaque de causâ æstu declinante, somnóque obrepente, dictæ furix sopiuntur. Idem fieri potest à materiæ morbificæ quâdam in cerebrum metastasi.

Melancholica sive maniaca.

*Maniacarum
Ratio.*

A nimio spirituum & sulphuris dispendio & torpidæ materiæ copiâ profluunt; uti ex Sydenhamii verbis constat, quæ sic se habent; Licet (inquit non contemnendum symptomaticis genus referre, quod non tantùm purgationibus,

nibus, & evacuationibus aliis quibuscunque, venæ-sectioni præsertim, cedere dedignatur, verum & ab illis vires sibi acquirit. Illud autem peculiaris est, ac sui generis MANIA, intermittentes diuturniores (*Quartanas præcipue*) nonnunquam excipiens, quæ communem medicandi rationem aspernatur, & post evacuationes fortiores adhibitas in miseram quandam stultitiam degenerans, non nisi cum ipsâ ægrorum vitâ terminatur: Vid. Clarissimi Sydenhamii *Observationes Medicas*, p. III. Pace tanti viri, subjicere liceat, quòd hujusmodi *Mania* adhuc sæviente Febre (circa ejus finem verò) observatur, quamvis sæpius à Febris discessu notatur.

Siticulosa

A siti nimis importunâ nomen trahunt. *Sitis* in æstu magis aut minùs molesta est, prout calor intensior est, aut remissior, & serum sanguinis dilatatione suspensum (quò minùs os, gulam, & ventriculum irriget) firmiùs aut debiliùs detinetur. Si verò (utì quandoque fit) in ipso *horrore* gravis fit, respicienda est complicata diathesis à sale, & bili acriori orta, quæ jam agitata sitim fatis morosam inferre potest; vel si hujusmodi diathesis non subfit, tum calori interno, qui (modo superiùs tradito, quandoque, *horrore* urgente, plurimùm intenditur) tribuenda est.

*Siticulosa-
rum Des-
criptio &
Ratio.*

CAP. VIII.

De Prognosticis in Febris intermittentibus notabilibus.

EX omnibus præmissis varia, nec spernenda *Prognostica* (jugi experientiâ comprobata) eruuntur. Ea autem sunt vel *generalia* Febres intermittentes in genere respicientia; vel *specialia* quæ ad hanc vel illam speciem attinent. Utraque etiam sunt vel *fausta*, vel *infausta*.

Prognostica generalia boni ominis, sive fausta

*Prognostica
generalia
boni ominis.*

1. *Febres si intermiserint periculum abesse significant, Hippocr. Aphor. 43. Sect. 4.* Hoc *Aphorisma* à lugubribus *prognosticis* mox enarrandis variè restringitur. Nihilominus si pharmaca ritè adhibeantur (ni Febres sint malignæ, valde diuturnæ, aut vires pessimè prostratæ) non est quòd mortalibus terrorem incutiant.

2. *Hypostasis alba, & equalis in urinis auspiciatissima est, & agros ἐξωβέλων ponit.* Hinc enim certissimum est *materiam morificam* debitè coqui, & excerni.

3. *Nubeculae in urinis meliora spondent.* Quia digestionis integrioris haud levia sunt indicia.

4. *Lum-*

4. *Lumbrici sub morbi exitu ejecti firmam valetudinem brevi futuram prænunciant.* Quoniam cruditates, quibus aluntur, exhaustas significant; & propterea animalcula illa fame enecta, aut multum confecta ab intestinorum motu peristaltico detruduntur, & ejiciuntur.

5. *Paroxysmorum cunctatio, apparentibus coctionis signis, in Febris intermitte-
tibus, (præsertim Vernalibus) ideò boni
ominis est, quòd materia diminuta contra-
ctionem (rigoris parentem) seriùs evocat.*

6. *Erysipelas nonnunquam Febrim inter-
mittentium solutionem præagit.* Quia bilem & calorem palam fatetur, quorum adminiculo *materia morbifica* maturior coctio expectanda; accedit etiam, quòd cruditates attenuatas, validumque ad noxia eliminanda nisum denotat.

7. *Sic Icterus meliora auguratur;* Arguit enim *bilem excrementitiam* à sanguine non secerni, quæ cum sit calida, sulphurea, & amara, generosissimi medicamenti vicem subit, & morbum non rarò abigit.

8. *Ulceræ, & pustulæ in labiis erumpentes sæpenumerò sanitati præludunt.* Materiam enim morbificam aliquatenus subactam, & attenuatam (quoniam cruda & lenta evacuari, & cutem pervadere nequit) significant.

9. *Alvi fluxus Febrim intermittenti super-
veniens,*

veniens, materiâ jam coctâ, eam brevi solvit. Propterea quòd materia morbifica jam evacuationi habilis eo pacto foeliciter expurgatur.

10 *Febris intermittens brevior est; & securior, ubi bonus sit corporis habitus, & viscera benè affecta. Viribus enim constantibus, sanguine illibato, solidisque existentibus visceribus, ægrî faciliùs morbum eluctantur; & major adest ad cruditates coquendas virtus, quam ad easdem generandas vitium.*

11. *Tumores (praesertim majores) in abdomine, collo, & parotidibus: in carpis, aliisque partibus, à ligaturis, &c. subito se in conspectum dantes Febris discessum pollicentur. Quia significant materiam morificam à sanguine in particularem partem rejectam, proinde, causâ è sanguine sublatâ, Febris tollitur.*

12. *Sudores qui cutem rubore suffundunt, & pruriente uredine infestant, plerumque critici sunt; Procedunt enim à perversâ Febris materiâ attenuatâ exitum molienti.*

13. *Hæ Febres Exanthematis, & abscessu-
lis variolæ-formibus per totum corpus sparsis
quadoque (rariùs licèt) judicantur. Abscessu-
læ illæ proveniunt à copiosa materiâ morificâ
eatenùs coctâ, ut ad cutem usque passim pe-
netret; magis tamen crassa, & cumulata,
quàm ut liberè per cutis (vel cuticulæ saltem)
poros*

poros transeat; aut per renes, aliâque excretoria fecernatur. Quamobrem arteriarum pulsus eandem protrudens (talpæ instar) tubercula illa subcutanea efformat.

14. *Sudores foetidos magis criticos esse observatur; Quia corrupta materia unâ cum sudoribus excernitur.*

15. *Surditates subito obortæ harum Februm discessum prænunciant, ob materia morbificæ metastasin à sanguine in partes auriculares.*

16. *Febres subito contractæ, ni à debilitantibus oriantur, faciliùs abiguntur; Remotâ enim causâ, materia casu congesta, cum nulla subfit ad novas cruditates generandas diathesis, sanguisque satîs sit sincerus, brevî subigitur.*

17. *Æstate adventante, aërêve in calido-siccum mutato, sanitatis spes subit. Quia hujusmodi tempestates (utî experientiâ, optimâque ratione evincitur) cruditates coquunt, & absumunt, & Febris intermittentibus laborantes pristinæ sanitati restitunt.*

Prognostica generalia infausa.

I. *Omnes paroxysmorum ingeminationes malæ sunt. Proptereâ quòd pravam diathesin denotant, quâ nova materia morbifica generatur; proinde ægri, (viribus præsertim crebris accessionibus labefactis) ob crud-*

*Prognostica
generalia
infausta
sive malè
ominis.*

tatum

tatum accumulationem in discrimine versantur.

2. *Sirigor* (inquit *Hippocr. 4. Aphor. 46.*) incidat agro jam debili, lethale est. Quoniam ingens materiae moles (modo superius patefacto) præproperum illum rigorem accersit, & vires jam multum attritas obruit.

3. *Frigus modò, modò calor gravem cruditatum sarcinam* (quæ vires prosternere queunt) indicant. Vid. cap. de Febribus ingeminantibus.

4. *Febres algidae sæpenumero funestæ sunt.* Ratio in præcedenti capite patet.

5. *Urgente Hyeme, Autumno, aut tempestate humido-frigidâ, Februm intermittentium curatio ardua est.* Dictæ enim tempestates febrilem diathesin foveant, & cruditatum coctioni obsunt.

6. *Qui Febre intermittente laborantes plus justo comedunt* (in suo corpore quasi carnificem alentes) morbum nutriunt. Ingluvies enim (ut sæpius ostendimus) cruditates generat.

7. *Pleniores potus frigidi, & effati haustus Febres intermittentes protrahunt, & contumaciores reddunt.* Quia principia activa submergunt.

8. *Urina cruda* (præsertim si diutius persistat) nihil boni spondet. Quia coctio deficit, & vires, (urgente Febre) magis indies atteruntur.

9. *Omnis*

9. *Omnis virium insignior prostratio luctuosa est.* Ægri enim plurimum debilitati vix Febrem eluctantur.

10. *Crebra anxietates suspiciosa habentur.* Quia, si ingravescant (quod plerumque contingit, & semper metuendum) Febricitantes in extremum discrimen adducunt.

11. *Tumorum retrocessus res est periculosa alea.* Illis enim detumescantibus, materia morbifica stagnatione suâ depravata in sanguinem rejicitur, ubi lugubres effectus producit.

12. *Anhelitus frigidi in ipso æstu tristis sunt augurii.* Quoniam pulmones (propterea quod sanguis illos non liberè pervadit) frigescent, & tum quidè de vitâ conclamatum est; aut respirationis (plurimum oppressæ) celerrimæ vices non sinunt, ut aër inspiratus in pulmonibus caleseat; quod etiam periculosum est.

13. *Frigus extremitatum in æstu mala ominatur;* significat enim, vel quod materie morbificæ immensa quantitas (non obstante calore) partium sensilium contractionem (quæ frigus parit) evocat; vel (quod magis deploratum est) cordis motum languidiorem esse, quàm ut sanguinem ad extremas partes propellere valeat; vel utrumque.

14. *Epiala Febres calamitosa sunt ob cruditatum copiam.* Vid. Epialas inter Febres anomalas in precedenti capite.

15. *Sudores frigidi morbi pertinaciam, & quandoque mortem minantur.* Quia (ut in mortis agone accidit) Febricitantes admodum anguntur. Vid *Part. Prim.* ubi de sudore frigido verba fecimus.

16. *Convulsiones ideo sinistri sunt auspicii; quòd à materiâ morbificâ in cerebrum translata proveniunt.* Hoc plerumque (si non semper) evenit, cum coctio magis præceps sit, quàm ut nimia cocta materia copia statim evacuari possit.

17. *Coctionis signa in urinis (morbo nihilominus ingravescente) aut prædictam materiam in cerebrum metastasin (rarius licet) portant, aut indicia saltem sunt magnam, & gravem illius congeriem in sanguine subesse.*

18. *Sudor partialis inter pejora prognostica numeratur.* Arguit enim (ut in capite de *Quotidianis* diximus) vel cruditatum magnam copiam poros obstruentem, vel sanguinis languidiorem motum & spiritus fatiscen-tes, vel oppressos.

19. *Sudor multus quâvis paroxysmi declinatione sine ullo levamine effluens (vires exhauriendo) aegres indies in pejus ruere facit.* Quia, robore magis magisque attrito, morbus invalescit; & verendum est, nè tandem de Febricitante oppresso triumphaverit.

20. *Febres intermittentes contumaciores, pejorisque moris sunt, & non raro aegris vitam*

eripiunt, si sanguis humoribus (ut aiunt) melancholicis scateat, h. e. si sulphuris & spiritus magna adsit penuria; principiis enim activis confectis, nec calor ad materiam morbificam coquendum, nec vires ad morbum sustinendum suppetunt. Accedit, quod materia prædicta, (cùm in huiusmodi sanguine minùs subigatur) crassior est, & contumacior. Quoniàm vires morbo, & remissus calor cruditatibus coquendis succumbit.

21. *Alvi fluxus, materià morbicà nondum coctà, perniciosi sunt.* Quia in casum debilitant.

22. *Februm intermittentium discessus tempestate humido-frigidà, nullisque apparentibus debitæ coctionis signis, eà de causà cacochymiam certo certius post se trahit;* Cùm cruditates in sanguine debilitato consistentes eundem obruant.

23. *Paroxysmorum cunctatio sine levamine, & coctionis signis, morbum diuturnum fore indicat.* Quia aut materiæ morbiæ nimis crassæ, quæ ferius acescit; aut caloris (quo aciditas expeditur) defectus, aut (quod adhuc lugubrius) utriusque signum est.

Generalibus Prognosticis pertractatis, non expectandum (cùm omnium Februm intermittentium congener sit materia) specialia numerosa, magnæ momenti fore; sunt ta-

men paucula non prorsus in minimis habenda, quæ succinctè tantum (cùm eorum rationes ex præmissis elucescant) perstringemus.

Februm Autumnalium Prognostica.

*Februm
Autumna-
lium Prog-
nostica.*

1. *Quò Aestas magis fervescit, & Autumnus humidior est, eò sunt peioris moris. Ratio ex cap. de Tert. Autumnalibus desumenda est.*

2. *Venæsectio, alvi fluxus, omniâque debilitantia, & refrigerantia in his Febris perniciosissima sunt, & agrorum ærumnas protrahunt. Quoniam anno delabente, & tempestate humido-frigidâ existente, debilitando, & calorem supprimendo Febrilem diathesin fovent, & coctioni obstant.*

3. *A regimine & medicamentis calidioribus meliora ominamur ob contrarias rationes. Idem de aëre, & diætâ calido-ficcis dicendum.*

4. *Curatu difficiliores sunt, uti in cap. de Tert. Autumnal. & cap. de Quartan. præmittitur.*

5. *Vix unquam in continuas migrant ob materiæ morbificæ graviolem cruditatem, sanguinis humido-frigidam conditionem, & tempestatis segnitiam.*

*Tertianæ Autumnalis Prognosticon
singulare.*

*Tertianæ
Autumna-
lis Progno-
sticon singu-
lare.*

*Ratio, quâ præscire licet Tertianam Au-
tum-*

tumnalem in Quartanam delapsuram, aut sine eâdem discessuram, in *hujus Partis cap. 2. sub fine*, traditur.

Quartana Prognostica.

1. *Quartana æstiva breviores sunt. Quia calor æstivus eas, priusquàm hyems adveniat, non rarò abigit; & causa alicui emergenti, & fugaci ut plurimùm originem debent.*
2. *Quartana difficillimè curantur, ob rationes superiùs (cap. de Quartanis) allatas.*
3. *Senes, qui sexagesimum ætatis annum superârunt, Quartanâ affecti vix salvi evadunt. Senio enim confectis deficit calor, quo pertinacior Quartanæ materia coqui, & vires quibus morbi tædium sustinere queunt.*
4. *Quartana in continuam mutata, ut plurimùm, lethalis est. Quia ægri, detritis à Quartanâ viribus, spiritibúisque & sulphure penè exhaustis, Febris continuæ impetui succumbunt.*
5. *Qui melancholicum quendam humorem Quartanæ causam esse finxêre, urinas nigras melioribus auspiciis accersendas esse somniârunt.*

Hoc tanquàm prognosticon perfunctorium, & inane commentum ad precariam humoris melancholici hypothesein sustentandam, excogitatum rejicimus; quoniam hujusmodi urinas nunquam vidimus, nec quisquam se vi-

*Quartana
Prognostica
specialia.*

diffe nobis unquam retulit; nec (utì opinor) referre potest.

Februm intermittentium Quotidianarum Prognostica.

*Quotidianarum
Prognostica.*

1. *Pituita vomitu, aut sedibus rejecta boni ominis est.* Non tantum propterea quod levamen adfert, sed quia cruditates plurimum subactas, aut saltem minus lentas & viscidas (adeò ut à partibus internis facilius separentur) significat.

2. *Quò provectior hyems, eò Quotidiana brevior est.* Vere enim appropinquante, coetio benigno ejus calore indies magis magisque promovetur.

3. *Quotidiana in Tertianam mutata (praesertim Vernali tempore) optimam sanitatis spem facit.* Illud enim non contingit sine insigni materiae morbificae imminutione; utì ex superioribus enitet.

4. *Tumores (praesertim hypochondriorum) saepius hujus, quam aliarum Februm discessum praesagiunt, ob majorem cruditatum molem.*

5. *Facies magis florida & naturali rubore suffusa melioribus prognosticis annumeranda est.* Quia sanguinem à nimia frigidarum cruditatum farturâ aliquatenus expeditum significat.

6. *Quotidiana diuturna est.* Quoniam
mag-

magnus cruditatum cumulus à sanguine segniori non statim subigitur.

7. *Diurna periculosior est nocturnâ Hipp. Epid. sect. 5, 1, 64.* (*Diurna est quæ interdiu sævit, nocte remittit; nocturna quæ nocte invadit, & interdiu remittit.*) Quia tanta est in diurnâ *materiæ* copia, ut ad horrorem evocandum non (utî nocturna) subnocturni frigoris ope egeat. *Vid. cap. de Quotidianis.*

8. *Quotidiana protractior est, ubi nullæ sunt per vomitus, aut sedes cruditatum feliciores evacuationes. Ratio ex præmissis patet.*

9. *Si Quotidiana discedat, materiâ morbificâ nondum coctâ; vel pessima cacochymia, vel largi sequuntur tumores. Quia cruditates aut sanguinem vitiabunt; aut à sanguine rejectæ dictos tumores excitabunt.*

Tertiana Vernalis Prognostica.

1. *Omnia ferè bona sunt, utî ex cap. de dictis Tertianis apparet.* Tertianarum Vernalium Prognostica.

2. *Sub Veris exitu brevior est hæc Febris.* Ob rationis ibidem allatas.

3. *Ephemeræ circa Æquinotium Vernalem Tertianam ut plurimum prænunciat. Vid. ibid.*

4. *Pustulæ & ulcera in labiis, & naribus erumpentibus certiora sunt in hac quàm in*

aliis Febris sanitatis signa. Quoniam materia tunc temporis attenuata brevi absumitur; & nova vix succrescit. *Vid. ibid.*

5. *Quò ardentior est, & remissiones obscuriores, eò faciliùs in continuam transit.* Quia tenuior materia (à quâ hujusmodi Febris provenit) ab æstu, calidiori regimine, &c. statim adeò comminuitur, ut tota angustias pervadat, & Febrem continuam constituat.

6. *Tertianæ Vernales omnes aliis intermittentibus sæpiùs & promptiùs in continuas migrant.* Ratio ex cap. de Tert. Vernal. elucescit.

7. *Quò ardentior est, eò brevior, ob materie tenuioris promptissimam ab intenso calore coctionem.*

NOVARUM DISSERTATIONUM
DE
MORBIS ABSTRACTIORIBUS,
TERTIA PARS.

Curationis Synopsis,
Sive
Dogmatica Constructio.

NEminem in re Medicâ mediocriter versatum latet, medicamenta ad Febres intermittentes curandas numerosissima circumferri: Quilibet *Neo-doctorculus*, *Agyrta*, vaniloqua & delira *muliercula*, tressisque *Impostor*, qui bullatis nugis, & strophis quæstum captat, ementitum suum *Febrifugum* (quod vitiosâ nuce non emerem) in cœlum attollit, ac inflatis buccis proclamat. Quanta *pericarpiorum*, *periaptorum*, *amuletorum*, *carminum*, *sigillorum*, & *veneficiorum* circumvolitant dira, & infausta agmina? Quanta *emplastrorum*, *epithematum*, & *captaplasmatum* inquinamenta, dorsi, splenis & cordis regionibus; plantis pedum, temporibus, &c. admoventur? *Pharmaca* etiâ *interna* omni, quæ in *Pharmacopæiis* prostat, *formâ* ab his vel illis decantantur, & vix da-

M 5

tur

tur *vegetabile*, *minerale*, aut *animale*, quod non *Febrifugi* titulo decoratum fuit, & amplissimis elogiis evectum : Februm enim causâ non perspectâ, universi in tenebris errabundi (suavissimæ sanitatis restituendæ causâ) cuiusvis ferè rei, quæ ad manum fuit, periculum fecere, donec aliquid illis (ut opinabantur) ex animo cessit, quod protinus tanquam donum cœlitus delapsum coluere, licet reverà Febris ex se, aut aliâ aliquâ de causâ (non animadversâ) evanuerit; & quamvis, errore tandem comperto, aut imposturæ larvâ detractâ, inanes magniloqui auriculas sæpenumerò demittebant, nihilominus *Febrifuga* per fas, nefasque in immensum numerum excrevere, quæ dies deficeret percurrere.

Nos autem despectis popelli levitate, scotomate, & brutâ temeritate, meliora (pro facultate nostrâ) meditantes, indigestam, & diffusissimam Febrifugorum farraginem in meliorem & contractiorem ordinem redigere conabimur; supervacanea ergò, futilia, minùsque experta & usitata rejicientes, cætera in unum quasi manipulum colligemus, & intra certum modum coercebimus.

De humano genere pessimè merituri simus, si stolidæ plebeculæ, hominùmque quisquiliis plures medicamentorum formulas, (ceu gladium furenti) permittamus; eadem igitur
parcius

parciùs proferemus ; non enim imperitum vulgus, sed *Medicinâ & Philosophiâ* ornatos ambimus.

*Intentiones curativæ in hac re genuinæ,
& generaliores, hæ sunt.*

*Intentiones
curativæ
generales.*

1. *A Febris intercurrentibus præser-
vare.*
2. *Easdem (cum res postulaverit) palliare.*
3. *Easdem radicitus evellere.*
4. *Diathesin febrilem emendare.*
5. *Damna ab his Febris illata resarcire.*

CAP. I.

De Præservatione.

PRæservationis munus absolvitur, (1.) *Præserva-
tionis me-
thodus.* Sanguinem à cruditatibus liberum, & sincerum servando. (2.) Cruditates, si quando sanguini suggerantur, inhibendo, quò minùs in angustiis hæreant, & paroxysmos febriles pariant.

Sanguis à cruditatibus immunis servabitur, *Quâ ratio-
ne sanguis à
cruditati-
bus immu-
nis serva-
tur.* (1.) *Causas Procatarticas* in hujus opusculi limine editas tanquam pestem refugiendo, & res iis contrarias in consuetudinem adsciscendo, ex. gr. Aëris humido-frigidi vice calido-siccus, dyspeptorum eupepta, & debilitantium vice corroborantia in usum adducenda

da sunt. (2.) Si casu eveniat, aut vitæ ratio exigat, ut causas aliquas morbificas vitæ re nequeamus, iis protinus obvertantur diætæ & medicamenta, quæ earundem effectibus vires suas opponunt; ex. gr. si quis cogatur aërem humido-frigidum subire, aliave humectantia in primâ causarum procatarcticarum classe comprehensa usurpare; hæc de causâ.

Regimen
& diætâ
primæ
causarum
procatar-
cticarum
classi
opponenda.

Aër luculentis ignibus, hypocaustis, aromatatum & odoratorum suffimentis (quantum fieri potest) emendetur

Mensâ instruat cibis pipere, zinzibere, caryophyllis aliisque aromatis conditis, carnibus percoctis, aut probè assatis, pane biscocto, aliave penitus fermentato, percocto, & non nihil siccato: Avibus ferinis aridam colentibus, cujusmodi sunt alaudæ, passeræ, perdices, phasiani, urogalli majores & minores, turdi, rusticula, gallinagines, merula, coturnices, &c. Avibus etiam aquatilibus ferè omnibus præter anates, anseres, aliisque planipedes. Inter mansuetas eidem usui inserviunt gallinæ, capones, pipiones, galli & gallinæ Numidici. Ex quadrupedibus in mensis commodius apponuntur cuniculi, lepores, verveces, aliæque animalia firmiori, & minùs mucosâ carne prædita, modò non sint nimis annosa. Inter animalium partes caro musculosa, corda, jecora, & linguae exsiccate cæteris, anteponenda.

Præ-

Præmissis annumerandæ sunt Radices bat-
tata, pastinacæ, bulbocastani, sive glandis
terræ; argentina, sisari, symphyti, eleoselini,
raphanirusticani; cepæ, porri allii, eryngii,
angelicæ, zinziberis, & si quæ aliæ sint calidæ,
aut siccæ esui aptæ.

Cortices aurantiorum, limoniorum, ci-
treorum, sassaphras; cassialignea, cinnamo-
mum, nucis myristicæ involucra, &c.

Herbæ & folia; ut cerefolium, nasturtium
aquaticum, hortense, & hyemale; beccabunga,
petroselinum, piperitis, pulegium, serpil-
lum, porrum, cepula, allium ursinum,
hortense, & sylvestre, alliaria, hipposeli-
num, tanacetum, draco herba, hederæ ter-
restres, rosmarinus, ruta, mentha, salvia,
majorana, satureia, fœniculum, absyn-
thium, horminum, anisum, balsamita,
pimpinella, omniæque calidiora, quorum
sapor gustui arridet.

Semina anisi, coriandri, fœniculi com-
munis & dulcis, carui, dauci, erucæ, sina-
peos, anethi; cardamomum, grana paradisi,
caryophylli, aliæque calefacientia & siccantia,
quæ alliciunt, & palatum permulcent.

Fructus & baccæ; ut nuces moschata, cu-
beba, bacca juniperi, piper, mespili, corna,
amygdalæ, cinaræ, nuclei pini, capsicum,
bacca Bunnæ arboris (vulgò **Coffee-berries**)
mala cydonia, cerasa nigra, mora, nuces
juglan-

juglandis, pyra sicciora, oliva fructus exsiccati, &c.

Flores croci, salviae calendulae, menthae, sambuci, paraclyseos, nasturtii aquatici, & Indici; primulae Veris, lupuli, lavendulae, anthos, &c.

Aromatica omnia, & quævis alia calidosicca alimentaria, & salubria.

Ex præmissis quisque arbitrato suo parare potest convivia, dapes, secundas mensas, embammata, acetaria, & condimenta, prout visum fuerit, locique & convivarum consuetudo fert.

Potus sit vinum, præsertim austeriusculum & stomachicum, ut Rhenanum; rubrum, vel album Gallicum, &c. cerevisiæ fortiores lupulatae, probè coctæ, penitiùs fermentatæ, & claræ; hydromel, cerevisia, & vina absynthio, centauro, vel herbis, fructibus, seminibus, & floribus modò memoratis alterata.

Animus sit hilaris, nullo mœrore, aut solitudine cruciatus.

Exercitationes frequentes, eâ tamen lege, ut spiritus potiùs reficiant, quàm dissipent, & defatigent.

Alvus sit satis laxa; & subinde sudor, urina, & sedes (catharticis lenioribus mox enarrandis) provocentur.

Vigiliæ paulò protractiores.

Me-

Medicamenta efficacissima sunt amara, ut *Medicamentaeidemi
usui infero-
vientia.*
Cortex Peruvianus, centaurium minus
radix gentiana, serpentaria Virginiana, &
contrayerva; semina & folia cardui bene-
dicti, absynthium, chamamelum, ejusque
flores, summitates abietis, cupressi, &c. Salia
absynthii, cardui benedicti, rutæ, genistæ,
thymi, tartari, veronica, scordii, & vipera-
rum; sal Ammoniacus, &c. Omnia exsic-
cantia, calefacientia, diaphoretica, diureti-
ca, & anti-hydropica, ut lignum sassaphras,
guaiaci, buxi, fraxini, santala omnia, lignum
Lentiscinum, &c. radix sarsaparilla, enulæ
campanæ, fœniculi, petroselini, apii, &c.
summitates pini, juniperi, &c. aqua calcis
vivæ, &c.

Secundæ causarum procatarcticarum classi,
nimirum debilitantibus, utpote hæmorrhæ-
giis, &c. opponenda sunt corroborantia, ana-
leptica, spiritusque & sulphur restaurantia, *Regimen
& diata
Secundæ
Classi
opponenda.*
& stomachica præstantiora ex præmissis ferè
deligenda; quibus adjicere licet cupedias lau-
tiores, & generosiores ex vinis & euchymis
confectas, ova sorbilia, avenæ-gelatinam
(Anglicè *Plumpe*) cum vino Canarino &
saccharo devorata, cinaram, animalium
juniorum testiculos, glandulas, & linguas,
radices tragopogi, consummata & expressa
omnia minus mucosa cum vinis comesta, pista-
cia nucleos pini, &c.

Potus constet ex vinis opulentioribus, & cerevisiis fortioribus, præsertim superius laudatis.

Aër sit serenus, tenuis, & perflatus.

Exercitationes moderatæ.

Animus erectus, omnimordaci curâ, aut mœstitiâ vacuus.

Excreta & retenta mediocria.

Somnus refectiōi idoneus.

Regimen
& diæta
Tertiæ
Classi
opponenda.

Tertiæ causarum procatarcticarum classi, quæ ex dyspeptis consistit, adversantur omnia stomachica præsertim amara modò recensita.

Potus constet ex vinis austeriusculis, cerevisiis satis vetustis, absynthiatis, centauriatis, &c.

Aër sit purus, & serenus.

Exercitationes frequentiores.

Animus minimè perturbatus, & curâ solutus.

Excretio satis libera; convenit purgantia stomachica leniora subinde usurpare; qualia sunt Tinctura sacra, decoctum amarum, Hiera picra, alöerosata, Pilule stomachicæ cum gum. Pil hieræ cum Agarico, vel Tartareæ Quercetani.

Quâ ratione
paroxysmi
prævertun-
tur quam-
vis crudi-
tates in
sanguine
subsint.

Vigiliæ nonnihil producantur.

Cruditates jam sanguini suggestæ (quæ ex causis procatarcticis, appetitûs dejectione, urinæ cruditate, aliisque cacochymia signis de-

deprehenduntur) *inhibentur*, quò minùs in angustiiis *hareant*, & *paroxysmos febriles evocent*, si in eo statu *serventur*, quo sunt, priusquam Febris in *actum* educatur; h. e. (utì ex *cap. de Quotidianis* apparet) si *cruditates satis comminutæ in sanguine tranquilliori*, & *compactiori detineantur*, ut angustias *permeare queant*: Et tandem *prorsus tollantur*.

Cruditates eo statu custodientur. (1.) Si earum incrementis *obstemus*, ne (utì in *cap. de Quotidianis* ostenditur) *redundantes*, & sanguinem superantes corporis *angustias* occupent; aut *crassiores de novo suppeditatæ easdem trajicere nequeant*.

(2.) Si sanguis ab omni perturbatione (graviori saltem) immunis *perstet*, nè (utì in *cap. de Tert. Vernal.* monstratum fuit) *coalescentes angustias oppilent*.

Cruditatum incrementis occurrat, qui omnes Febrium intermittentium *Causas Procatarticas* devitat, & contrariis se *assuescat*, ut *suprà*.

Si cathartica *primis viis* detergendis visa fuerint *commoda*, præstantiora stomachica, *abstersiva*, & *cruditatibus adversantia* eligenda sunt, cujusmodi sunt, quæ in *hoc cap.* *proposita* fuere.

Notandum tamen, quòd catharsis blandè *faburram subducens instituenda est.* (1.)

Quia metuendum est, ne vehementiora san-

N

guinem

guinem exagitando, referando, & fundendo latentem diathesin in actum deducant. (2.) Ne vires, & spiritus diminuendo sanguificationi derogent, & cruditatibus generandis non parùm tribuant: Quinetiam *primarum viarum* sordes faciliori catharsi dejiciuntur.

Consultum duco, ut hujusmodi cathartica in *formâ solidâ* sub ingressum lecti exhibeantur, quoniam hujusmodi *formâ*, somno & quiete insequentibus, mitiùs, & seriùs operantur; & ut plurimùm, proxima priùs affulget Aurora, solitâque instat surgendi hora, quàm turbas cieant; quod tamen, ut adhuc securiùs præstetur, omnisque perturbatio, & intempestiva noctu molestia avertantur, expedit *laudani opiat* g. j. (plùs minùs) necnon *corticis Peruviani* tantillum dictis blandioribus catharticeis adjicere.

Cathartici formula.

℞ *Mas. Pil. hier. cum Agaric.*

Tartar. Quercetan. ana gr. xvj.

Cort. Peruvian. subtilissimè super Marmore levigati ℥ss.

Laudan. Opiat. gr. j.

Syrup. Absynth. q. s.

M. F. Pil. n^o. vj. sumend. sub lecti ingressum; repetantur quoties opus fuerit primas vias detergere.

Pari ratione in vomitoriis præscribendis, vix ultra *Zythogalam carduatam* affatim haustam *oxymellitis scillit. aut vin. scillit. ℥ij*, a ut saltem *Vitrioli ℥ij*, vel *℥j* assurgendum est, nec Medico excidat paregoricum ab emetici operatione semper propinandum, quo exhibito. somnus & quies imperentur, ut, si qua à vomitorio perturbatio oriatur, è vestigio, priusquam furibunda evaserit, & diathesin febrilem in actum exsuscitaverit, sedetur.

Formula paregorici.

℞ *Aq. papav. rhead. ℥ij.*

Cinnamom. hordeat.

Menthæ ana ℥j.

Diacod. ℥j.

M. F. haustus, finitâ vomitorii operatione, sumendus.

Sanguis debitam consistentiam, & tranquillum suum statum retinebit, si nullæ causæ excitantes (quæ cap. de Tert. Vernal. recensentur) interveniant; proinde oportet, ut in eis vitandis omnem operam locemus. Et, si necesse fuerit, paregorica, refrigerantia, & astringentia, ut alumen, bol. Armen. corall. rubr. margaritas; rad. tormentill. bistort. &c. usurpemus; vel styptico-amara, quæ (experientiâ testante) exi-

miæ virtutis sunt ad sanguinis tumultus confopios; *ut cort. Peruvian. aut rad. tormentilla, cum rad. gentiana, aut summitat. centaurii minoris mixta, &c.*

℞ *Cort. Peruvian. in alcool redact. ʒj.*
Syrup. è corall.

è ros. siccis ana q.s.

M. F. Bolus horâ somni sumendus.

Maximè convenit, ubi vigiliæ urgent, aut perturbationis in sanguine orientis suspicio habeatur, huic Bolo addere *laudan. opiat. g. j.*

Cruditates penitus tolluntur earum coctione, & evacuatione, sedulo tamem cavendum, ne, (cùm omnis coctio à calore fiat) sanguine nimis rarefacto, & agitato, cruditates dimittantur, & paroxysmos excitent. Quare in caloris gradu moderando omne Medici studium ponendum est, omnesque cogitationes ejus configendæ; Calorem Vernalem, qui cruditates Hyeme congestas sensim, & placidè (nisi sanguis à causâ aliquâ excitante inquietetur) sine febre abluat, tanquam debiti caloris aptissimum exemplar proponimus; Verè ergò (evitatis solummodo causis excitantibus) totum opus naturæ (sive potius benigno ejusdem calori) concedatur, ni tempestas sit, aut constitutio humido-frigida, aut dispositio cacochymica
sub-

subsit, tum enim temperatè calidis, & liquoribus paulò generosioribus (multò verò magis *autumno & Hyeme*) indulgendum est; prudenter tamen & cautè cum eis mercandum, interpositis nimirum *styptico-amaris*, ut *cort. Peruvian. &c. paregoricis*, & *astringentibus*; ex his ultimis convenit pericarpia modico sale imbuta continuò gestare; nec addubitet medicus hujusmodi tempestatibus, & constitutionibus paulò calidiora permittere, cùm sanguis ex se segnior sit, pacatior, & compactior, quàm ut statim (sine gravissimâ causâ) in furorem erumpat; at si nihilominus eundem gliscentem deprehendas, prædicta *mitigantia* in auxilium evocanda sunt, uti & *venæsectio*, *clysteres*, omniâque *refrigerantia*. Hoc pacto plures Febres tam intermittentes, quam continuas avertere potes, quamvis hæc methodus rarò aut nunquam usurpatur, imo vix quidem advertitur. *Vid. hujus Partis cap. 3.* ubi *materiæ morbificæ coctio* ex instituto tractatur.

CAP. II.

Curatio perfunctoria, seu palliativa, quâ paroxysmi, materiâ morbificâ non subductâ, sistuntur.

NON rarò ob labascentes, fractâsque vires, & Febris acerbitem, ægri in summum vitæ discrimen conjiciuntur, tum *Medici* probi, & prudentis est, quasi passis velis contendere, ut eos ex fati faucibus eripiat, nè mors morbum occupans omnem curandi ansam præscindat; quapropter *paroxysmi* temporius, & quasi tumultuariè inhibendi sunt, & ad efficacissima *palliativa*, quæ confestim paroxysmos prosterunt, tanquàm ad sacram anchoram (in quâ unica spes est) confugiendum, sunt enim ex *illis* aliqua, quæ penè intermortuos quasi ab inferis revocant.

Porro, operæ erit pretium paroxysmos suppressere, cùm ægri itinera (non alitèr commodè conficienda) suscipere, ac res momentosas (aliàs insuperabiles) transigere cupiunt; & ut induciæ, & levamen graviùs excruciatæ afferantur; ac non rarò, ut absolutiorem curam feliciùs auspicaremur, uti sequentibus patebit

Paroxysmi, non sublatâ materiâ, morbifica,

ficâ, inhibentur, omnia ad eum statum, quo constituta erant, priusquam diathesis febrilis in actum evocata fuerit, redigendo; dictus autem status (utî sæpiùs innuimus) in hoc consistit, ut cruditates satis comminutæ angustias pervadant, & sanguine firmiori crassi prædito conclusæ nullas perturbationes cieant. Quapropter,

Ad paroxysmos abigendos,

1. *Cruditates coalitæ denuò conterenda sunt. Quò expeditiùs sanguine, & sero permixtæ, angustiores meatus pervadant.*

*Paroxysmâ
sistuntur
cruditates
comminuen-
do, & san-
guinem ad
firmiorem
compagem
reducenda.*

2. *Sanguis compescendus est, & ad constantem, firmamque compagem reducendus: Si enim, hoc posthabito, & neglecto, cruditates (sine debitâ earum coctione & evacuatione) comminuantur; aut impeniùs sanguinem referantes, liberéque per angustias trajectæ, Febrem proritabunt; aut (utî ostendimus) sibi invicem occurrentes coalescent, in angustias hærebunt, & recidivam accersent.*

Quæ maximè quascunque res comminunt, sunt ignis, sive calor; fermentatio, corpora asperiora, & duriora motu prædita. Unde fit quòd ignis ferè nihil non in cineres, fumum, calces subtiliores &c. redigit; Calor tincturas elicit, digerit, coquit &c. Fermentatio sales, & olea in spiritus comminuit, &c. Quòd lima, radula, ferræ, lapides molares, &c. res illis admotas in pulveres

Ea recensentur, quæ optimè alias res comminunt.

redigunt; & *sabulum*, *arena*, *lapidum pulveres*, *pumex*, *cineres*, &c. *fordes* conterendo, & abradendo vasis ligneis, metallicis, &c. nitorem afferunt; quòd *pulvis corallii*, *fictilium Chinesium*, *sales*, (imprimis *austiores*, *magisque styptici*, ut *alumen*, *vitriolum*, &c.) *plantæ astringentes asperiores* linguam, fauces, dentes, ac alia quæcunque à squaloribus suis vindicant; quòd *Linteamina asperiora* optimè detergunt; & *Omasaria*, *Coqui*, *Icthyopola*, &c. *intestinorum*, *carnium*, *limacum*, *anguillarum* limositates sale absumunt; quòd viscosa, & mucosa vix sine cinerum, calcium, aliorumve pulverum, aut salium admistione, quibus plurimùm conteruntur, dividuntur, & distrahuntur, destillari queunt.

Calor &
fermentatio
rejiciuntur.

Lubentissimè agnoscimus ignem, calorem, & fermentationem corpora penitissimè comminuere, *materiaque morbificæ coctionem* (quæ nihil aliud est, quàm *consummatio* ejusdem *comminutio*) absolvere; nihilo feciùs *paroxysmis* solummodo *palliandis* ineptissima sunt, (1.) Quia sanguinem magis, quàm res fert, exagitant, & rarefaciunt, adeòque *intentiori* eundem pacandi, & confirmandi, obnituntur. (2.) Æstum promovendo ægris plurimùm attritis extremam debilitatem afferunt. (3.) Cùm solâ coctione operantur, quæ tardiùs (unâ forsan aut
alte-

alterâ septimanâ & quandoque pluribus) perficitur, evenire potest, ut morbus calore exacerbatus prius febricitanti vitam adimat, quam cruditates hoc pacto debitè subigantur, & evacuentur. Nec hæc quidem *palliatio*, sed *integra* dicenda erit *curatio*; quæ ad *cap. sep.* spectat.

Aspera ergò, & *dura*, ut *terrea*, *salina*, aut *terreo-salina*, eaque sola nostro scopo respondent.

Aspera ergò & dura huic scopo respondent.

Sales verò cruditates efficacius comminunt, quoniam promptius sanguinem ingrediuntur, & in corporis angustias (ubi cruditates delitescunt) citius admittuntur, quippe è ventriculo ob eorum fusionem, & acrimoniam, quâ ejus membranæ irritantur, illico ejiciuntur; dein ob vim suam penetrativam in venas lacteas ocius se insinuant, nullâque morâ factâ sanguinem subeunt; ubi aquosiori feri parte (cæteris omnibus in vasis sanguiferis contentis tenuiori) soluti, & delati, motûs arterialis adminiculo quosvis (vel angustissimos) corporis meatus rimantur; ac cruditates inibi stabulantes conterunt, & abstergunt; nec utique mirum; cum in carnibus inanimis, & frigidis sale conditis, (quarum pori calore deficiente, constringuntur; quibûsque nulla arteriarum protrusio, aut sanguinis fermentatio, penetrationem adjuvat, aut naturalis excretio cruditates aman-

Salium eximia in cruditatibus comminendis vires.

dat) limosas fordes absumunt. Hâc ratione *salia lixivialia, saltartari, vitriolum Martis, &c.* (dum istiusmodi fordes meatus obstruentes conterunt & abstergunt (tanquam egregia *aperitiva* meritis encomiis evehuntur, unde *leucophlegmatias, cacochymias, hydropes, aliòsque morbos* à crassis, & lentis humoribus enatos radicitùs evellunt; Quoniam dictos humores conterunt, fundunt, & sequaciores reddunt; poros excretorios expurgant, & corporis stagna per sudorem, urinam, sedes, &c. eliquant: Proinde probatissima etiam sunt *exsiccantia*, cum eorundem ope omnes superflui humores excernuntur.

Sic mucum, quo intestina muniuntur abradentes, & membranas sollicitantes sedes movent, & tormina excitant: Infusis, & decoctis dissoluta (penetrando, & abstergendo) medicamentorum vires eliciunt, crassiores, ac tardiores mulieres, agròsque palustres (humiditates exsiccando) fœcundant. Hinc fit, quòd cineres, & calces egregia sunt huiusmodi terrarum lætamina.

Concesso itaque, quòd luxuriantes humores salium vi è corpore derivantur, sanguis tersus magis, & compactior necessariò evadit. (1.) Quia liquidior ejus pars, quâ dilutus fuit, deest; & propriæ ejus partes magis exsiccantur. (2.) Aliquatenus etiam ob infixos

fixos salium cuneos obrigesunt. (3.) Sublatis interfluis humoribus, sibi invicem propius accedunt, & sanguis confirmatur; quælibet enim res, absumptâ ejus humiditate, ni ex partibus rigidissimis confletur, contrahitur, & firmiorem compagem acquirit; uti in *spongiâ, lignis, caulibus, fructibus, granis, seminibus, &c.* necnon in ipso *cruore* emissio, & frigefacto conspicitur. Concludimus ergo *salia* (præterquam, quòd cruditates comminuunt) sanguini firmiorem *crasin* (*alterum* nimirum ad paroxysmos tollendos *requisitum*) largiuntur; propterea nonnunquam ex se paroxysmos tollunt.

Terrea tamen *particula* (quæ & ipsæ asperitate suâ cruditates conterunt) *sanguinis consistentiam* à salinis particulis (modo præfatto) inchoatam *consummant*; his enim stypticitas, omnisque insignis constrictio debentur; quæ ideò rarefactioni, & dilatationi (sine quibus *fermentatio* institui nequit) validissimè resistunt, & tumultus ferè omnes restringunt. Hâc ratione *materiæ morbificæ* à *salinis & terreis particulis* comminutæ, ut *angustias* pervadat, à *stypticis & astringentibus* frænum injicitur, nè perturbationes pariat, aut sanguinem transfiliens in *angustiis* congeratur; omniâque *simili statu*, quo, dum *Febris* in fieri erat, *constituuntur*; & *paroxysmi evanescent*.

Terrea particula sanguini firmiorem compagem largiuntur.

Tam

Tam salinas, quàm terreas particulas *materiam morbificam* comminuere planè cernimus; *illæ* verò magis *comminuunt*; hæ potentiùs *astringunt*, ab utrisque verò simul junctis debitam *cuditatum comminutionem* justàmque *sanguinis coactionem* assequentes scopum destinatum attingimus; & paroxysmi inhibentur, donec aut medicamento vires conficiantur, aut *càusarum* Febrem *excitantium* aliqua (ut *purgatio, vomitio, intempestiva exercitatio, &c.*) sanguinem denuò exagitans, & reserans (eàdem planè ratione ac *insolatio, purgatio, &c.* ubi diathesis subsit, Tertianam Vernalem inferunt) *recidivam* evocat; quæ aliàs in terreo-salinarum usu persistendo, & *causas excitantes* fugiendo, certissimè anteverti potuit. Sed hoc magis ad *perfectam curationem* (seq. cap proferendam) spectat.

Propterea
terreo-salina
sunt præ-
stantissima
palliativa.

Ex his cernere est, *terreo-salina in paroxysmis abigendis primas tenere*. *Salia* enim sine *terreis particulis* non satè efficacitèr sanguinis compagem constringunt, & sero dissolutæ ocyùs se è sanguine surripiunt; ac, pro eorum vi *penetrativâ* per diaphoresin, diuresin, ac sedes, faciles exitus inveniunt. *Terrea* itidem *particulæ* sine salinis cùm duriores sint, sicciores, ac indomabiliore, & pylorum constringunt, nimias in ventriculo moras trahunt, vixque ob crassitiem suam sine optimis

optimis illis viæ ducibus venas lacteas (ab eisdem etiam constrictas) ingrediuntur. Porro, sales ad terreorum vires meliùs eliciendas conducunt; & terrea humoribus, & cruditatibus non adeò se immiscent, & implicant, ac salia; nec in *angustiores meatus*, quos cruditates occupant, promptè adeò se insinuant.

Ubi verò *major comminutio*, & *minor constrictio* requiritur, uti in sanguine torpidiori, & brumali tempore, *salia* quandoque paroxysmos fugant. Quandoque etiam *merita terrea*, ubi nempe *major constrictio*, *minor comminutio* desideratur, uti in sanguine rarefacto, ubi cruditates fati sunt comminutæ, five semi-subactæ. Tamen tum *hæc*, tum *illa* seorsim sumpta minùs fida sunt, quàm *terreo-salina*, quæ adhibitis cautelis mox subjiciendis, vix unquam optato eventu nos destituent.

Ad sanguinem pacandum, ejusque perturbationes consopandas egregiè sanè conducunt *narcotica*, & *paregorica*. Sed, cùm humores condensent potiùs, quàm comminuant, eorùmq; vires illico evanescant, *medicamenta* tantùm *subsidiaria* sunt, quæ, urgentibus nimis sanguinis *fermentationibus*, *vigiliis*, *doloribus*, *diarrhæis*, &c. usui esse debent; & tum quidem (quatenus tumultus sedant & sanguinis constrictioni non parum afferunt) plurimi æstimanda sunt.

*Narcotica,
& parego-
rica non ra-
rò iis sub-
serviunt.*

Nostram

Autoris
sententia de
terreo-sali-
nis confir-
matur.

Nostram de *terreo-salinis* sententiam ratione & veritate niti ipsa *palliativa* evincunt, *tum interna*, quorum præcipua sunt *cortex Peruvianus*, *alumen*, *vitriolum Martis*, *radix tormentillæ* cum amaris, & salibus exhibitæ: *tum externa*, ut *pericarpia* ex *bursâ pastoris*, *plantagine*, *radicibus tormentillæ*, *bistortæ*, *pentaphylli*; *pilosellâ*, *visco oxycanthæ quercifoliis*, *gemmis*, *visco*, aut *cortice teneriori*; *equiseto*, *floribus balaustii*, *rosis rubris*, *fructu cynosbati*, *prunis sylvestribus*, *mespilis*, *malis Cydoniis*, & multis aliis *astringentibus* cum *sale communi*, *alumine*, aut *alio quovis sale*, vel *aceto* contusis, & in *cataplasmatum formam* redactis; vel ex *conservis astringentibus*, *rosarum nempe rubrarum*, *prunorum sylvestrium*, &c. quæ cum *saccharo* (*salis unâ specie*) conficiuntur: *Astringentia* autem unanimi omnium consensu à terreis particulis, & *amara* à terreo-salinis vim suam mutuuntur, præclara ergò, & præstantissima (si non omnia) *Palliativa* sunt *terreo-salina*. Alia *cataplasmata*, *emplastra*, &c. ex *discussivis*, & *calidis* composita, *materiæ morbificæ* coctioni, adeoque *Febris curationi* absolutiori, non verò *palliationi* (utî in seq. cap. patebit) inserviunt.

Quâ ratione
operantur
cataplasma-
ta terreo-
salina.

Cataplasmata terreo-salina hâc ratione operantur. *Salia* cataplasmatum humore dissoluta quoddam *murie* genus efficiunt, quæ astringunt.

astringentium (seu *terreorum*) vim potentèr elicit sibi que adsciscit; eadem *muria* ob dissolutas salium particulas validissimè penetrat, quare cataplasmatibus carpi, ubi pulsus micant, aliève teneriori parti, tenui, & rarâ cute vestitæ, & vasis sanguiferis distinctæ admotis, dictæ *muria* (quæ quasvis vel solidiores & inanimatas carnes penetrare valet) facilis ad sanguinem patet aditus, eoque magis, quoniam partes cataplasmatibus subjectæ humido eorum tepore tenerescunt; Proinde, cataplasmatibus nocte dièque gestatis, salinæ, & terræ particulae sanguini continuò suppeditantur, donec earundem sufficiens (ad *cruditates comminuendas & sanguinem compellendum*) quantitas suggeritur, unde *paroxysmi* (eâdem ratione, ac si *terreo-salina* per os introsumpta fuissent) *sistuntur*.

Nihilominus nullus dubito, quin pericarpiorum, &c. stricta ligatio auxilii aliquid adferat; quandoquidem (rarissimè licet) ipsæ ligaturæ paroxysmos inhibent; non quia (utè vulgò traditur) sanguinis motum interrompentes febrilem fermentationem sedant, (quæ enim sanguinis motum impediunt eundem in furorem adigunt) sed quia dolor, qui à ligaturis fit, partes sensiles indefinenter lacerans, continuam earum *contractionem* (quæ etiam evenit à gravi, & permanente formidine, ab immersione in aquâ, &c.) parit; quæ mirâ
ejus

ejus communicatione in *Part. prim.* expositâ, totam membranarum seriem pervadit, vasâque sanguifera & omnes partes contractioni aptæ, dolore persistente, coarctantur; *cruda* ergò *particulæ* in sanguine (non secùs ac si ab astringente fiat) compresso (ad tempus saltem) detinentur.

Cortex Peruvianus
est terreo-
salinus.

Quòd celeberrimus *cortex Peruvianus*, cujus effectus, & præstantiam omnes summâ cum admiratione intuentur, *terreo-salinus* sit, sole meridiano clariùs elucet. Nemini ignotum est *stypticitatem* terreis, *amaritudinem* terreo-salinis particulis deberi; sed *cortex Peruvianus* est *styptico-amarus*: Ergò.

Non *oleosus* est, aut *sulphureus*, cum minùs sit inflammabilis; nec *spirituosus*, quoniam non tanquam corpus spiritibus refer-tum sensus ferit; nec *aquosus*, quia impensè ficcus est; Ergò *terreo-salinus* est.

Quinetiam arte chymicâ sollicitatus *terræ* & *salis* multùm; *spiritus*, *olei*, aut *aquæ* exiguum quantitatem præbet.

Quo magis alia *palliantia* terreo-salina sunt, eò certiùs paroxysmos tollunt; at *cortex Peruvianus* omnibus aliis longè antecellit; quapropter necessarium videtur, ut *terreo-salinus* sit.

Sic tandem proditur quâ ratione præclarus ille *cortex* ab Indiâ petitus, & *astringentia salibus*, vel *amaris juncta*, tum internè,
tum

tum *externè* adhibita *accessiones febriles* sup-
primunt.

Quòd autem *Cortex* inter *terreo-salina* fa-
cilè palmam præripit, & paroxysmos febriles
quàm certissimè fugat, medicos penè omnes
in admirationem rapit. Sed advertendum,
Quòd in quibusdam *terreo-salinis* particule
salina terreis laxè, & dissolutè alligantur,
horum terreæ particule in ventriculo cunc-
tantur, vixque venas lacteas subintrant, sed
trajectis per intestinorum foraminula minu-
tioribus, & acrioribus salinis, crassioribus
his particulis introitus denegatur, & *salina à*
terreis liberatæ in sanguine minùs efficiunt.
Hujusmodi *terreo-salina* facilè dignoscuntur,
quia gustui vix alium quam salinum saporem,
relictò circa linguam, & fauces stypticis
sensu, suppeditant; solæ enim *salinae* parti-
culæ, terreis exteriùs relictis, quæ styptici-
tate suâ fauces afficiunt, percolantur, & lin-
guæ porulos penetrant. Hujus generis sunt
alumen, vitriolum commune, vitriolum
Martis, & salia cum astringentibus arte tan-
tùm coagmentata; quæ ideo alvum etiam
magis constipant, proptereà quòd, salinis
particulis per *venarum lactearum* oscula tra-
jectis, terreæ magnâ ex parte in intestinis
restant.

*Quare inter
terreo-salina
excellit.*

In aliis *terreo-salinis* terreæ & *salinae* par-
ticule firmiùs coherent, & arctiùs se invicem

amplectuntur; tum è ventriculo simul eji-
ciuntur, & venas lacteas subeunt, junctisque
viribus paroxysmos debellant. Hæc *amari-
tudine* suâ dignoscuntur, quæ (ni nos nostra
fallit conjectura) ideò sentitur, quia terreæ
& salinæ particulæ arctiori nexu combinatæ
linguæ poros unâ permeantes, ob *terrearum*
asperitatem sensum rudiori modo, & ingra-
tiùs feriunt, aliter non reddi potest ratio, cur
non, (cùm amara sint *terreo-salina*) omnia
terreo-salina sint amara; & cur non amara
(saltem magis terreæ) non perindè, ac Vi-
triolum Martis, aut alumen alvum consti-
parent.

Ex his demùm alia *magis*, alia *minùs* ter-
rea sunt; hæc quia sal in illis prædominatur
amaritudine suâ citiùs, *illa* tardiùs gustûs sen-
sorium afficiunt, & amaritudinem suam ali-
quatenus reservare videntur; quia *terreæ*
copia requisitam penetrationem retardat.
Quamvis hæc, & *illa* cruditates comminuere
valent, amara tamen magis terreæ sanguinem
potentiùs constringunt, adeòque *palliatio-
ni* summum fastigium imponunt, & in hoc
Cortex Peruvianus omnibus aliis *amaris* an-
tecellit.

His præmissis, exigui erit negotii, quam-
vis maximi momenti, omnium phænome-
nōn à corticis Peruviani usu provenientium
rationes patefacere. Quamobrem, cùm sit
omnium

omnium *palliativorum* præstantissimum, cæterorumque scientia ex ejusdem consideratione elucescat, eis brevitatis causâ valedicemus, & ad hunc *palliativorum* facilè principem calamum restringemus.

Obiter notandum, quòd, præmissis ritè perpenſis, optima *cortici succedaneum* investigandi ratio apparet. *Aliquid nempe querendum est terreo-salinum, sed stypticoamarum, quod amaritudinem asperiores quasi in recessu habet, cujus compages, quoad salis & terræ nexum, stabilis est, & firma.* Inter *cortices* (utì nobis videtur) disquisitio instituenda est, quia *cortici Peruviano* magis sunt analogi, & ut plurimum admodum terrei; ac præterea *sal & terræ* in eis (qui aëris, venti, caloris, & frigoris injuriis, calli instar, obdurescunt) arctiùs sibi invicem alligantur: Minùs denique *oleosa* sunt, *spirituosa, & aquea.*

Phænomena à corticis Peruviani usu se proferentia explicantur.

I. *Corticis Peruviani vires in sanguine diutiùs persistunt* ob firmiorem illum *terræ & salis nexum*, qui non facilè resolvitur, præfertim verò ob *terrearum particularum* (quæ post cruditatum comminutionem ex se ad paroxysmos inhibendos sufficiunt) indolem indomabiliorem.

Phænomena à corticis usu
provenientia
explicantur.

2. *Præ omnibus aliis, ob rationes modò allatas, paroxysmos sistit.*

3. *Si, fugatis à cortice paroxysmis, ejus usus non continuabitur, morbus post aliquot septimanas ut plurimum recrudesceat. Quia, cruditatibus in sanguine remanentibus, adhuc Febrilis subest diathesis; quæ, aut absumptâ corticis vi, aut, sanguine purgationibus, aliisve causis excitantibus agitato, & referato, cruditates denuò (modo in Part. 2. c. 5. exposito) dimittuntur, in angustiis coacervantur, &c. unde recidiva fit.*

4. *Purgatoria, vomitoria, aliæque sanguinem exagitantia, & rarefacientia recidivas pariunt, ob rationem in præcedenti paragra-pho propositam.*

5. *Regimen calidum, decubitus in lectulo, vinorum & cardiacorum generosiorum usus, &c. corticis operationem aut eludunt, aut plurimum retardant. Quia sanguinis dilatio, & rarefactio, quæ à calore conciliantur, constrictioni, quæ à cortice expectatur, strenuè se opponunt.*

6. *Sic ulcus internum, pulmonum putà, renum, &c. non solum corticis effectum protelat, sed nonnunquam eludit, & paroxysmos prius abactos paucis diebus revocat. Quoniam heterogeneus, & sordidus ulceris ichor sanguini se immiscens ejus compagem referat, & perturbat, & febrem (quam Hecticam nomi-*

nominaamus) excitat, quæ (utî decubitus in lecto, insolatio, purgatio, &c.) dum sanguinem rarefacit, & exagitat, corticis vim *constrictivam* amolitur; &, (ichore sanguini perpetim suggesto) paroxysmos prius abactos denuò accersit.

- 7. *In Febris calidioribus, quarum remissiones obscuræ sunt, non rarò perniciosus est, & quandoque fatalis, præsertim si febricitantes lecto affixi sint, juvenes, temperamenti sulphurei, &c. aut tempestas calidior.* Ratio quidem in promptu est, quia nimirum sanguinis rarefactio ejus constrictioni, & quieti obest; & interea *materia morbifica* tam ab intenso calore, quàm à corticis particulis plurimùm subitòque comminuta sanguinem impensiùs dividit, in furorem adigit, funestòsque tumultus ciet; quare materia nondum eousque cocta, ut evacuari possit, magis tamen comminuta, quàm ut in *angustiis* hæreat, vehementiori sanguinis motu altiùs in cerebrum impingitur; unde fit, quòd febricitantes hâc infaußtâ, & lugubri methodo extincti (qui ob incautam, & stolidam medicastroorum temeritatem haud pauci sunt) convulsionibus, spasms, aut deliriis tentantur. Medico itaque piaculum fit corticis Peruviani promiscuus usus, quamvis opinio increbuit; *Quòd omnes Febres præcellentis ejusdem vi debellantur.*

8. *Ab ejus usu paroxysmus vehementior quandoque observatur, ob materiae morbificae praecipitem comminutionem priusquam sanguis ad nimias fermentationes inhibendas componatur, & constringatur.*

9. *Hujusmodi paroxysmus Febris (ni ex genere calidiorum sit) discessum plerumque praesagit. Significat enim sanguinem à cortice plurimum affici, licet non adhuc debitam constrictionem assequatur, quam, continuato corticis usu, & paroxysmi declinatione, ac intermissionis supervenientis frigore, & quiete ad sanguinis contractionem concurrentibus, ante paroxysmi futuri adventum satis certò adipiscetur.*

10. *Paroxysmus à corticis usu imminutus, aut in melius alteratus, agris in ejus usu persistentibus, idem praenuntiat. Quia hoc non tantum materiae morbificae comminutionem, sed & sanguinis constrictionem inchoatam denotat, aliàs enim fermentatio à solâ materiae comminutione exacerbescet; declinatione ideò, & intermissione (modo praedicto) conspirantibus, sanguis à cortice satis constringetur, priusquam proximus paroxysmus invaserit.*

11. *Diaphoresin parit. Quia partes ejus salinae serum fundunt, attenuant, & penetrare faciunt, ac poros à limosis obstructionibus expediunt: Et praeterea terrae particulae sanguinem coarctantes serum exprimunt.*

Unde

Unde etiam omnia ferè *astringentia* alexipharmaca sunt, & sudorem movent.

12. Ab eodem fonte profluit illa *copiosa, & limpida urina*, quæ corticis usum excipere (à Cl. Sydenhamio, à nobis, aliisque non paucis) *observatur*. Eò autem profusior est, quò magis diaphoresis à frigore, &c. præpeditur; unde lectulo affixis, aut quovismodo calentibus minùs competit. Ideò *limpida* est, quia serum citiùs à sanguine constricto exprimitur, quàm ut saturationi colore imbuatur; hâc de causâ urina copiosius reddita semper ferè limpida est.

13. *Liberaliores sudores, aut urina copiosa, & limpida paroxysmorum discessum significant*; quia à sanguine constricto (ut priùs dictum fuit) proveniunt.

14. *Quandoque sedes movet*. Quia humores à feri, & limositatum fusione, & sanguinis compressione defluentes intestina lubricant, & stercus fluidius reddunt; necnon salinis corticis particulis instructi intestinorum membranas ad excernendum irritant, & mucum abradunt.

15. *In substantiâ exhibitus longas in ventriculo moras trahit* ob terream ejusdem compagem, & indolem indomabiliorem, aliâque rationes superiùs allatas. Paroxysmos nihilominus tollit, proptereà quòd omnia liquida ab ægris hausta ejus tincturam (quæ in

ventriculo optimè elicitur) in sanguinem deferunt.

16. *In substantiâ sumptus certius & citius paroxysmos sistit.* Non tantum quia liquidis omnibus sanguinem versus tendentibus vires suas impertit, sed & ejus tinctura (utì modò diximus) in ventriculo optimè elicitur: Præstantissima est tincturas extrahendi ratio, ut commodum menstruum vasi idoneo inditum in calido loco collocetur, & sæpiùs agitetur; at ventriculus semper calidus est, continuò movetur, & menstruo efficacissimo gaudet. Ergò.

17. *Primi in recidivis paroxysmi plerumquè calidiores sunt.* Quia ob inducias datas spiritus & sulphur reficiuntur, & cruditates magis adhuc disgregatæ sanguinem penitiùs dividunt, &c.

18. *Liquores acidiusculi, & austeriusculi (ut vinum Rhenanum, rubrum Gallicum, granatorum, &c.) cum cortice exhibiti feliciter succedunt.* Quoniam ejus tincturam promptius extrahunt, & cruditatum comminutioni plurimùm conferunt, nec sanguinis constrictioni obfunt.

19. *E contrà, liquores molliusculi, lenes, & aquosi (ut serum lactis, zythogala, ptisanæ, &c.) male cedunt, cùm ineptissima sint ad vires ejus educendas menstrua, & insuper corticis asperitatem leniunt, & obtundunt.*

20. Cor-

20. *Cortex non tantum Febrem, sed nonnunquam etiam Hydropem inde ortum depellit.* Quia salinis suis particulis humores fundit, & poros excretorios detergit, partesque sensiles ad excernendum sollicitat; & præterea (*quatenus terreus*) serum, dum sanguinem constringit, exturbat; ac (*quâ styptico-amarus*) digestionem confirmat.

21. *Hecticis puerorum Febris occurrat.* Has enim, cum à cruditatibus proveniant, quas cortex absumit, extirpat; Porro fermentationis enormitates reprimat, & digestionem ab eodem emendatâ, sincerus & copiosus chylus lactis æmulus, hecticôque sanguini maximè proficiuus, conficitur.

Cautiones & canones circa Corticis Peruviani usum Observandi.

Ex præmissis liquet, (1.) *Continuatum corticis usum recidivas avertere*, (2.) *Purgationes, vomitiones, regimen calidum, ulcus internum, decubitus in lecto, omnesque causas excitantes corticis viribus adversari, & paroxysmos prius abactos revocare.* (3.) *Eundem in Febris calidioribus minùs faustum esse, & quandoque lethalem.* (4.) *Paroxysmorum alterationem, aut imminutionem eorundem fugam sæpenumero præsagire.* (5.) *Corticem in substantiâ efficaciorē esse.* (6.) *Acidiuscula, & austeriuscula commodissima*

Cautiones & canones circa corticis Peruviani usum observandi.

ejus vehicula esse, aquosa verò & mollia ineptissima.

7. Insuper notandum est, *Quòd, si in Febris calidioribus obscure remittentibus (quæ continuas redolent) calidis temperamentis, &c. urgenti aliquâ de causâ, corticem usurpare visum fuerit; ut melioribus auspiciis curationem aggrediamur, diurnus in lecto decubitus interdicator, nec, cum aeger se in lectum recipiat, crassis, aut nimis integumentis oneretur; aër ad frigidum potius, quàm ad calidum vergat; cortex acidiusculo, & frigido vehiculo propinetur; potus sit refrigerans (ut ptisana, &c. succo limoniorum, aurantium, spiritu vitrioli, sulphuris, &c. ad levem, gratumque acorem alteratus; venæsectio etiam, ubi plethora subest, celebretur, & si alvus non benè respondeat, injiciantur clysteres emollientes.* Hâc ratione Febrem veriùs intermittentem reddes, & periculum à corticis usu aliàs formidandum amolieris. Præstat tamen, ut cortici per aliquod tempus præmittatur hujusmodi regimen, quò æger adversus illius injurias magis præmunia-
tur. Quamvis cortex in his Febris res quidem lubrica est, & suspiciosa, nihilominus à prudenti Medico, adhibitis cautelis in hoc capite propositis, satis tutò exhiberi potest, at in hâc re multum quidem studii, & judicii ponendum. Agyrts ergò, & mulierculis
nefas

nefas sit, nullâ circumstantiarum ratione habitâ, universis Febricitantibus (quamvis apud Nostrates in more positum est) corticem indiscriminatim obtrudere.

8. *Ubi magna cruditatum congeries, corticis usus periculosus est.* Magna enim moles nonfacilè comminuitur, nec comminuta intra sanguinem coërcetur, sed redundans, & liberiùs jactata diras metastases semper minatur, & non rarò producit. Quinetiam pituitosæ sordes in ventriculo stabulantes corticis particulas oblinunt, & quasi visco implicant; eaque de causâ plurimùm obtunditur, & impeditur; & quandoque gravissimæ & insuperabiles in ventriculo massæ efformantur, quæ eundem opprimentes febricitantibus vitam eripiunt.

9. *In Quotidianis igitur, duplicibus præsertim, & triplicibus, aliisque ingeminantibus Febris convenit aliquid de cruditatum cumulo detrabere, priusquam cortex sumatur.* Cruditates diminuuntur, (1.) Emeticis & catharticis phlegmagogis & abstersivis, quæ sunt inter emetica *sal Vitrioli, oxymel Scilliticum, acetum Scilliticum, &c.* Inter cathartica *Pilula Tartaræ Quercetani, aliæque in capite præcedenti enarrata*, quibus semper adjiciendus est cremor tartari, vel tartarum vitriolatum, vel salium lixivialium superiùs laudatorum unum. (2.) Horum salium

lium usu temporibus inter catharſes intervenientibus. (3.) Partiali *materia* coctione, & evacuatione, quarum ratio ſeq. cap. edocetur.

10. In minorativis uſurpandis ratio habenda eſt cruditatum quantitatis, & plus, minusve earundem ſubducendum, prout in corpore magis aut minus ſcatent. Ex Cap. de Quotidianis, & Cap. de Febris ingeminantibus in P. 2. manifeſtum eſt, quâ proportionem in his, vel illis Febris abundans.

11. In Febris diutiùs, & perſpicuè intermittentibus cortex tutiſſimus eſt, & commodiſſimus. Quia præmiſſorum discriminum nullum ſub eſt, & ſanguinis paciori, & compactiori conditioni à corticis uſu expectandæ, harum Febris intermiſſiones non parùm tribuunt. Unde

12. In Quartanis, & Tertianis Autumnalibus; necnon Vernalibus minus exquisitis, & clariùs intermittentibus, optato eventu vix unquam deſtituimur.

13. Si in Febre ardentiori, ut pote Tertianâ exquisitâ, continuâ remittenti, &c. cortice ad ℥vj. vel vj. ſumpto, nullum levamen, aut notabilis in melius alteratio ſentiatur, ſed Febris potius excandeſcat, à corticis uſu omninò deſiſtendum eſt, & ad regimen refrigerans & paregoricum confugiendum; uſquedum Febris ad caloris gradum fatiſ remiſſum (à ſagaci

sagaci solummodo Medico dignoscendum) redigatur; & tum quidem (cautè tamen, regiminis frigidi præfidiis non omissis) cortex resumí potest.

14. *In segnioribus, & frigidioribus Febribus, ubi materia crassa est, & torpida, tempestas humida, aut frigida, & constitutio minus spiritiosa, & sulphurea, agris cum vinis tartareis, & austeriusculis, ut Rhenanis, &c. porrigatur.* Quia corticis virtutem expeditius eliciunt, & cruditatum comminutionem promovent. Et subinde vini haustulus illis propinetur.

15. *Istiusmodi vinis non incommode substituantur alia vina salibus lixivialibus, aut sale tartari imbuta.*

16. *Consultum est corticis exhibitionem à Paroxysmi declinatione auspicari.* Quia sanguis à declinatione plurimum contractus, & pacatus, corticis constrictioni facilius paret, nullumque intermissionis tempus incassum elabitur; quod in brevioribus intermissionibus magni quidem momenti est. Nihilominus hoc non impedit, quò minus quovis tempore, nisi paroxysmus urgeat, aut ingruat, dari possit.

17. *Si Febricitantes in summum vite periculum conjiciantur, aut alia aliqua causa morbi palliationem raptim peragendam suadeat, cortex majori quantitate, tenuissimo pul-*

pulvere, vinisque austeriusculis infusus, & cum eisdem agitatus sæpissimè repetatur; interpositâ ejusdem corticis tincturâ saturatissimâ.

18. Ubi agrorum res in discrimine non versatur, sufficit unius intermissionis spatium corticis ℥ss. ℥v. aut vj. exhibere. Detur ergò interdiu.

19. In Quartanis quâque quartâ horâ ad ℥ij.

20. In Tertianis quâque tertiâ horâ ad ℥j.

21. In Quotidianis & ingeminantibus (præmissis minorativis) quâque secundâ horâ ad ℥j. vel quâque tertiâ ad ℥iv; & quò intermissio brevior sit, eò sæpius, & majori quantitate concedatur.

22. Tinctura saturata multoties repetita substantiæ ferè æquivalet, magisque convenit, ubi ventriculus plurimum sordescit. Quia non (ut pulvis) in ventriculo impeditur.

23. Siquando ejus solummodo infusio Febricitantibus arrideat, expedit, ut sit omnino potus ordinarius; sic enim (haud secus, ac à substantiâ assumptâ omnis liquor sanguinem versus iter faciens ejus virtute imbuitur.

24. Si alvi laxitas palliationem impediat, aut eludat, astringentia, & opiata in usum vocanda sunt; ut tinctura rosarum, tormen-
tilla

tilla, bolus Armena, diascordium; laudanum opiatum, liquidum, &c.

25. *Si catharsis à corticis usu exigatur, lenioribus catharticiis cum laudano, & cortice mixtis (ut in capite præcedenti habetur) instituaturs; nè paroxysmi denuò evocentur.*

26. *Opiata & paregorica summo sunt usui, ubi vigilie, nimie fermentationes, perturbationes, & dolores, deliria, diarrhæe, aut dysenteriae febricitantibus molestiam afferunt; necnon ubi sanguis tenuis est, acris, aut calidus.*

27. *Ubi plethora, aut enormes effervescentie agros infestant, & in discrimen adducunt (& non aliter) sanguinem mittere licet.*

28. *A medicamentis quibuscunque, præterquam memoratis, vix ulla cortici accedit virtus, multa sæpe detrahitur.*

29. *Corticis optimè substituantur amara magis styptica (ut centaurium minus, &c.) cum astringentibus sumpta, & pericarpis terreo-salinis adjuncta.*

CAP. III.

Curatio consummata, quâ Febres intermittentes radicitus evelluntur.

F*ebres intermittentes radicitus evelluntur, si materia morbifica penitus tollatur; quod solummodo fit, eandem adeò subtiliter comminuendo, ut poros excretorios pervadere queat.*

Hujusmodi penitior comminutio solo calore (quæ ideò materiæ Coctio dicitur) absolvitur; quæ enim à terreo-salinis fit (utì ex recidivis, urinâ crudiori, &c. constat) inchoata est, & imperfecta, nec cruditates evacuationi aptas reddit; quæ calore debitè cocta facile eliminantur.

Verum enim vero non contemnenda est rudior illa à *salinis* & *terreo-salinis* comminutio: (1.) Quòd materia aliquatenus hoc pacto conficta à calore promptiùs subigitur; pari planè ratione, ac *digestio* in ventriculo sanguinis calori ad alimenta prorsus coquenda subservit. (2.) Quòd comminutio à *salinis*, & *terreo-salinis*, utpote *salibus lixivialibus*, *amaris*, &c. expeditissima est, utì *digestione*, quæ paucis horis; paroxysmorum *palliatione*, quæ non rarò uno, aut altero die absolvitur, manifestum est.

Quamvis materia morbifica solâ coctione prorsus

prorsus tollitur ; illud tamen fieri potest præmissâ, vel non præmissâ, paroxysmorum palliatione.

Prima Methodus.

Si, paroxysmis prius abactis, materiam morbificam coquere instituas, tum curandum est, (1.) Ut recidivæ inhibeantur. (2,) Ut sanguis ad coctionis munus obeundum debitè caleseat.

*Prima metho-
dus Fe-
bres inter-
mittentes
penitus tol-
lendi.*

Recidivæ avertuntur. (1.) Terreo-salinorum (sive palliativorum) usu persistendo. (2.) Errores graviores vitando.

Palliativa superiori capite continentur; quod vide.

Omnis in hac re error necessariò provenit, vel à causis disponentibus, quæ novas cruditates suppeditant; vel excitantibus, quæ diathesin adhuc latentem excitant; Illæ Part. Prim. cap. prim. Hæ Part. Secund. cap. quint. recensentur; quibus vitatis, exigui erit laboris, aut consilii materie morbigicæ coctionem sensim assequi, quoniam cruditates à terreo-salinis jam plurimùm comminutæ, & in sanguine caloris fonte detentæ, & fotæ indies magis subiguntur; præsertim cùm causas disponentes, quæ ex humectantibus, refrigerantibus, debilitantibus, & dyspeptis consistunt, avertentes non tantùm res omnes coctioni inimicas declinamus, sed

& eas declinando necessariò ad meliores no-
recipimus. Quinetiam *terreo-salina* (præfers
tim *styptico-amara*) quæ per totum hujus cu-
rationis decursum usurpantur, omnibus, quæ
diathesin foveant, opponuntur: *Primæ* nem-
pe causarum procatarcticarum *classi*, quæ ex
humido-frigidis consistit; quia (modo priùs
enarrato) valdè *exsiccant*. *Secundæ*, (debi-
litantibus nempe) quòd digestionem maximè
confirmant, & chylum penitiùs comminuen-
tia sanguificationi plurimùm ministrant, eà-
que de causâ vires reficiunt. *Tertiæ* ex dys-
peptis consistenti, quoniam eadem conte-
runt. Et denique sanguinem constringendo
causis excitantibus adversantur. Quapropter
styptico-amaris (ut *Cortice Peruviano*, &c.)
continuò adhibitis, parùm aut nihil negotii
supereft.

Sanguis igitur ad coctionem absolvendam
terreo-salinorum usu, & causarum dispo-
nentium amolitione, satìs calefcit; nisi aut
tempestas adversa, frigida constitutio, Fe-
bris algida, & diuturna, calidorum admini-
culum postulaverint; tum quidem, habito
moderamine, concedenda sunt vina genero-
sa, cerevisiæ fortiores, cardiaca sulphureo-
spirituosa; & id genus alia *cap. de præserva-*
tione proposita. Nec metuenda est ab horum
usu sanguinis nimia reformatio, cum *palliativa*,
cæteraque omnia eidem obstant.

Cortex igitur Peruvianus, cum sit *terreo-salinorum*, & *styptico-amarorum* præcipuum, non tantum ad paroxysmos tollendos, sed & ad *diathesin emendandam*, causas *excitantes frustrandas*, & *coctionem maturandam*, tantis pollet viribus, ut ad Febres curandas (ut plurimum) unicè sufficiat; & remedium præstantissimum, maximèque specificum (penè dixeram adæquatum) jure merito habeatur; cujus repetitione, usèque diu continuato innititur *Arcanum Talborianum*, tantopere per totam ferè *Europam* celebratum; Quod ob ejus famam longè, latèque disseminatam, expertam in Febribus intermittentibus fugandis certitudinem, & exactissimam cum nostrâ hypothesis congruitatem subjicere visum est.

Arcanum Talborianum.

℞ *Quinquina* opt. (i. e. *Corticis Peruviani*) subtilissimè pulverizat. lbj. in-
Arcanum
Talboria-
num.
 spargatur alternatim decoctione anisi, & succo petroselinæ per diem unum, aut alterum; dein indatur urceo figlino cong. viij capaci; vas, pulvere jugiter agitato, sensim impleatur vino rubro Gallico; fiat infusio frigida per viij dies; bacillo, spatulave, aut alio idoneo instrumento ter quotidie funditus agitur; & colatura demum in ampullis vitreis probè obturatis reponatur.

Vinum hoc medicatum febricitantibus propinavit ad ℥v. vel vj. quâque tertiâ horâ, nisi somnus obstiterit, à paroxysmi præcedentis declinatione ad sequentis accessionem, usque dum paroxysmi evanescere; & deinde (ventriculo jejuno) per sex dies continuos manè, & horis ad minimum duabus à cenâ.

℞ Magma infusionis prioris, additòque Quinquina recentis pulverizat. lbß. fiat (modo prædicto) infusio per decem dies, &c.

Colatura propinavit ℥v. aut vj. alternis diebus manè tantum per octo dies continuos à sex prioribus numerandos.

℞ Magma secunda infusionis, & infundetur (ut prius) per alios decem dies, &c.

Hujus dedit ℥vj. alternis diebus manè, per alios 14 dies, & dein per 14 dies quâque tertiâ Aurorâ.

℞ Quinquina lævigatione super marmore in alcool redacta ℥ij. pulveri in ampullâ vitreâ recondito affunde Sp. vin. opt. ℥viij. vas radiis solaribus per quindecim dies expositum quotidie agitetur. Tinctura decantata reponatur in vase vitreo fidelius obturato.

Ubi Febris contumacior præmissis infusionibus non paret, singulis earundem dosibus instillentur hujus Tinctura gut. v, vj, vij aut viij.

℞ Quinquina tenuissimè pulverizat. q. v. & cum syrup. è succ. Limon. F. Electuarium.

Primâ infusione successu carente, hoc electuarium (quia, uti præmittitur, cortex in substantiâ efficacior est) in usum vocavit.

Cùm ob nimiam repletionem, alvumve non debite respondentem, visum fuerit sedes movere, infusionum prædictarum lbij vini sequentis ℥iv. plus minùs, prout infusiones rariùs, aut sæpiùs sumebantur, ægrique conditio postulabat, adjecit.

℞ Hieræpicæ opt. ℥j, infunde per 8 dies in vin. rubr. Gallic. lbs. vase tribus prioribus diebus semel quotidie agitato: Tinctura decantata in ampullâ vitreâ obturatâ reponatur.

Ubi non insignis est repletio, nec alvus enormiter astricta, magis expedit clysterem ex emollientibus injicere; quia cathartica sanguinem perturbant.

Methodus Talboriana, salvis regulis, & cautionibus à nobis traditis, commodè satis instituitur.

Secunda curationis methodus, quâ nempe, paroxysmis non priùs fugatis, materiæ coëctio acquiritur.

In hac curatione sanguinis calor utramque

*Secunda
Methodus.*

paginam facit: Hæc ergò morbum profligandi ratio omnia calefacientia, & discussiva (quæ innumera sunt) suo ambitu completitur; aquas nimirum ardentes, & spiritus

vinosos quoscunque, cerevisias fortiores, vina generosa, aromata; stirpes, caules, herbas, fructus, flores, folia, semina, mineralia, &c. calidiora internè, vel externè in pericarpis, &c. adhibenda. Imo coctioni plurimùm inserviunt salia lixivialia, amara, & quæcunque materiæ comminutioni, attenuationi, aut fusioni, conferunt, ut Mercurialia, Antimonialia, Saturnina, &c. quæ nativi, febrilisque caloris adminiculo, cruditates efficacissimè, & citissimè attenuant, & fundunt.

Nunc tuam (candide Lector) memoriam refricans, quæ à nobis narrata sunt, in animum reducas, & sine Lynceâ acie facilè cernes, quo pacto *Terrea, Salina, Sulphurea, & Spirituosa*, varièque ex his (infinittum penè) composita Febres intermittentes, earumve paroxysmos tollunt; unde, prout cuilibet de *his*, vel *illis* observationes suppetebant, *febrifugorum* nomina sortita sunt; quod perplexæ eorum turbæ in immensum augendæ ministravit. Et nè cuiquam ex *principiis naturalibus* suus desit honos, etiam *ipsa aquea*, quòd *æstum* restinguunt, & in *Febribus ardentioribus* aliquid levaminis afferunt, ac sudori materiam suppeditant, à quibusdam in *febrifugorum album* referuntur,

Cautiones, & canones circa hanc curationem observandi.

Calida, & comminuentia eo moderamine concedenda, ut materia morbifica coctio debite provehatur, & Febris non excandescat, & furibunda evadens gravioribus symptomatibus stipetur. Non videmus, quâ ratione Medicus hallucinabitur, aut errore abducetur, si hanc regulam perspectam habeat, & sedulò animadvertat. Imis ergò pectoribus infideat hic canonum Coryphæus, nequando ex animo elabatur.

*Cautiones
& canones
circa hanc
curandi me-
thodum ob-
servandi.*

2. *Propterea si Febrem nimis incitatum deprehendas à calefacientibus abstineas, & ad frigida, paregorica, aliâque id genus confugias, donec Febris permulceatur.*

3. *Febris nimium proritata à calore intensiori, remissione obscuriori, pulsu majori & citatiori, vigiliis magis importunis, somno irrequieto, deliriis, siti ingravescenti, aliisque symptomatis ab astu enatis dignoscitur.*

4. *Tanquam debiti caloris exemplar, & normam Tertianæ Vernalis moderatioris aspiciatorem astum proponimus. Proinde,*

5. *In huiusmodi Tertianis nihil prorsus tentandum, sed natura (h. e. sanguinis calori) totum permittatur opus; ni Febris errore aliquo exacerbetur; aut demissiùs, quàm par est, subsidens coctionis muneri succumbat;*

bat; aut paroxysmos sistere statuas, priusquam materia coctionem aggrediaris.

6. In calefacientibus adhibendis accurata tempestatis, constitutionis, materiae quantitatis, & qualitatis ratio habenda. Quapropter,

7. In Autumno, aut Hyeme, tempestate, aut constitutione humido-frigidâ, & ubi materia gravis sit & torpida (ut in Quartanis, &c.) minùs addubites aut extimescas Febricitantibus liquores generosiores indulgere, aliâque calefacientia concedere.

8. Aestate verò, aut tempestate calido-siccâ; vegetâ, juvenili, aut floridâ aetate, constitutione sulphureo-spirituosâ, & ubi materia tenuior est, & levior (ut in Tertianâ Vernali exquisitâ, &c.) nè prorsus quidem, (aut saltem multò parcius, omnibusque circumstantiis attentius libratis) concedenda sunt.

9. Cathartica & emetica in hac, quàm in priori curandi methodo magis ex usu sunt, quoniam nullus subest paroxysmos revocandi metus; cum non, nisi curatione absolutâ, sistantur.

10. Cathartica & emetica commoda sunt, ubi magna cruditarum congeries ventriculum gravat, & digestionem, & curationem plurimum obest; ut in Quotidianis simplicibus, duplicibus, & triplicibus; Tertianis duplicibus, Quar-

Quartanis triplicibus, &c. Et in omni *Febre* ad cruditates priùs coctas evacuandum.

Notandum, Quòd *vomitoria* (quamvis à nonnullis tanquam *Febrifuga* insigni laude celebrantur) *Febres* intermittentes nullâ aliâ de causâ eradicare videntur, quàm quòd, quassatis omnibus vasis, & humoribus, *materia morbifica* tenuior, aut multùm subacta, & cocta è sanguine per majusculos ventriculi poros, quovis vomendi nisu (haud secùs ac saliva musculorum ad os spectantium agitatione, & contractione) exantlatur, citiùs (quàm aliàs fieri potuit) elutriatur, & ejicitur. Unde emetica in *Quartanis* (quarum *materia* crassa est) nequaquam (nisi forsan sub earundem discessu, cruditatibus plurimùm jam coctis) proficua sunt; & in *Tertianis Vernalibus*, (quarum *materia* tenuior est) ab emeticis uberiores fructus sæpiusculè percipimus; quinetiam rationi minimè consentaneum est, ut *medicamentum evacuativum*, quod vix unquam ventriculum præterit, aut pylorum superat, duabus aut tribus horis *materiam morbosam* per totum corpus sparsam perquirat, ac tantopere (ut nonnulli imaginantur) attenuet, & alteret; ut illico excernatur. Ex præmissis fatìs liquet, quâ ratione emetica *Febres intermittentes* nonnunquam (rarò licèt) funditùs extinguunt; & quibus *Febricitantibus* tempestivè, quibus intempestivè propinantur.

11. *Studiosè animadvertat Medicus, ut neque vomitoriis, neque catharticiis, nec quovis alio pacto, venæ-sectione puta, &c. agrorum vires labefactet & spiritus exhauriat; omne enim virium & spirituum dispendium cruditatum coctioni officit, & morbum protrahit.*

12. *Ubi magna subest cruditatum moles coctio præpropæra, & nimis præceps suspiciosa est, cruditates enim majori copiâ coctæ, quàm ut promptè eliminari possint, subinde funestas patiuntur metastases; quare in Quotidianis, &c. coctio, præmissis minorativis, sensim promoveatur, & prout materia morbificæ pars aliqua coqui deprehenditur, diaphoresi, diuresi, sedibus, & (si res postulet) vomitoriis amandetur.*

13. *Cruditatum coctio salium lixivialium, amarorum, &c. ope, quia ocysimè (quàmvis inchoatè) easdem comminuunt, acceleratur.*

14. *Eandem etiam expediunt vina austerrinscula, quoniam particulis salinis, & sulphureis cruditates comminuunt.*

15. *Materiæ morbificæ reliquæ (quasi tot Febris demolitæ rudera) à morbi discessu diaphoresi, diuresi, & leniori catharsi asportentur.*

CAP. IV.

De diatheseos Febrilis emendatione.

Diathesis Febrilis in melius provehitur, si causas eandem foventes amoliaris; & ad emendantes te recipias. Has *Part. 3. cap. I.* illas *Part. I. cap. I.* palam fecimus. *Quâ ratione diathesis Febrilis emendatur.*

CAP. V.

De damnis à Febre intermittente illatis resarciendis,

A Febre intermittente, quamvis probe curatâ, carnis, virium, sulphuris & spirituum jactura evenit. Quæ omnia (subductis prius, & expurgatis morbi fæcibus) resarciuntur, (1.) Digestionem validam & sanam reddendo, & appetitum acuendo: Appetitus dejectus, digestioque dubia, & elangescens vinis, & cerevisiis absynthiatis, centauriatis, aliisque amaris non ita pridem memoratis pristinae sanitati, & vigori restituntur. (2.) Si convalescentes eupeptis & euchymis (cap. de Preservatione recensitis) vescantur, & subinde (spirituum & sulphuris reficiendi, & restaurandi causâ) vini generosioris haustulum absorbeant. *Quâ ratione damna à Febre intermittente illata resarciuntur.*

A *Febris* verò malè judicatis oriuntur præterea *cacochymia*, *leucophlegmatia*, alique affectiones *cruditatibus* scatentes (P. I. c. I. traditæ) quæ, (cùm *materia morbifica* planè eadem sit) haud secus ac *diurni* & *pestimi moris Febres intermittentes*, *cruditates* *comminuendo*, *coquendo*, & *eliminando*, *sulphúrque* & *spiritus suppeditando*, *digestionem* & *appetitum erigendo*, &c. profligantur; quare medicamenta probatissima his morbis debita, utpote *salia*, *lixivialia*, *amara*, *cathartica*, &c. ex præmissis petenda.

F I N I S.

Paginis 1. 101. & 185. pro ABSTRACTIORIBUS
lege ABSTRUSIORIBUS.

to the
the
the

to the
the
the
the
the

the
the
the